

REVUE
CÍRKEVNÍHO PRÁVA
CHURCH LAW REVIEW

60

1/15

Ročník XXI.

Prof. Valentin Urfus přednáší v čítárně Dominikánského kláštera sv. Jiljí dne 12. 5. 1999 na téma Právo a náboženství v době českého baroka. V pozadí obraz sv. Tomáše Akvinského.

Foto Antonín Krč

In memoriam

Prof. JUDr. Valentin Urfus

*Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory
Konference katolických biskupů Spojených států amerických
a Ministerstva kultury ČR.*

*This issue of Church Law Review was sponsored
by the United States Conference of Catholic Bishops
and the Ministry of Culture of the Czech Republic.*

Členské příspěvky, předplatné a dary
Společnosti pro církevní právo směřujte laskavě

z ČR na číslo účtu **1939518309/0800**

a ze zahraničí na číslo účtu

IBAN: **CZ55 0800 0000 0019 3951 8309**

BIC (SWIFT): **GIBACZPX**

OBSAH

J. R. Tretera: Vzpomínka na profesora JUDr. Valentina Urfuse (1928–2014)	9
J. Kotous: Moje chvílky s Valentinem Urfusem	21
V. Urfus: Ad futuram rei memoriam – Co by nemělo být zapomenuto	25

ČLÁNKY

R. Seltenreich: Papinián Andrea Gryphia aneb pohan křesťanským mučedníkem?!	29
J. Dvořáček: Srovnání manželství podle Kodexu kánonů východních církví a Kodexu kanonického práva	41
D. Němec: Právní zakotvení pastorační péče v necírkevních zdravotnických zařízeních v České republice	53

DOKUMENTY

Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice	81
Dodatek č. 1 k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice uzavřené dne 20. 11. 2006	85

ANOTACE A RECENZE

Stanislav Balík a kol.: Dějiny notářství v českých zemích (J. Kotous)	93
Piotr Krocze: Wychowanie. Optyka prawa polskiego i kanonicznego (P. Feczko)	95

INFORMACE

20. konference Církev a stát, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, září 2014 (Z. Horák)	99
Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo: 15. kongres, Washington, D.C., září 2014 (Z. Horák)	101
European Consortium for Church and State Research: 26. kongres, Videň, listopad 2014 (J. R. Tretera)	105
Ze Společnosti pro církevní právo (J. R. Tretera)	107
Diplomové, rigorózní a disertační práce 2013/2014 v České republice (red)	111
Z NOVÉ LITERATURY	113

CONTENTS

J. R. Tretera: Memories of Professor JUDr. Valentin Urfus (1928–2014)	9
J. Kotous: My Moments With Valentin Urfus	21
V. Urfus: Ad futuram rei memoriam – For the Future Memory	25
ARTICLES	
R. Seltenreich: Papinianus by Andreas Gryphius – A Pagan Turned Christian Martyr?!	29
J. Dvořáček: A Comparison of Marriage According to the Code of Canons of the Eastern Churches and the Code of Canon Law	41
D. Němec: The Legal Foundation of Pastoral Care in Non-Church Healthcare Institutions in the Czech Republic	53
DOCUMENTS	
Agreement between the Czech Bishops' Conference and the Ecumenical Council of the Czech Republic on Spiritual Care in Health Care Institutions	81
Appendix No. 1 to the Agreement of 20 November 2006 between the Czech Bishops' Conference and the Ecumenical Council of the Czech Republic on Spiritual Care in Health Care Institutions	85
ABSTRACTS AND REVIEWS	
Stanislav Balík et al.: The History of the Notary Public in the Czech Lands (J. Kotous)	93
Piotr Kroczyk: Wychowanie. Optyka prawa polskiego i kanonicznego (P. Feczko)	95
INFORMATION	
20 th Conference “Church and State”, Law School of Masaryk University, Brno, September 2014 (Z. Horák)	99
Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo: 15 th Congress, Washington, D.C., September 2014 (Z. Horák)	101
European Consortium for Church and State Research: 26 th Congress, Vienna, November 2014 (J. R. Tretera)	105
From the Church Law Society (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	109
Diploma, doctor's and dissertation works 2013/2014 in the Czech Republic	111
FROM NEW PUBLICATIONS	113

INHALT

J. R. Tretera: Erinnerung an Prof. JUDr. Valentin Urfus (1928–2014)	9
J. Kotous: Meine zusammen verbrachte Momente mit Valentin Urfus	21
V. Urfus: Ad futuram rei memoriam – Zum Andenken für die Zukunft	25
AUFsätze	
R. Seltenreich: Papinian von Andreas Gryphius – der Heide als christlicher Märtyrer?!	29
J. Dvořáček: Vergleichung der Ehe gemäß dem Gesetzbuch der katholischen Ostkirchen und dem Codex des kanonischen Rechtes	41
D. Němec: Rechtliche Grundlagen der Seelsorge in nichtkirchlichen Einrichtungen des Gesundheitswesens in der Tschechischen Republik	53
DOKUMENTE	
Vereinbarung zwischen der Tschechischen Bischofskonferenz und dem Ökumenischen Kirchenrat der Tschechischen Republik über die klinische Seelsorge im Gesundheitswesen	81
Zusatz Nr. 1 zur am 20.11.2006 abgeschlossenen Vereinbarung zwischen der Tschechischen Bischofskonferenz und dem Ökumenischen Kirchenrat der Tschechischen Republik über die klinische Seelsorge im Gesundheitswesen	85
ABSTRAKTA UND REZENSIONEN	
Stanislav Balík a kol.: Geschichte des Notarwesens in böhmischen Ländern (J. Kotous)	93
Piotr KroczeK: Wychowanie. Optyka prawa polskiego i kanonicznego (P. Feczko)	95
INFORMATIONEN	
20. Konferenz „Kirche und Staat“, Juristische Fakultät der Masaryk Universität, Brno, September 2014 (Z. Horák)	99
Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo: 15. Kongress, Washington, D.C., September 2014 (Z. Horák)	101
European Consortium for Church and State Research: 26. Kongress, Wien, November 2014 (J. R. Tretera)	105
Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	109
Diplom-, Rigoros- und Dissertationsarbeiten 2013/2014 in der Tschechischen Republik (red)	111
NEU ERSCHIENENE LITERATUR	113

INDICE

J. R. Tretera: Un ricordo del prof. JUDr. Valentin Urfus (1928–2014)	9
J. Kotous: I miei momenti con Valentin Urfus	21
V. Urfus: Ad futuram rei memoriam – che cosa non dovrebbe essere dimenticato	25

ARTICOLI

R. Seltenreich: Il Papiniano del Andreas Gryphius ovvero un pagano divenuto martire cristiano?!	29
J. Dvořáček: La comparazione del matrimonio secondo il Codice dei Canonici delle Chiese Orientali e il Codice di Diritto Canonico	41
D. Němec: Il regime legale della cura pastorale negli stabilimenti ospedalieri non gestiti dalle Chiese nella Repubblica Ceca	53

DOCUMENTI

Accordo sulla cura pastorale nel sistema sanitario tra la Conferenza Episcopale Ceca e il Consiglio Ecumenico delle Chiese nella Repubblica Ceca	81
Appendice n° 1 dell'Accordo sulla cura pastorale nel sistema sanitario tra la Conferenza Episcopale Ceca e il Consiglio Ecumenico delle Chiese nella Repubblica Ceca contratto il 20. 11. 2006	85

ANNOTAZIONI E RECENSIONI

Stanislav Balík a kol.: La storia del notariato nelle Terre boeme (J. Kotous)	93
Piotr Kroczek: Wychowanie. Optyka prawa polskiego i kanonicznego (P. Feczko)	95

INFORMAZIONI

20ª conferenza “La Chiesa e lo Stato” alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Masarykiana a Brno, settembre 2014 (Z. Horák)	99
Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo: 15° Congresso, Washington, D.C., settembre 2014 (Z. Horák)	101
European Consortium for Church and State Research: 26° Congresso, Vienna, novembre 2014 (J. R. Tretera)	105
Dalla Società per il Diritto Canonico (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	109
Le tesi di laurea (di maestri, dottori e dottori di ricerca) nell'anno accademico 2013/2014 nella Repubblica Ceca	111
DALLE NOVITÀ LETTERARIE	113

Vzpomínka na profesora JUDr. Valentina Urfuse (1928–2014)

* 22. 11. 1928

† 17. 8. 2014

Jiří Rajmund Tretera

I.

Na sklonku loňského srpna nás zastihla neradostná zpráva: v neděli 17. srpna 2014 zemřel profesor Právnické fakulty Univerzity Karlovy JUDr. Valentin Urfus, CSc. Odešel na věčnost náhle a neočekávaně, v nedělní podvečer, ve svém příbytku v Praze – Ruzyni, za přítomnosti svých nejbližších.

Prof. Urfus patřil k předním českým právním historikům a právním romanistům. Byl prvním porevolučním vedoucím katedry právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy (1990–1998); v letech 1990–1991 působil jako proděkan a v letech 1991–1994 jako děkan této fakulty. Významně se zasloužil o reorganizaci vysokoškolské právní výuky. A bylo co dělat: přetvořit obory, které byly v předcházejícím totalitním režimu deformovány v některých směrech ještě více než jiné vědní disciplíny. Vrátit jim dřívější hloubku a důstojnost, které se těšily na našich univerzitách od starých dob až do února 1948. Přispět k tomu, aby se staly základem právního vědomí ve svobodné společnosti, založené na humanitních ideálech v právním státě.

Valentin Urfus prosazoval reformu celého právního studia. Zvláště ji prosadil v oborech, které byly jeho vlastní doménou. Důležitou změnou bylo navrácení základního propedeutického významu oboru, který se tradičně považoval za bránu veškerých právnických studií, totiž *římskému právu*. To bylo na počátku předcházejícího režimu odstrčeno na okraj studia, vyučováno jen v rámci tzv. obecných dějin státu a práva a ideologicky znetvořeno doktrínou o třídním „právu buržoazním“, v tomto případě vlastně „třídním právu otrokářském“.

Ke zmírnění deformací výuky práva, k němuž došlo v časech mnohem pozdějších, přispělo i neúnavné úsilí a výsledky bádání několika vynikajících odborníků

na římské právo Urfusovy generace. Významným výstupem tohoto procesu byla Kinclova a Urfusova učebnice, která se dočkala svého vydání v roce 1990.¹ Teprve od tohoto roku, v důsledku opětného vydobytí svobody po sametové revoluci z listopadu a prosince 1989, získalo římské právo důstojné a svému základnímu významu odpovídající postavení, jsouc obnoveno jako předmět státnicový.

Druhou doménou prof. Urfuse byly *základy novodobého práva soukromého*. Obor převratný, porovnáme-li jeho obsah s marxistickým popřením polarity práva veřejného a soukromého, resp. praktickým popřením soukromého práva vůbec. Valentin prokazuje zásadní vliv římského práva na moderní soukromé právo v evropských zemích již při jeho zrodu,² k čemuž mu napomáhá i bádání v další oblasti, již se věnuje do hloubky: jsou to *právní dějiny doby osvicenského absolutismu* v naší zemi i v zemích okolních.

Valentin Urfus se zasloužil rozhodujícím způsobem ještě o jednu nikoliv nepodstatnou věc: o obnovu výuky *církevního práva*. Ta utrpěla za bývalého režimu nejvíce: byla totiž až na nepatrné zmínky ve středověkých právních dějinách vypuštěna z výuky vůbec.³

Pan profesor Urfus se zasadil o zařazení církevního práva jako vedoucí katedry právních dějin v rámci přípravy nového programu výuky již v lednu 1990. Přehled dějin církevního práva začal být probírán v rámci výběrového semináře na jaře 1990. Od začátku října 1990 bylo církevní právo vyučováno již jako samostatný předmět, v lednu 1991 poprvé zkoušeno. V následujících letech začaly tohoto příkladu následovat také ostatní české a slovenské právnické fakulty.

Od akademického roku 1991/1992 počet oborů církevního práva vyučovaných na pražské právnické fakultě pod záštitou prof. Valentina Urfuse postupně vzrůstal, až na dnešních pět oborů. Jako jeden z nich se v akademickém roce 1996/1997 z církevního práva vydělilo státní konfesní právo jako samostatný obor.

¹ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, *Římské právo*, první vydání, Panorama, Praha, 1990, 476 s.

² URFUS, Valentin, *Historické základy novodobého práva soukromého*, první vydání, C. H. Beck, Praha, 1994, 135 s., viz anotace HORÁK, Zábaj in: *Revue církevního práva* č. 1–1/1995, s. 53.

³ *Corpus Iuris Canonici* byl v rámci obecných dějin státu a práva probírán, ale věnovány mu byly v rámci přednášek jen pouhé čtyři hodiny. Na závěr byla činěna letmá zmínka o tom, že uvedený *Corpus* nahradil od roku 1917 nový a do jednotného díla soustředěný *Codex Iuris Canonici*.

II.

Prof. Valentin Urfus se narodil 22. listopadu 1928 v Ústí nad Labem jako syn státního úředníka JUDr. Jaroslava Urfuse a MUDr. Marie Urfusové, rozené Dovařové, jedné z prvních českých lékařek – žen. Rodina se záhy poté přestěhovala na krátkou dobu do Žlutic a poté do Kadaně. JUDr. Jaroslav Urfus někdy v té době získal úřad okresního hejtmana. Malý Valentin začal již v pěti letech navštěvovat menšinovou českou školu v Kadani s nevelkým počtem žáků, kteří se ovšem právě díky svému menšinovému postavení učili být o to soudržnější.

Roku 1934 přijímá Jaroslav Urfus s nevšední odvahou své jmenování na prestižní, ale současně nebezpečné místo okresního hejtmana v Chebu. Jak nelehký úkol čeká českého úředníka v městě s výraznou převahou německých obyvatel, až na samých hranicích nejzápadnějšího českého území, bylo zřejmé. Tedy na půdě, která se od okamžiku vítězství nacismu v sousedním Německu stala mimořádně horkou.

Malý Valentin prožíval již tehdy s citlivostí jemu vlastní všechny politické a národní rozepře. Často vzpomínal na to, jak mu po cestě z menšinové české školy domlouvala jejich pomocnice v domácnosti, Němka, že v tomto městě nesmí na ulici nahlas mluvit česky. A to v Československé republice! Což ho pobuřovalo až do konce života.

Po mnichovské tragédii, hned v prvních dnech října 1938, Urfusovi uprchli z okupovaného území. Nalezli dočasný útulek u příbuzných v Praze. O rok později si obstarali na vysokou hypotéku domek v Ruzyni, která byla tehdy ještě samostatnou obcí, jen s chabým dopravním spojením s Prahou. Tatínek Urfus jezdil pracovat na zemský úřad, malý Valentin nastoupil do obecné školy. Od roku 1939 studoval na osmitřídním reálném gymnáziu v Praze – Dejvicích. Tam v roce 1947 maturoval.

Hned po maturitě, od září 1947, započal studium na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, zpočátku ještě v tradičním složení a rozsahu studia, avšak záhy podléhající řadě omezení a reforem souvisejícím s vítězstvím nového totalitního systému na konci února 1948.

O tvrdé nepřítzni, kterou jako student na pounorové právnické fakultě poznal, kdy byli z fakulty hromadně vyhazováni nekomunisticky smýšlející učitelé a studenti, nemusíme mít pochybnosti. Také jeho, podobně jako jeho přítele a vrstevníka Vladimíra Mindla, v mnohém směru zachránila jeho práce v semináři

prof. JUDr. Václava Vaněčka, tehdy již velikého komunisty.⁴ Sami však obstáli, a to se zachováním věrnosti svému přesvědčení.

III.

Dne 27. července 1951 Valentin Urfus promoval jako doktor práv. Po promoci nemohl být, jak jinak, přijat k fakultní pedagogické činnosti. Celé dva roky (1951–1953) sloužil „za Čepičky“ v jistě nelehké základní vojenské službě. Od 1. 11. 1953 začal působit jako vědecký pracovník v nevelkém kolektivu badatelů v Kabinetu dějin státu a práva ČSR při Československé akademii věd (dále jen „ČSAV“), včleněném v roce 1955 do Ústavu práva ČSAV. Ten byl roku 1961 přejmenován na Ústav státu a práva ČSAV. Na tomto místě setrval až do roku 1971.

Mezi spolupracovníky JUDr. Urfuse byli JUDr. Jiří Klabouch, JUDr. Jiří Kejř, JUDr. Vladimír Procházka a JUDr. Jaroslav Houser. Valentin rád vzpomínal zvláště na Jiřího Klaboucha, s kterým ho pojil opravdu přátelský vztah.

Rozhodnutím vědecké rady Ústavu práva ČSAV ze dne 17. června 1958 byla JUDr. Valentinu Urfusovi přiznána vědecká hodnost kandidáta právních věd. Diplom byl vydán 22. října 1958. Při své vědecké činnosti se v té době zabýval především dějinami soukromého práva v českých zemích. Výsledky své badatelské činnosti publikoval v řadě článků v časopise *Právněhistorické studie*. Za její vyvrcholení můžeme považovat Urfusovu monografii *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*.⁵

V Ústavu státu a práva prožil JUDr. Valentin Urfus nadějně období liberalizace totalitního režimu za pražského jara 1968, okupaci naší vlasti sovětskými vojsky v srpnu téhož roku i počátky opětového utužení totalitního způsobu vlády za tak zvané „normalizace“ v roce 1969. Ještě na jaře 1970 ho tam zastihly smutně proslulé „prověrky“ a jeho budoucnost se stala nejistou. Nebyla mu prodloužena pracovní smlouva na ČSAV (ta byla vždy na dobu určitou) a tak mu hrozil odchod z akademického světa. Zvažoval svůj odchod do funkce podnikového právníka, což byl v té době osud většiny nás bezpartijních právníků.

Pro činnost v akademickém světě Urfuse zachránila pozvánka k práci na právnické fakultě v Brně. Na univerzitě, komunistickým režimem přejmenované na

⁴ Viz TRETERA, Jiří Rajmund, *Za JUDr. Vladimírem Mindlem*, in: *Revue církevního práva* č. 1–1/1995, s. 33.

⁵ Vydalo Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1959, 301 s.

Univerzitu Jana Evangelisty Purkyně, byla právnická fakulta obnovena teprve v těchto letech, po dvacetileté přestávce. Stará fakulta, založená na „idealistickém“ základě, nebyla soudruhům po chuti.

Byl to profesor JUDr. Jiří Cvetler, kdo JUDr. Valentina Urfuse pozval na místo pedagoga obnovené brněnské právnické fakulty. Od 1. října 1971 do 30. června 1981 Valentin působil v Brně jako odborný asistent na tamější katedře dějin státu a práva, kde vyučoval římské právo a obecné i československé dějiny státu a práva. Byl vedoucím redaktorem a spoluautorem skript z obecných dějin státu a práva. Za svého brněnského působení vytvořil monografii *Římskoprávní vzdělanost a její vklad do vývoje státoprávních představ* s podtitulem *Od středověku do konce feudalismu*.⁶ Do Brna dojížděl začátkem každého týdne a vracel se domů na víkend.

K 1. červenci 1981 se JUDr. Urfusovi otevřela možnost vyučovat na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Velikou pomocí mu byla přímluva doc. JUDr. Milošlava Doležala, tehdejšího vedoucího katedry dějin státu a práva této fakulty. Také zde působil jako odborný asistent a věnoval se především římskému právu a právním dějinám. Při výuce římského práva úzce spolupracoval s profesorem JUDr. Jaromírem Kinčem. Za její vyústění lze považovat již shora zmíněnou učebnici *Římské právo* vydanou v roce 1990.

IV.

Ke dni 10. ledna 1990 byl JUDr. Valentin Urfus pověřen vedením katedry právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy. K 1. březnu 1990 byl jmenován docentem pro obor dějin státu a práva. Za vedoucího katedry byl ustanoven k 1. září 1990. Funkcí proděkana fakulty byl pověřen k 1. únoru 1990 a k 1. březnu 1990 byl rektorem Univerzity Karlovy prof. PhDr. Radimem Paloušem do funkce proděkana fakulty ustanoven. Za děkana fakulty byl doc. JUDr. Valentin Urfus jmenován kde dni 1. února 1991 a tuto funkci vykonával do 31. ledna 1994. Svůj vědecký postup v téže době završil dosažením titulu profesora Univerzity Karlovy.

S vděčností vzpomínáme na podporu na cestě za vyučováním, bádáním a osvětou v oborech církevního práva, kterou nám pan profesor Urfus poskytl. A to nejen na samém počátku, od památného setkání v lednu 1990 s JUDr. Vladimírem Mindlem a autorem tohoto článku, za účasti děkana PhDr. Jiřího Muchy, k němuž došlo na

⁶ Vydala Univerzita J. E. Purkyně v Brně – právnická fakulta, Brno, 1978, 124 s.

schodech do dvorany fakulty, populárního „bazénu“, jak „hlavní prostor fakulty dávno předtím pojmenoval studentský jazyk“. ⁷ Také v září 1992 došlo k jinému památnému „rozhovoru na schodišti“, tenkrát již jen mezi čtyřma očima. Profesor Urfus se mě tehdy dotázal, jak se mně vyučuje jako externímu členu katedry právních dějin, a na mou odpověď, že výborně, škoda, že jen na částečný úvazek, navrhl, abych podal žádost o habilitaci. Což jsem učinil a už 27. ledna 1993, den před svátkem sv. Tomáše Akvinského, před shromážděnou vědeckou radou právnické fakulty, s bázní a třesením uspěl. Od září 1993 jsem již učil na plný úvazek.

Dalším milníkem našich vzájemných vztahů byl 15. prosinec 1993. Tehdy upořádalo Středisko křesťanské kultury v čítárně dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze prezentaci mé první větší učebnice, která právě tehdy v zářivém oranžovém obalu pod názvem *Církevní právo* vyšla. A mezi čtyřmi řečníky, knihu prezentujícími, byl na prvním místě právě Spectabilis prof. Urfus. Po něm vystoupili ředitel odboru církví na ministerstvu kultury JUDr. Pavel Zeman, náměstek ministra spravedlnosti JUDr. Cyril Svoboda a kanonista JUDr. Miroslav Černý. A po jejich úvodu, během plodné diskuse konané v nádherné atmosféře plného sálu, zazněl z pléna spontánní hlas: konejme taková setkání častěji. Co tak založit společnost, která je bude organizovat, a ještě bude vydávat odborný časopis? A myšlenka založit Společnost pro církevní právo byla na světě... Během roku byla zrealizována. A hned na začátku roku 1995 jmenovala valná hromada prof. Valentina Urfuse čestným předsedou společnosti.

Léta běžela a rozvoj všech oborů vyučovaných na katedře právních dějin pokračoval. Také odborná literatura a učební texty byly obohacovány o další tituly. V roce 1994 pod vedením prof. Urfuse vyšla skripta *Kodifikace – mezníky právních dějin*, a téhož roku již zmíněné Urfusovy *Historické základy novodobého práva soukromého*. V roce 1995 vyšlo nové vydání učence *Římské právo*, tentokrát již se spoluautorstvím doc. JUDr. Michala Skřejpka, CSc. V roce 1998 Valentin Urfus přispěl do Jubilejního sborníku *Právnická fakulta Univerzity Karlovy 1348–1998* svou úvahou *Právní dějiny: čím jsou, co od nich můžeme očekávat*. V roce 1999 vychází z jeho podnětu společná skripta pracovníků katedry pod názvem *Dějiny právního stavu a právnických profesí*. ⁸

⁷ URFUS, Valentin, *Ad futuram rei memoriam – Co by nemělo být zapomenuto...*, viz dále, s. 25.

⁸ Tato i veškerá další zmíněná literatura je anotována na konci tohoto příspěvku ve výběrovém soupisu literatury z pera prof. Urfuse.

Prof. Valentin Urfus působil i po skončení v úřadu děkana na fakultě nadále, jako profesor i ve funkci vedoucího katedry, i když ho to stále táhlo k tomu odejít do důchodu natrvalo a věnovat se vědě již zcela soukromě, tedy vlastně v tradici „soukromých učenců“, o níž občas vyprávěl. V roce 1998 se rozhodl pro tuto cestu definitivně.

V.

I v následujících letech, již na odpočinku, se prof. Urfus plně věnoval bádání, literární činnosti a kontaktu se svými nejbližšími kolegy a přáteli. Na fakultě ještě vydal roku 2000 monografii *Právní dějiny na pražské právnické fakultě* (Jejich výuka od osvícenství do druhé světové války).

Vášnivě přilnul k bádání o významných právních artefaktech, kterými jsou kamenné smírčí kříže, vztyčované na místech spáchání zločinu, u nás rozšířené v hojnosti zejména v západních Čechách. Na toto téma napsal několik vlastních pojednání a účastnil se kolektivní práce s badateli v chebské oblasti.

V roce 2002 vydává v edici *Dny, které tvořily české dějiny* dílo, které je plodem jeho mimořádného zájmu o právní dějiny počátku 18. století pod názvem *19. 4. 1713 – Pragmatická sankce, rodný list podunajské monarchie*. Uvedené časové oblasti se věnuje také Urfusova kniha z roku 2004 vydaná pod názvem *Císař Josef I. Nekorunovaný Habsburk na českém trůně*. Sledováním jeho životních osudů i krátké vlády charakterizuje éru, o níž říkal, že jde o „první josefinismus“ v českých dějinách.

Prof. Urfus stále znovu promýšlí státoprávní postavení českých zemí v rámci bývalé monarchie. Dochází k jednoznačnému závěru, že neochota vládních míst vyřešit vztahy mezi jednotlivými národy, prohloubená v 19. století, vedla nutně k rozpadu rakousko-uherského státu při první možné příležitosti. Zejména od zmaření poslední šance ke smíru, kterou představovala Badeniho jazyková nařízení. Při našich návštěvách opětovně vyjadřoval svůj rozhořčený nesouhlas se zálibou některých dnešních intelektuálních kruhů vychvalovat dědictví staré monarchie, a tím i negovat československý odboj za první světové války a budování československého státu po roce 1918. Považoval takové uvažování za pramenící ve značné ignoranci dějinných faktů let 1848–1918.

VI.

V neposlední řadě je dlužno vzpomenout nevšední péče, kterou Valentin Urfus věnoval své rodině, zvláště svým dětem i vnukům. Odchod své manželky Jitky na věčnost v roce 2006 nesl těžce, rodina mu však byla posilou. Statečně nesl svůj zápas s chorobami, které se dostavovaly, zejména s kardiovaskulárními potížemi.

Poslední léta života žil především literární činností a péčí o rodinu. Věnoval se však i svým přátelům z let fakultní činnosti, které pravidelně zval k sobě do Ruzyně. Živě se zajímal také o naši činnost při výuce církevního práva na fakultě a ve Společnosti pro církevní právo, kde pronesl postupně šest přednášek v cyklu *Působení práva v církvi a společnosti*.⁹ V posledních letech pomáhal až do posledního okamžiku i jako člen redakční rady Revue církevního práva.

Se zesnulým jsme se rozloučili ve středu dne 27. srpna 2014 odpoledne pohřební mší svatou v jeho oblíbeném kostele – v basilice sv. Markéty v Praze – Břevnově. Mši svatou celebroidl P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, koncebroidli administrátor arcidiocéze P. převor Petr Prokop Siostrzonek OSB a P. prof. JUDr. Antonín Ignác Hrdina, DrSc., OPraem.

Přítomna byla početná rodina zesnulého a velký počet kolegů učitelů a dalších pracovníků Právnické fakulty Univerzity Karlovy, tři Urfusovi nástupci ve funkci děkana fakulty, další zástupci akademických obcí českých vysokých škol, členové Společnosti pro církevní právo a osobní přátelé zesnulého.

Requiescat in pace!

Poděkování za spolupráci při přípravě této vzpomínky

Údaje o univerzitním působení JUDr. Valentina Urfuse v Archivu Univerzity Karlovy vyhledal doc. JUDr. Zábaj Horák, Ph.D.

Podrobnosti ze života prof. Valentina Urfuse jsou čerpany ze vzpomínek na jeho vyprávění při našich návštěvách u něho v Ruzyni.

Některé další podrobnosti se autor dověděl z vyprávění členů Valentinovy rodiny, zejména dcery JUDr. Markéty Štalmachové a syna JUDr. Jindřicha Urfuse při malé pietní oslavě uspořádané v Ruzyni dne 13. prosince 2014.

⁹ Přednášky ve Společnosti pro církevní právo přednesl v letech 1997, 1999, dvakrát roku 2003, dále v letech 2004 a 2005, viz <<http://spcp.prf.cuni.cz/akce1.htm>>.

Prof. JUDr. Valentin Urfus: výběr z bibliografie

- URFUS, Valentin, *O právní úpravě manufakturní výroby u nás v 18. století*, in: Právněhistorické studie, 1955, s. 122 a násl.
- URFUS, Valentin, *Právní postavení námezdních pracovníků u nás v 16. až 18. století*, in: Právněhistorické studie, 1956, s. 198 a násl.
- URFUS, Valentin, „Zášti“ v Čechách v polovině 15. století, in: Právněhistorické studie, 1957, s. 90 a násl.
- URFUS, Valentin, *Dva příspěvky k vývoji exekučního řízení v českém právu zemském*, in: Právněhistorické studie, 1959, s. 77 a násl.
- URFUS, Valentin, *Zdomácnění směnečného práva v českých zemích a počátky novodobého práva obchodního*, Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1959, 301 s.
- URFUS, Valentin, *K cechovní politice v Čechách na přelomu 17. a 18. století a k jejím ideovým zdrojům*, in: Právněhistorické studie, 1960, s. 39 a násl.
- URFUS, Valentin, *K otázce centralizující se středověké monarchie*, in: Právník, 1960, s. 358 a násl.
- URFUS, Valentin, *Všehrdovo pojetí majetkoprávních vztahů zemského práva českého*, in: Právněhistorické studie, 1961, s. 257 a násl.
- URFUS, Valentin, *Český státoprávní program na rozhraní let 1860–1861 a jeho ideové složky*, in: Právněhistorické studie, 1962, s. 127 a násl.
- URFUS, Valentin, *Český státoprávní program a české dělnické hnutí v období vzniku první dělnické strany v Čechách*, in: Právněhistorické studie, 1963, s. 97 a násl.
- URFUS, Valentin, *Průmyslový liberalismus a české měšťanstvo v období národního obrození*, in: Právněhistorické studie, 1964, s. 5 a násl.
- URFUS, Valentin, „Předmerkantilistické“ zákonodárství v Čechách a jeho ráz, in: Právněhistorické studie, 1965, s. 43 a násl.
- BIANCHI, Leonard, URFUS, Valentin, *Štát, právo a tzv. ekonomická etika v minulosti*, in: Právnícké štúdie, 1966, s. 616 a násl.
- URFUS, Valentin, *K vzájemnému poměru českého státoprávního programu a předbřežnové stavovské opozice v Čechách*, in: Právněhistorické studie, 1967, s. 85 a násl.
- URFUS, Valentin, *Sto let České deklarace z r. 1868*, in: Právník, 1968, s. 734 a násl.
- URFUS, Valentin, *Osvícenství a ekonomická ideologie v Čechách*, in: Právněhistorické studie, 1969, s. 201 a násl.

- URFUS, Valentin, *Liberalizace rakouského úvěrového zákonodárství a česká právní věda v 19. stol.*, in: Právník, 1970, s. 198 a násl.
- URFUS, Valentin, *Kapitola z dějin poměru Čech k tzv. římské říši národa německého*, in: Právník, 1970, s. 1015 a násl.
- URFUS, Valentin, *K finanční pravomoci českého sněmu v 2. pol. 17. století*, in: Právněhistorické studie, 1971, s. 95 a násl.
- URFUS, Valentin, *K pokusu o revizi zemského zřízení v Čechách na počátku 18. století*, in: Právněhistorické studie, 1971, s. 177 a násl.
- URFUS, Valentin, *Na okraj proticentralistických stanovisek v Čechách po polovině 18. století*, in: Právněhistorické studie, 1973, s. 173 a násl.
- URFUS, Valentin, *Právní věda tzv. usu modernu a německé policejní zákonodárství 16. století*, in: Sborník prací učitelů právnické fakulty v Brně, 1973, s. 45 a násl.
- URFUS, Valentin, *K rozvoji českých státoprávních představ na přelomu šedesátých a počátkem sedmdesátých let minulého století*, in: Právněhistorické studie, 1974, s. 139 a násl.
- URFUS, Valentin, *Hospodářskopolitický obsah říšské volební kapitulace a český kurfiřtský hlas v r. 1764*, in: Právněhistorické studie, 1975, s. 145 a násl.
- URFUS, Valentin, *K institucionálnímu dědictví právní vědy v usus v přípravě rakouské kodifikace občanského práva*, in: Sborník prací učitelů právnické fakulty v Brně, 1975, s. 157 a násl.
- URFUS, Valentin, *Ekonomická a právní kategorie monopolu a její vývojové proměny: nárys základní problematiky*, in: Collectanea opusculorum ad iuris historiam spectantium Venceslao Vaněček septuagenario ab amicis discipulisque oblata, Univerzita Karlova, Praha, 1975, s. 369 a násl.
- URFUS, Valentin, *Středověké představy o děleném vlastnictví a jejich oživení na konci feudalismu*, in: Sborník prací učitelů právnické fakulty v Brně, 1976, s. 183 a násl.
- URFUS, Valentin, *Výzkum konkrétní aplikace právních norem v procesu revolučních přeměn v zemědělství v jihomoravském kraji*, in: Vznik a vývoj socialistického práva, Univerzita Karlova, Praha, 1976, s. 243 a násl.
- URFUS, Valentin, *„Zakázané“ znaky v knihovně tereziánského centralisty*, in: Právněhistorické studie, 1977, s. 133 a násl.
- URFUS, Valentin, *Římskoprávní vzdělanost a její vklad do vývoje státoprávních představ*, Od středověku do konce feudalismu, Univerzita J. E. Purkyně v Brně – právnická fakulta, Brno, 1978, 134 s.

- URFUS, Valentin, *O obecnoprávní koncepci požívacího práva na konci feudalismu*, in: Sborník prací učitelů právnické fakulty v Brně, 1979, s. 53 a násl.
- URFUS, Valentin, *Stát a církev v návrhu na revizi zemského zřízení v Čechách v prvé třetině 18. století*, in: Právněhistorické studie, 1980, s. 147 a násl.
- URFUS, Valentin, *Dominium a usus modernus pandectarum*, in: Acta Universitatis Carolinae Iuridica, 1983, s. 297 a násl.
- URFUS, Valentin, *Koldinův zákoník a příprava osnovy rakouského Tereziánského kodexu*, in: Městské právo v 16.–18. století v Evropě, Univerzita Karlova, Praha, 1982, s. 331 a násl.
- URFUS, Valentin, *Regály a iura regalia (Nástin vývoje jednoho pojmu)*, in: Sborník prací učitelů právnické fakulty v Brně, 1984, s. 24 a násl.
- URFUS, Valentin, *Přirozenoprávní „societas herilis“ a právní postavení námezdních pracovníků v manufakturách*, in: K vývoji právního postavení dělnické třídy za kapitalismu (sborník příspěvků přednesených na mezinárodní konferenci uspořádané právnickou fakultou UK v Praze ve dnech 24.–27. května 1982), Univerzita Karlova, Praha, 1984, s. 45 a násl.
- URFUS, Valentin, *Právní hermeneutika či hermeneutika v právu? (K otázce interpretace práva v soudobé západoevropské právní teorii)*, in: Právník, 1986, s. 1135 a násl.
- URFUS, Valentin, *Václav Arnošt Markvart z Hrádku, šlechtický právník, zemský hodnostář a manufakturní podnikatel (K problematice feudálního stavovství v pobělohorských Čechách)*, in: Právněhistorické studie, 1989, s. 91 a násl.
- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, *Římské právo*, Panorama, Praha, 1990, 476 s.
- URFUS, Valentin, *Smírčí kříže jako památky středověkého soudnictví*, in: Zprávy Chebského muzea a Okresního archivu, 1992, s. 1–12.
- URFUS, Valentin, *Historické základy novodobého práva soukromého*, první vydání, C. H. Beck, Praha, 1994, 135 s.
- URFUS, Valentin, *Obnovení římskoprávní kultury ve středověku a představa státní moci jako moci zákonodárné*, in: Kolektiv katedry právních dějin PF UK v Praze, *Kodifikace – mezníky právních dějin*, ediční středisko PF UK v Praze, Praha, 1994, s. 34–41.
- URFUS, Valentin, *Škola přirozeného práva a přirozenoprávní kodifikace v Německu a ve střední Evropě*, in: Kolektiv katedry právních dějin PF UK v Praze, *Kodifikace – mezníky právních dějin*, ediční středisko PF UK v Praze, Praha, 1994, s. 57–63.

- KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal, *Římské právo*, C. H. Beck, Praha, 1995, 386 s.
- URFUS, Valentin, *Jan Tomáš Vojtěch Berghauer*, edice Knihnice vyšehradské kapituly, svazek 1, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1997, 102 s.
- URFUS, Valentin, VÍT, Jaroslav, WIESER, Stanislav, *Kamenné kříže Čech a Moravy*, Argo, Praha, 1997, 391 s.
- URFUS, Valentin, *Vznešenost a urozenost právníků v představách právní vědy pozdního středověku a raného novověku*, in: Acta Universitatis Carolinae – Iuridica č. 2, 1997, s. 19–31.
- URFUS, Valentin, *Právní dějiny: čím jsou, co od nich můžeme očekávat*, in: Právnícká fakulta Univerzity Karlovy 1348–1998, Jubilejní sborník, Právnícká fakulta UK, Praha, 1998, s. 143–150.
- URFUS, Valentin, *Úvodem*, in: *Dějiny právního stavu a právníků profesí*, Univerzita Karlova v Praze – Právnícká fakulta, ediční středisko, Praha, 1999, s. 5.
- URFUS, Valentin, *Právní dějiny na pražské právní fakultě*, Jejich výuka od osvícenství do druhé světové války, Univerzita Karlova v Praze – Právnícká fakulta, ediční středisko, Praha, 2000, 120 s.
- URFUS, Valentin, *Zákonodárná pravomoc středověkého panovníka a horní zákoník Václava II.*, in: Numismatické listy č. 5–6, 2000, s. 136–141.
- URFUS, Valentin, *Historické základy novodobého práva soukromého*, druhé vydání, C. H. Beck, Praha, 2001, 131 s.
- URFUS, Valentin, *19. 4. 1713 Pragmatická sankce: Rodný list podunajské monarchie*, Havran, Praha, 2002, 153 s.
- URFUS, Valentin, *Císař Josef I.: nekorunovaný Habsburk na českém trůně*, Libri, Praha, 2004, 172 s.
- URFUS, Valentin, *Ad futuram rei memoriam – Co by nemělo být zapomenuto*, in: Revue církevního práva č. 45–1/2010, Praha, s. 9–12.
- Další bibliografie viz PETRÁŠ, René, STARÝ, Marek, *Právněhistorická bibliografie*, Výběr českých a slovenských prací z let 1990–2000 k dějinám státu a práva, Karolinum, Praha, 2005, 252 s.

Moje chvílky s Valentinem Urfusem

Jan Kotous

O Valentinu Urfusovi jsem se poprvé doslechl od profesora Václava Vaněčka, u kterého jsem svého času v době svého studia působil jako pomocná vědecká síla. S panem profesorem Vaněčkem jsme se stýkali i poté, co jsem právnickou fakultu absolvoval. Navštěvoval jsem totiž počátkem osmdesátých let jeho právněhistorický seminář, který vedl v Archivu ČSAV, jehož byl ředitelem. A tam jsem poprvé slyšel jméno Valentin Urfus. Pan profesor o něm hovořil jako o svém „nejnadanějším žáků“ a velmi litoval, že „zatím není možné, aby učil na pražských právech“.

Později jsem se setkal se jménem Valentin Urfus na stránkách Právněhistorických studií, když jsem psal svou kandidátskou disertaci. Obdivoval jsem jeho zasvěcené statě o merkantilismu a osvíceneckém právu v době Marie Terezie a Josefa II. Koncem osmdesátých let jsme se poprvé setkali osobně a od té doby se datovalo naše přátelství, které ještě zintenzivnilo v době, kdy se profesor Urfus stal děkanem právnické fakulty. V té době těžce onemocněl ředitel Ústavu sociální politiky na právnické fakultě Karel Pinc, a byl to právě děkan Urfus, který mne vyzval, abych převzal jeho přednášky.

V roce 1992 jsem byl postaven do čela obnovené kanceláře Královské kolegiální kapituly sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Začala intenzivní práce na obnově jedné z nejstarších církevních institucí na našem území. Každoroční výstavy z jejího restaurovaného sbírkového fondu, které byly pořádány pro veřejnost v Lobkovickém paláci na Pražském hradě, profesor Urfus pravidelně navštěvoval. A právě při jedné takové výstavě se zrodila myšlenka napsání publikace o Janu Tomáši Vojtěchu Berghauerovi. Byla to konkrétně výstava k 925. výročí založení kapituly, uskutečněná v roce 1995. Tam byl také instalován zrestaurovaný portrét tohoto velkého českého historiografa první poloviny XVIII. století, děkana vyšehradské kapituly, ale především chebského rodáka a zemského vlastence. A to, myslím, pana profesora oslovilo nejvíce. Vždyť tatínek pana profesora byl před okupací posledním českým okresním hejtmanem v tehdy téměř německém Chebu a pan

profesor velmi rád vzpomínal na toto místo svého dětství. Domluvili jsme se a Valentin Urfus monografii napsal.

Publikaci Valentina Urfuse *Jan Tomáš Vojtěch Berghauer (1684–1760)* vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří v roce 1997, a byl to první svazek, kterým byla uvedena Knižnice vyšehradské kapituly. Pro mne osobně byla tato publikace velkým přínosem. Nejen, že poprvé, po více než dvěstěleté odmlce, někdo vzpomněl polozapomenuté osobnosti autora slavného díla *Protomartyr poenitentiae*. V plné míře se zde však Urfusovi podařilo ukázat na životním osudu tohoto preláta, co znamenalo být v době baroka zemským vlastencem. Když mi pan profesor předával darem výtisk s věnováním, právě otázku zemského vlastenectví, bez rozdílu národnosti, zdůraznil. Publikace obsahuje kapitolu nazvanou *Zemský prelát a patriot*. A tam je, myslím, vyjádřen nejen vztah Berghauera k české zemi a k českým dějinám vůbec, ale troufám si tvrdit, že to jsou názory i Valentina Urfuse. V knižce mi pan profesor napsal krásné věnování, kterým se tady rád pochlubím: „Panu Dr. Kotousovi, který jako skutečný iniciátor stál u zrodu této knížky s přátelskými díky Valentin Urfus. 15. 5. 1997“.

Zemské vlastenectví, tolikrát diskutované mezi panem profesorem a mnou při našich vyšehradských setkáních, stálo však u zrodu i dalšího svazku Knižnice vyšehradské kapituly. Je to publikace *Ferdinand Kindermann von Schuelstein*, od dnes již bohužel také zesnulého historika dr. Josefa Hanzala. Pan profesor jednou přivedl dr. Hanzala na Vyšehrad a výsledkem byla publikace o vyšehradském proboštovi a pozdějším litoměřickém biskupu Ferdinandu Kindermannovi. Dnes rovněž polozapomenutá osobnost, ale přitom velký reformátor sociální péče a školství v Čechách. Na biskupu Kindermannovi dodnes lpí neprávem punc josefinisty a germanizátora. Josefinistou Kindermann bezesporu byl, germanizátorem však nikdy. A tady se opět projevil vliv pana profesora jako propagátora zemského vlastenectví. Bez jeho iniciativy by tato publikace, jak mi řekl autor dr. Hanzal, nikdy nevyšla.

Poslední práce pana profesora inspirovaná historií Vyšehradské kapituly vyšla v roce 2001 v miléniovém sborníku *Královský Vyšehrad II.* a je věnována vyšehradskému děkanu Lilienthalovi. Nese název *Vyšehradský kapitulní děkan Jan Václav Ditrich z Lilienthalu a jeho domácnost*. Právě na příkladu osobního života tohoto významného barokního zemského preláta pan profesor ukázal, že tzv. doba temna, nebyla v žádném případě na našem území obdobím úpadku, ale naopak

obrovským kulturním vzepětím, které ve svém důsledku položilo základy pro české národní obrození.

Snad nejdojemnější vzpomínkou na pana profesora je naše poslední setkání v květnu 2014. Po jednom rozhovoru s kardinálem Dominikem Dukou jsem se rozhodl pokusit se o napsání právněhistorické studie o vině a trestu Jana z Pomuku. A tady se ukázal pan profesor konzultantem nad jiné povolaným. I když tvrdil „nejsem žádný středověkář“, přesto mi byl po celou dobu zpracování studie významným rádcem a kormidelníkem. Měl jsem určité pochybnosti o tom, zda jsem vůbec hoden již hotovou stat' uveřejnit, a byl to právě pan profesor Urfus, který mne v konečné fázi k tomu přiměl. Byl jsem ho tehdy navštívit u něho doma. Když jsme se loučili, stál na schodech a mával. To jsme se viděli naposled. Díky pane profesore!

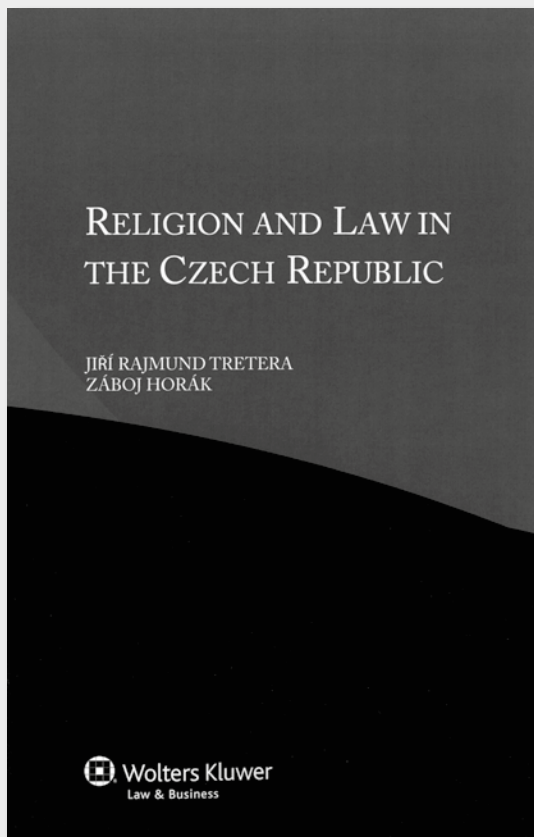
JUDr. Jan Kotous, předseda Společnosti Vyšehrad, externí spolupracovník Právnícké fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

JUDr. Jan Kotous, chairman of the Vyšehrad Society, external colaborator of the Law School of Charles University in Prague.

Právě vyšla publikace

RELIGION AND LAW IN THE CZECH REPUBLIC

Jiří Rajmund Tretera – Záboj Horák

Vydalo nakladatelství Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn
jako součást *International Encyclopaedia of Laws*.

ISBN 978-90-411-5896-3

Publikaci lze objednat na www.kluwerlaw.com
nebo kontaktovat marketing@kluwerlaw.com.

Ad futuram rei memoriam Co by nemělo být zapomenuto...

Valentin Urfus

Prof. JUDr. Valentin Urfus předal tento text vedení redakce Revue církevního práva k uveřejnění při návštěvě u něho dne 17. května 2014. Jde o rozšířené znění jeho již dříve publikované vzpomínky, publikované v Revue církevního práva č. 45–1/2010.

Velké dějiny znají jen velké souvislosti. Zvykli jsme si na to. I když víme, že to není tak docela pravda. Náhoda, okamžité rozhodnutí mají v historickém čase svoje stejně nezaměnitelné místo. A působí dokonce tak silně, že tomu někdy nechceme ani věřit. Jen osobní prožitek a vzpomínky, které jsou s ním spojeny, jsou schopny zachovat jejich význam a cenu.

Ani po letech mně nemůže z paměti vymizet jedno setkání. Bylo to někdy v lednu 1990.¹ Doprovázel jsem děkana fakulty Ivana Muchu. Sestupovali jsme po schodech dolů do fakultní auly, do populárního „bazénu“, jak hlavní prostor fakulty dávno předtím pojmenoval studentský jazyk. Setkání, které následovalo, mám stále jakoby před očima. I při něm šlo o dvojici návštěvníků. Jednoho z nich jsem dobře znal. S dr. Vladimírem Mindlem jsem se setkával v závěru svého studia v semináři prof. Vaněčka, kam jsme oba docházeli. Podílel se tehdy na přípravě malého slovníku polskočeské právní terminologie. Vedoucí semináře, prof. Vaněček, podporoval, jak známo, styky s polskými právními historiky a vytvářel tak u nás v té době ještě málo rozšířenou tradici vzájemného poznávání.

Bylo proto samozřejmé, že to byl dr. Mindl, kdo nás seznámil s tím, koho doprovázel. Tak jsem poznal dnešního profesora Jiřího Treteru. Věcná výměna názorů rychle překryla společenskou stránku našeho setkání. Příchozí se netajili snahou přispět fakultě při obnovení přednášek z církevního práva, které považovali za samozřejmý důsledek polistopadových změn. Iniciativní dr. Mindl nám také vyložil, proč jeho partner by byl schopen více než kdokoliv jiný pomáhat při usku-

¹ Stalo se tak 23. ledna 1990. Pozn. red.

tečnování tohoto záměru. Děkan Mucha přijal sdělení obou pánů jako konkrétní návrh. Velkoryse jej přivítal a jeho okamžité provedení považoval za samozřejmé. Základní předpoklad pro obnovení výuky církevního práva jako samostatného předmětu byl tak splněn.

Šlo opravdu jen o spontánní a snad i poněkud improvizované rozhodnutí? Právě vylíčené okolnosti by to mohly možná naznačovat. Odpověď na položenou otázku je však třeba hledat opatrně. Bezvýhradně kladná nemůže být v žádném případě, spíše naopak. Listopad 1989 vyvolával na fakultě přirozeně úvahy, jak dosavadní výuku změnit či doplnit, jak ji přizpůsobit novým potřebám. Nešlo jen o více méně oficiální rovinu. Vše probíhalo i v polosoukromých, přímo jen osobních rozměrech.

Církevní právo jako předmět, o kterém by mělo být samostatně přednášeno, se stal v těchto úvahách dílčím námětem zákonitě a zřetelně. Důvodů bylo více; vedle běžně očekávatelných, spojených s připomínkou tradičního rámce fakultní výuky a původního významu právnického akademického titulu jako doktorátu obojího, tedy i církevního práva, se uplatňovala ještě jiná stanoviska, zajímavě a věcně zdůvodněná. Objevoval se důraz položený na význam kanonického práva a církevní organizace obecně pro formování některých veřejnoprávních zásad, na nichž spočívalo uskutečňování státní moci od chvíle, kdy vznikal tak řečený moderní stát (např. delegace moci, legislativní tvorba práva).

Nově přicházela ale ještě jiná argumentace, poněkud překvapivě aktuální. Rozhodující pro ni byl všeobecně kulturní význam církevního, zvláště kanonického práva. Přesvědčivým byl zejména její velmi konkrétní základ. Opíral se o drobnou dotazníkovou akci, která se obracela krátce po listopadu v měřítku fakulty ke studentské veřejnosti. Děkanovi fakulty jako sociologovi byla blízká. Účelem bylo zjistit obecně sdílené znalosti, kterým předchozí reálný socialismus buď nepřál, nebo je přímo potlačoval. Je přirozené, že námětem byly mimo jiné poznatky dotýkající se křesťanství. I když připustíme, že některé odpovědi mohly být motivovány recesisticky, byl její výsledek i tak sotva přehlédnutelný, v některých bodech až deprimující. Odtud byl již jen malý krok k přesvědčení, že jsou to právě přednášky z církevního práva, které mohou nabízet jistou pomoc, jak překonat přezíravou lhostejnost k duchovním základům západní atlantské civilizace, která se v trapných výrocích některých žurnalistů a moderátorů stále uplatňuje. Ve vedení fakulty se tak upevnil obecně kladný postoj k obnově církevního práva jako samostatného předmětu podle studijního programu fakulty.

Jedna představa vyvolává nutně jinou, jednu vzpomínku provázejí zákonitě další. Ani autor těchto odstavců není výjimkou. Nemůže se proto ubránit drobnému návratu do ještě starší minulosti. Jako posluchač právnické fakulty od zimního semestru 1947/48 náležel k posledním ročníkům, které zapisovaly do svých indexů církevní právo jako samostatný předmět.

Po druhé světové válce, jak je obecně známo, přenášeli církevní právo v Praze souběžně dva ordináři. Prof. Bušek a prof. Tureček jsou jména, která budou na tomto místě vždy připomínána. Rozdíly mezi nimi se dotýkaly nejen výuky, byly vyznačeny i silnou osobní averzí, která jejich vzájemný vztah poznamenala. Studenti na to pochopitelně dopláceli.

V poúnorových dnech – i to je dobře známo – se situace zjednodušila. Prof. Vratislav Bušek byl nucen emigrovat, zatímco prof. Josef Tureček zastával problematickou funkci „revolučního“ děkana fakulty. Jeho přednášky o církevním právu se tak staly na dlouhou dobu jistým epilogem dotčeného předmětu. Odrážel to ostatně i jejich obsah. Byl poněkud nesoustavný, šlo o jakousi směs vybraných otázek z práva konfesního i kanonického. Následující přestavba studia pak církevní právo vypudila z programu fakulty docela. Co zbylo, bylo jen několik základních údajů o pramenech kanonického práva zahrnutých do nového předmětu obecných (nebo také světových) dějin státu a práva. V jeho rámci byla pozornost věnována i některým otázkám vývoje poměru státu a církve.

Lednové setkání v roce 1990 bylo šťastným setkáním. Pro církevní právo jako studijní předmět vytvořilo novou příležitost. Jiří Tretera se jí chopil a využil ji. Nové možnosti nejsou ale vždy spojeny se snadným řešením. I o tom je možno asi na tomto místě hovořit. Výuka církevního práva a jeho vědecké pěstování mělo sice v české právní vědě nespornou tradici. Nicméně v roce 1990 bylo třeba v mnohém vycházet jakoby z nulového bodu. Nový předmět bylo nutno vybudovat. Není to přehnané tvrzení, použitý výraz tehdejší situaci vystihuje. Zvolit správný poměr mezi přednáškami z kanonického práva a práva konfesního není, jak všichni dobře víme, snadné. Nemluvě o tom, že ve vyvážené míře bylo stejně tak nutno přihlížet k právním poměrům všech církví, které měly být partnery nové občanské společnosti a demokratického uspořádání státu.

Jiří Tretera při řešení těchto nesnadných úkolů uspěl. Bez rozpaků lze říci, že uspěl znamenitě. Není to jen zdvořilostní, přátelské jubilejní „laudatio“, které tu zaznívá, je to spíše výčet suchých fakt. Ostatně nepřímou se zasloužil i o to, že

církevní právo jako výukový předmět zakotvilo pevně i na jiných právnických fakultách. V neposlední řadě se pak prof. Tretera stal mezinárodně uznávanou autoritou, která českou vědu církevního práva reprezentuje na mezinárodním poli v organizacích působících na této úrovni, kde zastává významné funkce vědecké i organizační.

Na závěr bych rád upozornil na pozoruhodnou skutečnost: za zhruba dvacet let napsal Jiří Tretera více, než jiní za celý život.

Papinián Andrea Gryphia aneb pohan křesťanským mučedníkem?!

Radim Seltenreich

Článek je věnován památce prof. JUDr. Valentina Urfuse.

Celým názvem pojmenoval německý právník, básník a dramatik 17. století Andreas Gryphius svou divadelní hru z roku 1659 „Großmüttiger RechtsGelehrter oder Sterbender Aemilius Paulus Papinianus“, což bychom tedy mohli přeložit jako „Velkomyslný znalec práva neboli umírající Aemilius Paulus Papinianus“. Běžně se však hovoří v dostatečně výmluvné zkratce o Gryphiově „Papiniánu“, přičemž ovšem je nutno přiznat, že si dnes už lze jen stěží představit, že by se hra mohla stát součástí běžného divadelního repertoáru.

Je to dáno zejména tím, že tato divadelní hra trpí mnoha obvyklými neduhy tehdejší barokní dramatiky. Opravdu lze konstatovat, že je příliš rozvleklá, deklamativní, zatížená přílišným patosem, a že tak její sledování by zřejmě jen málokomu přineslo skutečný požitek. Přesto je ale zabývání se jí z mnoha ohledů nanejvýše zajímavé, přičemž ovšem tato její kvalita nespočívá ani tak v dramatické a básnické složce, jako spíše v jejím „právnickém obsahu“.¹

Ten se přitom navíc nevyčerpává jen vylíčením děje na počátku 3. století, který nakonec přivede snad nejproslulejšího právníka Říma pod popravčí sekyru, ale logicky a nutně do něj patří i kontext vzniku hry v samotném 17. století, který opět klade nemálo naléhavých otázek týkajících se charakteru státní moci, a to nejen v této době. Ostatně otázka po ospravedlnění zločinu ve jménu vyššího státního zájmu zůstává žer – jak nanejvýše výmluvně prokázaly totalitní a autoritativní režimy 20. století – stále nadčasovou.

¹ Blíže k hodnocení a dnešnímu vnímání této divadelní hry viz doslov Wernera KELLERA ve vydání tohoto díla – GRYPHIUS, Andreas, *Großmüttiger RechtsGelehrter oder Sterbender Aemilius Paulus Papinianus*, Stuttgart, 1994, s. 143–159.

Chceme-li se tedy dobrat takového „plného sdělení“, které text Gryphiovy hry dodnes nabízí, musíme započít právě u jejího autora, jenž byl – jak již zmíněno v samotném úvodu – nejen básníkem a dramatikem, nýbrž také právníkem. Teprve odtud vede schůdná cesta k pochopení jím vylíčeného Papiniánova příběhu, se všemi dilematy, jež jsou v něm obsaženy.

Dobový kontext Gryphiova života a díla

Andreas Gryphius se narodil roku 1616 ve slezském Hlohově (německy Glogau), kde roku 1664 také zemřel. Mezi těmito dvěma daty se pak skrývá téměř 48 let naplněných studií a plodnou činností, především však strávených v bouřlivé době třicetileté války a dalších změn, jež Evropu významně a nadlouho poznamenaly. A logicky tak nemohly nepoznamenat i život Andrea Gryphia.

Zdůraznit přitom musíme i tu okolnost, že Gryphius pocházel z vyhraněného protestantského prostředí a musel tak již jako chlapec opustit v důsledku probíhající násilné rekatolizace své rodné město, přičemž útočiště našel v tehdy nábožensky přeci jen tolerantnější Polsku. Konkrétně tak studoval gymnázium ve Fraustadtu (dnes Wschowa), kde jeho nevlastní otec působil jako luterský farář. Právě během tohoto gymnaziálního studia vzniká i jeho latinsky psaný epos „Herodes“, který již dává tušit formování budoucího básníka a který Gryphius dále rozvíjí i během pokračování svých gymnaziálních studií v Gdaňsku.

Po jejich ukončení (a dvouletém pobytu na venkově v roli domácího učitele ve šlechtické rodině) pak Gryphius odchází roku 1638 do nizozemského Leydenu (dnes Leiden), kde prožívá bez nadsázky klíčové formativní období svého života, v němž vyniká zejména šestileté studium na místní univerzitě, která se již brzy po svém založení v roce 1575 počítá mezi nejmodernější a nejpokrokovější vzdělávací instituty tehdejší Evropy.

Patří pak jistě ke kladnému hodnocení Gryphia, že ačkoliv se na univerzitě imatrikuluje jako student filozofie (v době jeho studia ji zde vyučuje i Descartes), zajímá se i o další obory, mezi nimiž zde v nemalé míře vyniká i právo. Připomeňme v této souvislosti, že v Leydenu se etablovala i slavná škola „elegantní jurisprudence“, která je považována za „vnučku“ školy právních humanistů v francouzském Bourges.²

² Tamtéž, s. 144.

Každopádně lze tak říci, že v Nizozemsku strávená léta v době, kdy se tyto provincie vyznačovaly přítomností sebevědomého měšťanstva, a také – alespoň na poměry v tehdejší Evropě – značnou mírou náboženské tolerance a hospodářské prosperity, propůjčily Gryphiovi značný rozhled, cíleně rozšířený i o tehdejší tradiční „kaválířskou cestu“ do Itálie a Francie, doplněnou zejména delším pobytem ve Štrasburku. V době probíhajících mírových jednání směřujících k ukončení třicetileté války se pak konečně Gryphius vrací po devítileté nepřítomnosti roku 1647 opět do Fraustadtu, kde se o dva roky později ožení i s dcerou místního váženého obchodníka (s níž má následně sedm dětí).

Z profesního hlediska je dále podstatné, že roku 1650 se Gryphius stává syndikem hlohovských zemských stavů, jehož úkolem mimo jiné bylo i právní zastupování zájmů těchto stavů proti centralistickým a rekatolizačním snahám Habsburků, k jejichž území hlohovské vévodství náleželo. To pak s ohledem na situaci nastolenou vestfálským mírem rozhodně nebyla jednoduchá úloha, takže Gryphius na podporu místní politiky vydává jako plod své tříleté práce v místních archívech a knihovnách také sbírku zemských privilegií hlohovského vévodství („Glogauisches Fürstenthumbs Landes Privilegia aus denn Originalen an tag gegeben“), za jejichž pravost se v předmluvě osobně zaručuje. Lze tak konstatovat, že právě práce pro hlohovské zemské stavy plně naplňuje poslední léta jeho života a není tedy ani bez symbolického významu, že právě na zasedání těchto stavů dne 16. července roku 1664 jej nečekaně zastihuje i smrt.

Je přitom nutno zdůraznit, že Gryphius si už za svého života získal nemalý věhlas, který se projevoval třeba v povoláních na různé univerzity (mimo jiné i do Heidelbergu či Uppsaly), která on ovšem odmítal, nebo také členstvím v učené sasko-výmarské společnosti, kde vystupoval pod jménem „Nesmrtelný“. Dlužno ovšem také dodat, že tato jeho proslulost se neopírala ani tak o jeho právnickou či učenou erudici, nýbrž primárně o jeho básnické a dramatické skladby. Právě jim je tak zapotřebí nyní věnovat i naši pozornost.

Jak již uvedeno výše, toto své dílo započíná Gryphius už během svých gymnaziálních studií, kdy se mu na rozdíl od běžných pokusů jeho vrstevníků dostává toho uznání, že je vydáno i tiskem. Po latinsky psaném Herodovi se pak ve svých lyrických sonetech a epigramech psaných v době jeho leidenských studií přiklání Gryphius k německé řeči, přičemž se občas vrací i k latině, tak jak je tomu kupříkladu v jeho eposu „Olivetum“, který věnoval benátské republice.

Není jistě cílem tohoto pojednání podrobně zmínit všechna Gryphiova početná díla, jež jsou dnes navíc jistě právem označovaná za příliš poplatná svým stylem době svého vzniku a málo tak oslovující dnešního čtenáře či diváka, vyzvedněme však pro jeho obsah dílo „Carolus Stuardus“ (celým názvem „Ermordete Majestät oder Carolus Stuardus König von Gross Brittanien“), které odráží Gryphiův živý zájem o události anglické občanské války vrcholící v popravě Karla I. v lednu roku 1649. Dílo bylo vydáno roku 1657 ve Vratislavi a tamtéž je pak vytištěna roku 1663 i jeho důkladně přepracovaná a pozměněná druhá verze vycházející z nových poznatků, které se Gryphius v mezidobí o smrti anglického panovníka dozvěděl.

Každopádně se tedy v tomto díle objevuje motiv popravu hlavního hrdiny, který je pak určující i pro poslední Gryphiovo velké drama, kterým je právě „Papinián“ (hra byla vydána ve Vratislavi roku 1659), jež vzniká v letech 1657–1659, a v němž se nepochybně odráží také složitá osobní zkušenost autora s pozicí právního zástupce hlohovských zemských stavů, neboť právě v ní i nevyhnutelně upadal do konfliktu s již zmiňovanou centralizační a protireformační politikou habsburských císařů.

Přesto zároveň představuje Gryphiovo pozdní dílo i mnohem širší mozaiku problémů než je pouhý konflikt mezi plněním státní mocí uložené povinnosti a hlasem svědomí, jakkoliv nelze popřít, že právě zde je uložen nepřehlédnutelný základní dramatický akcent celé divadelní hry. Především si je totiž nutno uvědomit celý „státoprávní kontext“ bouřlivého 17. století, v němž dílo vzniká, a jež se tak do něj i neodmyslitelně promítá.

V Papiniánovu „dramatu svědomí“ z počátku 3. století totiž skutečně nemůžeme pominout vlivy myšlenek z doby, kdy byla hra sepsána a jež do ní byly jejím autorem nejspíše i zcela vědomě vloženy. Je to tedy především „dobové promýšlení“ tak nadčasových otázek, jaké vždy představuje problematika tyranského režimu a práva na odpor vůči němu. Téma, které se tehdy v mnoha ohledech vrací i k problematice francouzských občanských válek ve jménu svobodného vyznávání „poznání víry“ a Bodinových komentářů k nim, ale už se také snaží reflektovat i vlastní fungování raně absolutistického státu a dobových teorií přirozeného práva.³

³ BARNER, Wilfried, *Der Jurist als Märtyrer: Andreas Gryphius' „Papinianus“*, in: MÖLK, Ulrich (ed.), *Literatur und Recht*, Göttingen, 1996, s. 229–233.

K tomu všemu pak skýtal dávný Papiniánův příběh i ideální projekční plátno. Je se tedy konečně nutno blíže obeznámit s jeho vlastními životními osudy, jakož i způsobem, jak je Gryphius pojal ve svém dramatickém díle.

Papinián jako hrdina Gryphiovy divadelní hry

Přes zvolený mezititulek se musíme nejprve alespoň stručně zabývat „skutečným Papiniánem“, tak jak jej představuje aktuální historicko-právní poznání. Tento snad nejslavnější právník římských dějin se zřejmě narodil roku 142 v Emese na území dnešní Sýrie a pokud se pozdějšího studia práva dotýká, byl pravděpodobně Scaevolovým žákem. Jako právník byl pak Papinián oceňován pro svou originalitu již svými současníky, přičemž v Digestech jsou ovšem jeho spisy recipovány poměrně málo. O úctě, které se těšil, svědčí nicméně zcela jednoznačně zejména slavný citační zákon z roku 426, který jej nejen vyzvedává mezi pět „určujících právníků“ Říma, ale přiznává mu i postavení (při rovnosti hlasů) zcela rozhodující autority vůbec. Mnohem později se k jeho odkazu vracejí zejména francouzští právní humanisté, z nichž někteří jej dokonce uznávají jako největšího právníka celých světových dějin.⁴

Aemilius Papinianus jinak dosáhl i významných funkcí v římském státě, čemuž vděčil (kromě své právnícké proslulosti) také důvěrnému přátelství se zakladatelem severovské dynastie císařem Septimiem Severem (vládl v letech 193–211). Mimo jiné se tak stává i velitelem pretoriánské gardy a jako takovému mu císař svěřuje před svou smrtí i „dohled“ nad spoluvládou svých synů Caracally a Gety. A právě v tomto okamžiku se tak osudy „historického Papiniána“ protínají i s jeho literárním ztvárněním v Gryphiově díle. Vlastně už totiž zbývá dodat jen velmi málo – Papiniánova mise je neúspěšná, Geta je na příkaz Caracally zavražděn a poté, co Papinián odmítá tento čin zaštitit ve jméno státního zájmu svou právníckou autoritou, je i se svým synem popraven.

Podívejme se tak nejprve na způsob, jak Gryphius celý konflikt vylíčil a následně se jej i pokusme blíže z právního hlediska analyzovat. Samotná divadelní hra je přitom rozvržena do pěti jednání, z nichž hned v úvodu toho prvního se objevuje rozsáhlý Papiniánův monolog, v němž se tento zamýšlí nad svou nesnadnou situací

⁴ BRETONE, Mario, *Geschichte des römischen Rechts. Von den Anfängen bis zu Justinian*, München, 1992, s. 242–244.

vzniklou v důsledku jeho povinnosti vést ke svornosti oba spolu vládnoucí bratry, Bassiana (tak je v díle vlastně správně označován Caracalla, neboť toto jméno, pod kterým je znám dějinám, bylo původně jen přezdívkou vzniklou v reakci na jeho oblíbený galský plášť s kapucí – „caracallus“) a Getu. Dále pak následuje i rozhoovor s manželkou Plautií, v němž už jsou přítomny i náznaky přicházejícího neštěstí.

Právě v dalším dějství jsme tak svědky toho, jak císařský rádce Laetus podněcuje Bassiana proti jeho mladšímu bratrovi (ve hře je představen jako nevlastní bratr), když poukazuje na jeho domnělou nelojalitu. Julia, vdova po císaři Severovi a Getova matka, se následně pokouší oba znesvářené bratry smířit, leč bez výsledku – naopak Geta končí po dalším Laetově rozeštvávání proboden dýkou přímo v jejím klíně (ve hře je tak na rozdíl od reality Caracalla přímým aktérem vraždy). V třetím dějství nicméně Bassianus lituje svého unáhleného činu, odsuzuje intrikána Laeta (který – jak se ukazuje – má sám vladařské ambice) k trestu smrti a předává jej Juliině pomstě, která je následně i skutečně vykonána. V tomto dějství se jinak vrací po delší odmlce na scénu i sám Papinián, který ovšem odmítá žádost dvořana Cleandra, aby svou autoritou za použití odpovídající právnické argumentace přispěl ve státním zájmu k ospravedlnění bratrovraždy.

V předposledním jednání tak Cleander nejprve zpravuje Bassiana o Papiniánově postoji, který se setkává s předpokládanou velkou císařovou nelibostí. Když pak Papinián na tomto svém postoji trvá i po osobním rozhovoru s císařem, zbavuje jej tento jeho úřadu a dá zatknout i s jeho synem. V této nezáviděníhodné situaci se mu ale ještě dostává podpory od jeho stoupenců, kteří mu nabízejí násilné uchopení moci s tím, že on sám by se mohl uchopit trůnu. Tato nabídka se pak opakuje v samotném úvodu posledního pátého dějství i od císařovny Julie (prostřednictvím jejího komorníka), Papinián je nicméně obě rozhodně odmítá.

Na tomto svém postoji pak nic nemění ani po rozhovoru s matkou Eugenii a otcem Hostiliem, kdy zejména tento se jej snaží racionální a pragmatickou argumentací poukazující na zájmy římského státu a dobro, které by ještě mohl vykonat, přimět ke změně názoru a k tomu, aby císařově žádosti vyhověl. Papinianus však ve svém náhledu kompromisy nepřipouštějícího svědomí setrvává i po poslední rozmluvě s císařem Bassianem, což má za následek jak popravu jeho syna, tak i jeho samotného.⁵

⁵ GRYPHIUS, Andreas, *Großmüttiger RechtsGelehrter oder Sterbender Aemilius Paulus Papinianus*, Stuttgart, 1994, s. 11–116.

Tolik tedy stručný obsah Gryphiovy hry, z níž jsme vypustili některé vedlejší a pro následující rozbor nepodstatné motivy. Ten se tak pochopitelně musí v první řadě zabývat pojetím práva v této divadelní hře zejména ve vztahu k ideálu spravedlnosti, jakož i ke státoprávní problematice. Z tohoto hlediska si tak nejprve musíme povšimnout, že Papiniánovo „drama svědomí“ se odvíjí v nemalé míře i ve vztahu k bohyni Themis, kterou na jednom místě Gryphiovy divadelní hry i přímo ve své modlitbě vyzývá (samotná zmínka o Themis se pak objevuje i na dalších místech hry).

Themis je jinak svým původem řeckou bohyní, odrážející tak v nemalé míře řecké pojetí práva a spravedlnosti. Vzhledem k tomu, že Themis Řekové chápali i jako stvořitelku uspořádaného životního prostoru, lze tedy provinění proti ní rozumět jako zpochybnění řádu stvoření s tím, že ten kdo takto jedná, odnímá i sám sobě důvod vlastní existence. Toto pojetí pak přejímají i Římané, vnímající Themis jako ochránkyni vrozeného „ius naturale“, která je ale také navíc i dárkyní norem – a v případě jejich porušení – i soudkyní a mstitelkou. Takto pak ve své podstatě tedy i logicky propojuje moc legislativní s mocí soudní a výkonnou, když pro Papiniánovo právní vědomí představuje nepochybně také ochránkyni samotného „božského zákona“. Skrze něj ostatně působí i v jeho svědomí a zároveň nám tak dává i poznat, že Papinián je svým náboženským přesvědčením pohanem.⁶

Nesmíme přitom ani zapomenout, že skutečné události, o nichž hovoří Gryphiova hra, a opírající se o reálné ztroskotání „dvojího císařství“, měly i velmi závažné důsledky spočívající zejména v nemilosrdném vypořádání se Caracally s jeho skutečnými i domnělými odpůrci. Po vraždě Gety totiž obviňuje císař tohoto v působivé řeči pronesené přímo v Senátu ze spiknutí, což je zpětně chápáno jako předzvěst vraždění, kterému zřejmě následně padlo za oběť na dvacet tisíc osob, kteří byli chápáni jako stoupenci Gety – od nejvýše postavených senátorů až po pouhé otroky. Samotná poprava Papiniána pak měla vzbudit Caracallovu nelibost v tom smyslu, že se údajně neodehrála v rozporu s jeho záměry mečem, ale sekýrou, což odkazovalo na způsob vojenské exekuce povstalce a nikoliv na výkon „ius gladii“ císaře, který sám odsoudil a nechal popravit svého velitele pretoriánské gardy.⁷

⁶ HATTENHAUER, Hans, *Evropské právní dějiny*, Praha, 1998, s. 46–48.

⁷ BEHREND, Okko, *Papinians Verweigerung oder die Moral eines Juristen*, in: MÖLK, Ulrich (ed.), *Literatur und Recht*, Göttingen, 1996, s. 261–263. Připomeňme v této souvislosti i osud dalšího slavného římského právníka Ulpiána, jenž během svého života také vykonával úřad velitele pretoriánské gardy a byl zavražděn roku 228.

Dostáváme se tak i ke klíčovému problému celé záležitosti, kterou představuje slavná a Papiniánovi připisovaná odpověď na Caracallovu žádost, aby autoritou svou a práva vůbec obhájil Getovo zavraždění, totiž, že bratrovraždu lze snáze spáchat než ospravedlnit. Caracalla byl přitom poměrně pochopitelně dobovými spisy ve svém jednání ospravedlňován, zatímco Papiniánovi bylo naopak předhazováno, že jeho smutný konec nebyl ani tak dílem toho, že byl stoupencem svornosti a obhájcem spravedlnosti, jako spíše toho, že byl přímým Getovým spoluspiklencem.

Ponecháme-li ovšem stranou tuto opět poměrně pochopitelnou relativizaci Papiniánova statečného postoje, dostaneme se (tak jak je tomu ostatně i v Gryphiově hře) k dramatu neústupného svědomí konfrontovaného s pro něj nepřijatelnými požadavky státní moci. Tedy k problému žel nadčasovému a ve světových dějinách se stále vracejícímu, přičemž ovšem náhled na možné řešení není zdaleka tak jednoznačný, jak by se na první pohled mohlo zdát.

Nesmíme totiž zapomínat, že Papinián je právníkem, a že leckterý moderní obraz právníka odmítá jeho případné přílišné lpění na morálce jako znak neprofesionality a zbytečného fanfarónství, jež nebere v potaz „vyšší zájmy“ společnosti a státu. Jistý pragmatismus a snad i oportunistus je tak dle těchto názorů u právníka přímo povinností, neboť takto – s chladnou a věcnou střízlivostí a bez emocí, jíž jsou zatíženi ostatní – může vykonat mnoho dobrého. Právě v tomto duchu ostatně argumentuje v Gryphiově hře i Papiniánův otec Hostilius, když jej žádá, aby ustoupil od své nekompromisnosti a podpořil zájmy vládnoucí dynastie v situaci, která již reálně nastala.

Nikdo menší než Jean Bodin tak právě toto Papiniánovi ve svém díle „De republica“ adresně vytýká s tím, že by býval mohl v takovém případě dále působit na Caracallu svým umírnujícím vlivem a možná i zmírnit dopad represí, které pak reálně nastaly. Stačilo jen prohlásit již zavražděného Getu za spiklence a císařovo jednání obhájit jeho výjimečnými císařskými pravomocemi. Tak jako to ostatně udělal o více než tisíc sedm set let později jistý Carl Schmitt, když vahou své v té době již mimořádné právníkové autority zaštitil „státní vraždy“ nacistického státu z „noci dlouhých nožů“ 30. 6. 1934 ve svém pojednání „Vůdce chrání právo“ („Der Führer schützt das Recht“).⁸

⁸ Připomeňme v této souvislosti i jeho slavnou větu z díla „Politická Teologie“ vydaného již roku 1922 – „Suverén je ten, kdo rozhoduje o výjimečném stavu.“ Blíže viz WESEL, Uwe, *Recht, Unrecht und Gerechtigkeit*, München, 2003, s. 67–71.

Závěrem

Na Papiniána Gryphiovy hry tak můžeme nazírat jako na typického barokního hrdinu trpícího pro čistotu svého svědomí, stejně jako na právníka sřežícího odkaz původních římskoprávních ústavních idejí. Bez důležitosti ovšem ani není, že jej Gryphius také – na první pohled poněkud překvapivě – představuje jako „křesťanského mučedníka“. Překvapivě proto, že Papinián křesťanem nebyl a, jak již uvedeno, i ve hře samé se modlí k původně řecké bohyni Themis. Přesto je tato stylizace v Gryphiově hře dobře patrná a tvoří její nepominutelnou součást.

Lze totiž říci, že Papinián prochází na způsob křesťanských mučedníků různými zkouškami a pokušeními, které jej mají odvést od jeho záměru vytrvat v čistotě svého přesvědčení (např. žádosti jeho otce, smutek jeho ženy, nabídky trůnu, posléze i uskutečněná hrozba smrti jeho syna) a on sám je tak Gryphiem nepochybně záměrně představen jako „anima naturaliter Christiana“ přinášející ve své osobě a ve svém synu „smírnou oběť“. Na tom pak nic nemění ani okolnost, že ve slovech vyslovených před popravou lze vyčíst i motivy sokratovské a také takové, které odkazují ke stoickému myšlení.⁹

Hlavně a především je však Gryphiova divadelní hra – a už jen proto stojí za to se k ní přes všechny myslitelné výhrady vracet – nadčasovou a žel stále platnou připomínkou toho, že císařovi se sluší opravdu dávat jen to, co je císařovo, a že lidské svědomí do tohoto výčtu rozhodně nepatří.

Resumé

Autor se ve svém článku zabývá divadelní hrou německého barokního dramatika a právníka Andrea Gryphia „Großmüttiger RechtsGelehrter oder Sterbender Aemilius Paulus Papinianus“ z roku 1659 o slavném římském právníku Papiniánovi, který byl roku 212 popraven císařem Caracallou poté, co odmítl svou právní autoritou zaštitit císařem nařizené zavraždění jeho bratra a spoluvládcy Gety. Autor se tak nejprve věnuje osobnosti samotného Andrea Gryphia zejména s důrazem na jeho studia na slavné Leidenské univerzitě a následné působení ve službách hlohovských zemských stavů, aby pak následně přešel k vyličení významu Papiniánova díla jakož i obsahu samotné divadelní hry, již konečně podrobuje i vlastní právní analýze. Samotný závěr studie je konečně věnován i úvaze, zda lze v osobě pohana Papiniána spatřovat i rysy křesťanského mučedníka.

⁹ BEHREND, Okko, *Papinians Verweigerung oder die Moral eines Juristen*, in: MÖLK, Ulrich (ed.), *Literatur und Recht*, Göttingen, 1996, s. 245–246.

Summary

Papinianus by Andreas Gryphius – A Pagan Turned Christian Martyr?!

The article discusses a 1659 theatre play by the German Baroque playwright and lawyer Andreas Gryphius entitled “Großmüttiger RechtsGelehrter oder Sterbender Aemilius Paulus Papinianus”. The play is about the famous Roman lawyer Papinianus, who was executed in 212 by Emperor Caracalla after Papinianus refused to support the Emperor-ordered killing of the Emperor’s brother and co-ruler Geta. The author first analyses the personality of Andreas Gryphius and focuses on his studies at the famous Leiden University and his subsequent service to the Hlohovy nobility. The author next explains the significance of Papinianus’s work and presents the content of the theatre play, which he subjects to a legal analysis. At the end the author considers whether Papinianus – a pagan – can also be viewed as a Christian martyr.

Zusammenfassung

Papinian von Andreas Gryphius – der Heide als christlicher Märtyrer?!

Autor widmet sich in seinem Beitrag dem vom deutschen Dramatiker und Jurist der Barockzeit Adreas Gryphius gefassten Trauerspiel „Großmüttiger Rechts-Gelehrter oder Sterbender Aemilius Paulus Papinianus“ aus dem Jahr 1659 über den berühmten römischen Juristen Papinianus, den im 212 Kaiser Caracalla hinrichten lassen hat, nachdem der erstgenannte eine rechtliche Billigung des angeordneten Mordes des kaiserlichen mitherrschenden Bruders Geta abgelehnt hatte. Zunächst wird die Persönlichkeit des Autors Adreas Gryphius dargestellt; es wird vornehmlich seine Studienzeit an der berühmten Universität in Leiden als auch sein Wirken im Dienste der Glogauer Landstände geschildert. Demnächst wird die Bedeutung des Papinianus’ Werkes und der Inhalt des Spieles mit eigener rechtlichen Analyse geschildert. Am Ende seiner Studie stellt sich der Autor die Frage, ob man in der Person des Heiden Papinian Merkmale eines christlichen Märtyrers betrachten könnte.

Riassunto

Il Papiniano del Andreas Gryphius ovvero un pagano divenuto martire cristiano?!

L'autore si occupa nel suo articolo dell'opera teatrale del drammatico e giurista tedesco Andrea Gryphius intitolata „Großmüttiger RechtsGelehrter oder Sterbender Aemilius Paulus Papinianus“, scritta nel 1659, sul famoso giurista romano Papiniano, giustiziato nel 212 all'ordine dell'imperatore Caracalla dopo aver rifiutato di scusare il parricidio di Geta, il fratello che governava insieme con Caracalla. La prima parte dell'articolo è dedicata al personaggio dello stesso Andreas Gryphius sottolineando soprattutto i suoi studi alla

rinomata università di Leiden, dopodicché le sue attività nel servizio degli stati di Glogau per continuare spiegando il rilievo dell'opera di Papiniano e la trama dello spettacolo che analizza finalmente anche dal punto di vista giuridico. La parte finale dell'articolo è dedicata ad una speculazione – se nel personaggio di Papiniano ci siano presenti anche tratti caratteristici di un martire cristiano.

Autor

Doc. JUDr. Radim Seltenreich působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde se věnuje hlavně problematice vývoje velkých právních systémů euroatlantické civilizace, tedy dějinám evropského kontinentálního a angloamerického práva.

Doc. JUDr. Radim Seltenreich teaches at the Law School of Charles University in Prague, where he focuses on the developments of large legal systems of Euro-Atlantic civilization – the history of European continental law and Anglo-American law.

Univ.-Doz. JUDr. Radim Seltenreich wirkt an der Juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag, wo er sich vor allem der Entwicklung der grossen Rechtssysteme der euroatlantischen Zivilisation, d.h. der Geschichte des europäischen kontinentalen und des angloamerikanischen Rechts, widmet.

Doc. JUDr. Radim Seltenreich è impiegato alla Facoltà di Giurisprudenza della Università di Carlo dove si dedica soprattutto alla problematica dello sviluppo di grandi sistemi di diritto della civiltà euroatlantica, cioè alla storia di diritto dell'Europa continentale e di diritto angloamericano.

Z přednášky JUDr. PhDr. Stanislava Balíka na 70. večeru Společnosti pro církevní právo v barokním refektáři kláštera sv. Jiljí v Praze dne 2. 12. 2014.

Foto Antonín Krč

Srovnání manželství podle Kodexu kánonů východních církví a Kodexu kanonického práva

Jiří Dvořáček

Cílem tohoto článku je srovnání manželského práva obou platných kodexů katolické církve. I když lze říci, že se úprava manželství v obou kodexech často překrývá a mnohdy je i shodná, při podrobnějším pohledu zjistíme podstatné odlišnosti. Například některé normy východního kodexu nejsou obsaženy v kodexu západním a naopak, dále existují rozdíly v paralelních místech upravujících stejnou problematiku. Znat tyto odlišnosti je zapotřebí především s ohledem na interrituální manželství, kterých bude vzhledem k rostoucí migraci stále přibývat. Každá strana u takového manželství je totiž vázána svým právem, proto nedodržení podmínek právní úpravy jednoho kodexu může vést i k neplatnosti manželství (typicky u manželské překážky upravené pouze v CCEO, kterou uvádí kán. 790 § 2 CCEO).

Následující text se tedy zaměří nejprve na zdůraznění specifík manželství podle východního pojetí a následně na nejdůležitější rozdíly v manželském právu v obou kodexech.

Zvláštnosti východního pojetí manželství

Podle tradiční západní kanonické nauky byl účinnou příčinou manželství projev vzájemného souhlasu. Manželství tedy bylo *contractus matrimonialis inter baptizatos*, Kristem povýšené na svátost (kán. 1012 CIC/1917, kán. 1 motu proprio *Crebrae allatae*, dále jen CrA). Manželskou smlouvu tedy charakterizoval pojem *contractus*, pocházející z římského práva. V této staré právní tradici západní církev chápala vzájemný souhlas manželů jako jediný konstitutivní prvek. Bylo proto možné platně uzavírat manželství i bez kanonické formy (tzv. tajná, klandestinská manželství). Až Tridentský koncil dekretem *Tametsi* zrušil možnost uzavírat taková manželství a zavedl nutnost obligatorní kanonické formy pro platnost manželství.¹

¹ Srov. SALACHAS, Dimitrios, *Il sacramento del matrimonio nel Nuovo Diritto Canonico delle Chiese orientali*, Bologna, 2003, s. 19 a násl.

Takové kontraktualistické pojetí manželství však neodpovídalo současné teologii dávající důraz na personalistické pojetí manželství, proto Druhý vatikánský koncil v pastorální konstituci *Gaudium et spes* (č. 48) pojem *contractus* nahradil biblickým *foedus*, používaným od doby církevních Otců. Termín *foedus* však latinský kodex používá jen v prvním paragrafu kánonu 1055. Ve druhém paragrafu téhož kánonu už ale používá termín *contractus* a též na jiných místech se často používá spojení „matrimonium contrahere“ (srov. např. kánony 1058, 1073, 1089, 1094 atd.), čímž se chce podtrhnout smluvní charakter uzavírání manželství, jehož výsledkem je posvátná smlouva – *foedus*. Jsou zde tak skutečné prvky smlouvy: jako smluvní strany vystupují muž a žena, objektem je manželský svazek, cílem je dobro manželů a plazení a výchova dětí, hlavním prvkem je pak vzájemný souhlas mezi mužem a ženou.²

Ve východních církvích naopak neuzavírají manželé smlouvu ve smyslu *contractus*, ale zdůrazňují, že jde především o náboženský úkon (který má samozřejmě kanonickoprávní následky). V CCEO má pojem smlouvy v biblickém významu *foedus* aspekt jak smluvní ve smyslu dohody mezi manžely, tak aspekt institucionální: manželé svým souhlasem manželství nevytvářejí, ale takřka vstupují do smlouvy dané Bohem. Proto východní kodex důsledně aplikuje namísto výrazů „*contractus matrimonialis*“ a „*matrimonium contrahere*“ spojení „*matrimonium inire*“, „*celebrare*“ nebo „*benedicere*“.³ Výrazem této koncepce manželství, kterou můžeme nazvat pneumatologickou, pak je, že pro platnost manželství jako svátosti je nutná účast kněze či biskupa, který během svátostného obřadu manželství nejen asistuje, když přijímá jménem církve manželský souhlas, ale svým žehnáním zároveň prosí, aby na manžele sestoupil Duch svatý. Naopak podle platného latinského kodexu je kněz jen *kvalifikovaným svědkem* přijímajícím ve jménu církve souhlas, který si udělují manželé navzájem. Vysluhovatelé svátosti manželství jsou totiž i podle východního pojetí jen samotní manželé,⁴ jak o tom hovoří i Katechismus katolické církve.⁵

² Srov. EID, Emilio, *La definizione del matrimonio e le sue proprietà essenziali*, in: *Il matrimonio nel Codice dei canoni delle Chiese orientali*, Città del Vaticano, 1994, s. 97 a násl.

³ Srov. Nuntia č. 10/1980, s. 12.

⁴ Srov. PRADER, Joseph, *Il matrimonio in Oriente e in Occidente*, in: *Kanonika 1*, Roma, 2003, s. 21.

⁵ Katechismus katolické církve ve vydání z roku 1997 se v č. 1623 vyjadřuje takto: „Podle latinské tradice si novomanželé jako služebníci Kristovy milosti navzájem udělují svátost manželství tím, že před církví vyjádří svůj souhlas. Podle tradice východních církví jsou biskupové nebo kněží

Uznávání norem nekatolických církví

CCEO obsahuje v kánonech 780 § 2 a 781 předpisy upravující uznávání manželských právních norem nekatolických církví ve smíšených manželstvích. Kánon 780 § 2 se týká hmotného práva a říká, že „manželství mezi stranou katolickou a pokřtěnou nekatolickou se kromě božského práva řídí také: 1) vlastním právem církve nebo církevního společenství, k němuž nekatolická strana patří, pokud toto společenství má vlastní manželské právo; 2) právem, jímž se řídí nekatolická strana, jestliže církevní společenství, k níž tato strana patří, nemá vlastní manželské právo“. Naopak následující kánon 781 je procesněprávní normou, která zavazuje církevní soudce: „Jestliže církev má posuzovat platnost manželství pokřtěných nekatolíků, má se ohledně práva, které pro strany bylo závazné, dodržet kánon 780 § 2. Ohledně formy, církev uznává jakoukoli předepsanou či přijatou normu, které byly strany podřízeny v okamžiku slavení manželství, pokud byl souhlas dán veřejnou formou a jestliže aspoň jedna strana patří k východní nekatolické církvi, bylo manželství slaveno ve svátostném obřadu.“

Obsah obou těchto kánonů v podstatě doslova převzala instrukce Papežské rady pro legislativní texty *Dignitas connubii*, která kánon 780 § 2 CCEO přebírá do svého čl. 2 § 2 a kán. 781 CCEO pak do čl. 4 § 1. Okamžikem vyhlášení této instrukce (8. února 2005) má tedy i západní latinská církev konečně stejnou normativu jako východní katolické církve v kánonech 780 § 2 a 781. Zaplnila se tím mezera v právu latinské církve, neboť normy těchto kánonů byly v období mezi promulgací CCEO a *Dignitas connubii* závazné jen pro východní církve, ne pro církve latinskou, jak vyplývá z kán. 1 CCEO. Protože ale v tomto mezidobí latinská církev tyto normy neměla, bylo možno tyto normy aplikovat na základě CIC/1983 (dále jen CIC) kán. 19 a CCEO kán. 1501 církevními soudci v těch individuálních případech, které nebyly zcela kryty CIC. Církevní zákonodárce nicméně v tomto mezidobí autoritativně nerozhodl o platnosti kánonů 780 § 2 a 781 CCEO i pro latinskou církev (jak následně potvrzuje i to, že pro latinskou církev byla vydána instrukce *Dignitas connubii*), proto se *de iure* tyto kánony 780 § 2 a 781 CCEO týkaly a stále týkají pouze východních katolických církví.⁶

svědky vzájemného souhlasu snoubenců, ale rovněž jejich pozhnání je nutné k tomu, aby svátost byla platná.“

⁶ Srov. ABBASS, Jobe, *Two Codes in Comparison*, in: *Kanonika 7*, Roma, 1997, s. 106.

Manželské překážky

V oblasti manželských překážek existuje mezi oběma kodexy několik spíše drobných rozdílů. CCEO tak má kán. 790 § 2, který říká, že pokud se překážka vyskytne byt' jen u jedné strany, činí manželství neplatným. CIC tuto normu nemá, protože jde o věc samozřejmou a tvůrci kodexu považovali tuto normu za nadbytečnou.

Zavádění nových překážek podle CIC přísluší pouze papeži (kán. 1075 § 2). Podle CCEO lze nové překážky zavést i partikulárním právem jednotlivých církví *sui iuris*, ovšem jediné z velmi vážného důvodu, po konzultaci s Apoštolským stolcem a se zainteresovaným biskupy dalších církví *sui iuris* (kán. 792).

Dispens od překážky svěcení, veřejného slibu čistoty a vraždy manžela je vyhrazena Apoštolskému stolci (kán. 1078 CIC), pro své věřící může ale dispens od vraždy manžela a veřejného slibu čistoty udělit i patriarcha (kán. 795 § 2 CCEO).

Překážka únosu podle CCEO, kán. 806, zakazuje platné manželství obecně s „unesenou osobou“, a neomezuje se tak jen na únos ženy, jak je tomu v případě CIC kán. 1089. Pokud půjde o interrituální manželství, bude manželství neplatné i při únosu muže, tedy aplikuje se výše zmíněná zásada kánonu 790 § 2 CCEO.

Překážka švagrovství podle CCEO, kán. 809 § 1, zneplatňuje manželství nejen v linii přímé v kterémkoli stupni (tak kán. 1092 CIC), ale navíc oproti CIC i ve druhém stupni boční linie.

Co do překážky veřejné počestnosti, východní kodex v kán. 810 jako její důvod přidává oproti kán. 1093 CIC navíc formulaci obsaženou v ustanovení § 1, odst. 3, tedy že překážka veřejné počestnosti vzniká po začátku společného života těch, kteří, ač vázání kanonickou formou manželství, uzavřeli manželství před civilní autoritou nebo nekatolickým vysluhovatelem. Ostatní text (tedy že překážka veřejné počestnosti vzniká z neplatného manželství po začátku společného života a z trvalého či veřejného konkubinátu) je pro CIC a CCEO obsahově totožný. Drobný rozdíl je jen v tom, že zatímco v CCEO se neplatným manželstvím myslí jen *kanonické* manželství, v CIC se za neplatné manželství považuje jak *kanonické*, tak *civilní* manželství.

Překážka duchovního příbuzenství se podle CCEO, kán. 811, zakládá mezi kmotrem a křtěncem a jeho rodiči. Tato překážka se v platném CIC nevyskytuje, upravoval ji ale ještě CIC/1917 v kán. 1042 § 2 a 1079.

Manželský souhlas

Podle CIC je souhlas potřeba projevit výslovně, a to buď slovy, nebo rovnocennými znameními. Toto ustanovení je však ve východní úpravě zbytečné (a proto se v CCEO také nenachází), neboť podle původní tradice východních církví se souhlas nevyjadřuje během ritu slovy, ale samotným obřadem, protože vůle se buď projevuje v samotném sjednocení se v manželství, nebo je vyslovena knězem před začátkem obřadu, anebo je souhlas projevěn znameními či symbolickým ritem.⁷

S východní teologií se neslučuje slavení manželství prostřednictvím zástupce. To odporuje povaze svátostného obřadu vyžadujícího osobní přítomnost manželů. Proto kánon 837 § 2 CCEO stanoví, že manželství nemůže být platně uzavřeno prostřednictvím zástupce; partikulární právo církví *sui iuris* však může stanovit jinak. Latinský kodex naopak odevzdání souhlasu prostřednictvím zástupce umožňuje (kán. 1104 § 1 CIC), stejně jako institut zástupce umožňovala předchozí východní úprava v motu proprio CrA v kánonech 79–82.

Jednou z podstatných odlišností mezi východním a západním chápáním manželství je i pojetí podmíněného manželského souhlasu. V latinském kodexu je podmínka upravena v kán. 1102, přičemž řeč je pouze o odkládací podmínce, neboť podmínka rozvazovací se ze své podstaty přičí povaze manželství. Kán 1102 § 1 CIC vylučuje pod sankcí neplatnosti manželství jeho vázání na budoucí podmínku. Ta by měla za následek odsunutí vzniku manželství na pozdější dobu, což by znamenalo jeho neplatnost. Ustanovení § 2 téhož kánonu zakotvuje podmínku do minulosti a přítomnosti jako přípustnou pro platné uzavření manželství v případě, že se tato podmínka splní. Pro dovolenost podmínky podle § 2 se ale vyžaduje písemné dovolení místního ordináře (§ 3).

Východní tradice naopak manželství s podmínkou nezná. Jak již bylo řečeno výše, podle východního chápání totiž manželství není *contractus*, nýbrž jde především o náboženský úkon. Manželství má tedy rozměr pneumatologický. S takovým pojetím je neslučitelné, aby byl manželský souhlas jakkoli podmiňován. Proto i předchozí východní právní úprava v kánonu 83 CrA – rozdílně od kánonu 1092 CIC/1917 – stanovila, že „matrimonium sub condicione contrahi nequit“. Této formulaci bylo v průběhu kodifikačních prací na novém kodexu vytýkáno, že

⁷ Srov. PRADER, Joseph, *Il matrimonio in Oriente e in Occidente*, s. 250.

není dostatečně jasná a že označuje pouhou dovolenost.⁸ Poté, co během přípravy východního kodexu byla odmítnuta i formulace „matrimonium sub conditione iniri nequit; condicio si nihilominus apposita sit pro non adiecta habetur [...]”;⁹ byla přijata současná formulace kánonu 826 jednoznačně stanovící, že „matrimonium sub condicione valide celebrari non potest“. Tak je v souladu s východní tradicí neplatné každé manželství, které by bylo uzavřeno pod jakoukoli podmínkou. Problém může však nastat u interrituálního manželství mezi východním katolíkem a katolíkem latinským. Ve východní kanonistice se setkáme se dvěma opačnými názory: podle jedněch se každá strana řídí vlastním právem, tedy latinská strana může svůj souhlas podmínit v souladu s kánonem 1102 CIC a manželství bude platné.¹⁰ Druzí naopak tvrdí, že je zde možno použít jen kánon 826 CCEO, a to na základě analogie s kánonem 790 § 2 CCEO (v CIC tato norma chybí), podle kterého překážka, i když existuje jen u jedné strany, činí manželství neplatným; bude proto vždy neplatné manželství, v němž latinská strana při uzavírání manželství s východní stranou svůj souhlas podmíní.¹¹ V tomto druhém případě se nicméně zdá, že jde o nepovolenou analogii, proto kánon 790 § 2 týkající se překážek nelze použít na oblast souhlasu. Kánon 826 CCEO potom ani nelze vztáhnout na latinského katolíka, neboť tomu je podle kán. 1102 CIC právě souhlas pod podmínkou umožněn (a nejde zde tedy o mezeru v CIC). Církevní soud by pak v případě podmíněného souhlasu latinské strany měl v souladu s vázaností latinského katolíka svým kodexem takový souhlas prohlásit za platný.¹²

Forma uzavírání manželství

Podle východního kodexu jsou platná pouze manželství uzavřená ve svátostném obřadu za přítomnosti místního hierarchy nebo místního faráře či aspoň kněze, který sňatku asistuje a žehná (kán. 828 CCEO). Proto musejí být obě strany spolu současně přítomné; manželství prostřednictvím zástupce, jak to umožňuje latinský

⁸ Srov. Nuntia č. 15/1982, s. 80.

⁹ Srov. Nuntia č. 10/1980, s. 50, kán. 161.

¹⁰ Srov. PRADER, Joseph, *La legislazione matrimoniale latina e orientale. Problemi interecclesiali, interconfessionali e interreligiosi*, Roma, 1993, s. 44.

¹¹ Srov. SALACHAS, Dimitrios, *Il sacramento del matrimonio nel Nuovo Diritto Canonico delle Chiese orientali*, s. 177.

¹² Srov. ABBASS, Jobe, *Two Codes in Comparison*, s. 128.

kodeks, je možné jen tehdy, pokud to stanoví partikulární právo té které církve *sui iuris* (kán. 837 CCEO).

Požadavek svátostného obřadu pro platnost manželství má základ v dávné tradici. V byzantské církvi až do 9. století bylo možné uzavírat manželství buď pouhým souhlasem manželů, nebo písemnou smlouvou (o předání arrhy), nebo od 8. století v rámci liturgické slavnosti. V roce 895 císař Lev Filosof v novele 89 stanovil, že svátostné požehnání manželství je vedle souhlasu konstitutivním prvkem vzniku manželství, a je to tedy jediná platná forma slavení manželství. Nauka, že svátost manželství spočívá v kněžském požehnání, se pak stala v ortodoxních církvích všeobecně přijímanou až od 19. století.¹³

V posvátném ritu kněz asistuje a žehná: asistuje projevu manželského souhlasu tím, že ho přijímá, a žehná manželství tím, že prosí, aby na manžely sestoupil Duch svatý, který na ně vylévá svátostnou milost. Svátostný obřad je tedy podstatným prvkem řádné formy¹⁴ – nikoli však konstitutivním prvkem vzniku manželství, kterým je souhlas manželů. Jinak je tomu v pravoslavných církvích, kde se manželství stává svátostí právě žehnáním kněze.¹⁵ Tato striktní konstitutivnost kněžského žehnání je ve východních katolických církvích zmírněna tím, že zde existuje možnost uzavřít manželství jen před dvěma svědky (kán. 832 CCEO),¹⁶ prostá konvalidace (kán. 845 § 2 CCEO) a sanace v základu (kán. 848 § 1 CCEO). Základní odlišnost mezi východním a západním pojetím manželské formy lze tedy stručně vyjádřit tak, že zatímco východní kodeks v podstatě ztotožňuje formu s liturgickou slavností, tak podle práva latinské církve se řádnou formou rozumí odevzdání souhlasu před místním ordinářem, farářem, knězem, jáhnem či pověřeným laikem a dvěma svědky (kán. 1108 CIC) bez ohledu na liturgickou podobu. Jinými slovy, východní forma slavení manželství není jen pouhou právní formou (jak je tomu v latinské církvi, kde se liturgické slavení nevyžaduje ani pro platnost, ani pro dovolenost), ale je formou liturgickou.

¹³ Srov. PRADER, Joseph, *La forma di celebrazione del matrimonio*, in: *Il matrimonio nel Codice dei canoni delle Chiese orientali*, Città del Vaticano, 1994, s. 286 a násl.

¹⁴ Opačný názor než Joseph Prader má Urbano Navarette, podle něhož je kněžské požehnání konstitutivním prvkem svátostného znamení, a ne prvkem řádné právní formy manželství. Srov. NAVARETTE, Urbano, *Questioni sulla forma canonica ordinaria nei Codici latino ed orientale*, in: *Periodica de re canonica* č. 85/1996, s. 492–497.

¹⁵ Srov. PRADER, Joseph, *La forma di celebrazione del matrimonio*, s. 295.

¹⁶ Manželé, kteří takto uzavřeli manželství, mají však co nejdříve přijmout kněžské požehnání (kán. 832 § 3 CCEO).

Kanonická forma (tedy žehnání ve svátostném obřadu) musí být proto zachována vždy, když je aspoň jedna strana východním katolíkem (kán. 834 § 1 CCEO).¹⁷ Pouze v případě smíšených manželství s východním nekatolickým křesťanem je kanonická forma nutná jen k dovolenosti, k platnosti se vždy vyžaduje požehnání kněze (kán. 834 § 2 CCEO). Dispens od kanonické formy může udělit jen Apoštolský stolec nebo z velmi vážných důvodů patriarcha (kán. 835 CCEO). Bez této dispenze tedy nejsou platná manželství východních katolíků uzavíraná před jáhnem. Problém by mohl nastat v případě těch míst, kde pro východní katolíky není zřízen ani exarchát a jsou podle kán. 916 § 5 svěřeni do duchovní péče biskupa latinské církve.¹⁸ podle převažujících názorů tento latinský ordinář nemůže legitimně delegovat jáhna k žehnání manželství východních katolíků svěřených do jeho péče, protože tito východní věřící v souladu s kán. 38 CCEO zůstávají členy své církve *sui iuris*, i když jsou svěřeni do péče faráře nebo biskupa jiné církve.¹⁹ Předpisy východního kodexu platí i pro tyto věřící. Kněží i biskupové, do jejichž péče jsou z titulu úřadu, služby či funkce tito věřící svěřeni, by tyto předpisy měli znát (kán. 41 CCEO).

Jurisdikce vůči snoubencům z titulu jejich příslušnosti k církvi *sui iuris*

Vzhledem ke vzrůstající migraci především z východních států Evropy se budou stále více vyskytovat interteritoriální sňatky, kdy jeden ze snoubenců bude latinský katolík a druhý příslušník některé východní katolické církve. Podle obou kodexů platí, že místní ordinář a farář smějí platně asistovat a žehnat na svém území při uzavírání sňatku svých podřízených i cizích, patří-li alespoň jeden z nich k jejich

¹⁷ Na rozdíl od smíšených manželství latinského katolíka s protestantským nekatolíkem, kdy dispens od kanonické formy může udělit místní ordinář (kán. 1127 § 2 CIC).

¹⁸ Specifická situace je v České republice. Protože apoštolský exarcha Řeckokatolické církve v ČR je podle zakládající buly z 15. března 1996 ordinářem pouze pro věřící byzantského obřadu, jsou pro ostatní tradice (tedy alexandrijskou, antiošskou, arménskou a chaldejskou) kompetentními ordináři (analogicky, dle praxe v okolních zemích) pro Čechy primas a metropolita pražský a pro Moravu a Slezsko metropolita olomoucký. Srov. BOTEK, Libor, DVOŘÁČEK, Jiří, HANUŠ, Milan, *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby Apoštolského exarchátu Řeckokatolické církve v České republice*, Praha, 2008, s. 29.

¹⁹ Srov. ABBASS, Jobe, *I matrimoni misti*, in: *Il matrimonio nel Codice dei canoni delle Chiese orientali*, Città del Vaticano, 1994, s. 201 a násl. Opačný názor ale zastává Joseph Prader, podle něhož latinský ordinář může delegovat latinského jáhna k žehnání východních manželství, a to na základě kán. 1111 § 1 CIC a Lumen Gentium 29. Srov. PRADER, J., *La forma di celebrazione del matrimonio*, s. 298.

církvi *sui iuris* (srov. kán. 829 CCEO, kán. 1109 CIC). Aby tedy bylo manželství platně uzavřeno, musí oddávající mít jurisdikci alespoň nad jedním ze snoubenců z titulu jejich příslušnosti k církvi *sui iuris*, tj. alespoň jeden ze snoubenců musí být z téže církve *sui iuris* jako oddávající. Východní katolický kněz ustanovený jen pro farnost některé z východních katolických církví *sui iuris* nemá jurisdikci nad katolíky latinské církve; tedy není-li ani jeden ze snoubenců z jeho církve *sui iuris*, musí tento kněz mít k platnému žehnání toho manželství delegaci vlastního latinského faráře nebo ordináře jednoho z těchto snoubenců. Stejně to platí i naopak: uzavírají-li manželství dva východní katolíci před latinským duchovním, je jejich manželství platné jen tehdy, pokud tento latinský kněz bude mít delegaci od příslušného východního katolického faráře nebo místního hierarchy. Bude-li uzavírat manželství latinský katolík s východním katolíkem před latinským duchovním nebo před východním knězem z církve *sui iuris* východního partnera, oba duchovní mají jurisdikci je oddat (kán. 829 § 1 CCEO a 1109 CIC).²⁰

Konečně, kán. 831 § 2 CCEO upřednostňuje uzavírání manželství před farářem ženicha, pokud partikulární právo nestanoví jinak nebo k tomu není jiný spravedlivý důvod. Tato norma však zavazuje pouze pod sankcí nedovolenosti. Je samozřejmé, že není-li latinský katolík z farnosti latinského kněze, měl by si tento oddávající k dovolenosti vyžádat propuštění od jeho faráře. Analogicky podle kán. 831 § 1 je pak takové propuštění potřeba i v případě slavení východního manželství před jiným farářem, než je vlastní farář nebo místní hierarcha jednoho ze snoubenců.

Resumé

Článek se zabývá srovnáním manželského práva v Kodexu kanonického práva latinské církve z roku 1983 a v Kodexu kánonů východních církví z roku 1990. Pojetí ve východní tradici se od západního přístupu, podle něhož má manželství spíše povahu kontraktualistickou, odlišuje důrazem na manželství jako náboženský úkon a na jeho pneumatologický rozměr. Dále se článek věnuje kánonům upravujícím uznávání manželského práva nekatolických církví a uvádí odlišnosti v oblasti manželských překážek a manželského souhlasu, přičemž podrobněji se věnuje rozdílu v kanonické formě, kterým je východní slavení manželství formou svátostného obřadu. Závěrem jsou uvedeny požadavky na platnost a dovolenost manželství z pohledu jurisdikce oddávajících vůči snoubencům z titulu jejich příslušnosti k odlišným církvím *sui iuris*.

²⁰ Srov. BOTEK, L., DVORÁČEK, J., HANUŠ, M., *Manželské právo v přehledu pro pastorační potřeby Apoštolského exarchátu Řeckokatolické církve v České republice*, s. 18 a násl.

Summary

A Comparison of Marriage According to the Code of Canons of the Eastern Churches and the Code of Canon Law

The article compares the marriage law included in the 1983 Code of Canon Law of the Latin Church and in the 1990 Code of Canons of the Eastern Churches. The concept of marriage in the Eastern tradition differs from that of the Western tradition (in which marriage is of a rather contractual nature) by placing emphasis on marriage as a religious act and on its pneumatological dimension. The article discusses canons regulating the recognition of the marriage law of non-Catholic churches and lists differences in the area of marriage barriers and marital consent. It examines in detail the difference in the canon form; the Eastern celebration of marriage has the form of a sacramental rite. The article concludes by explaining the requirements for validity and permissibility of marriage from the perspective of the jurisdiction of the authorities towards the affianced with respect to the affianced's membership in other churches *sui iuris*.

Zusammenfassung

Vergleichung der Ehe gemäß dem Gesetzbuch der katholischen Ostkirchen und dem Codex des kanonischen Rechtes

Artikel befasst sich mit der Vergleichung der Ehe gemäß dem Codex des kanonischen Rechtes aus dem Jahr 1983 und gemäß dem Gesetzbuch der katholischen Ostkirchen aus dem Jahr 1990. Die östliche Tradition, im Gegensatz zum westlichen eher vertraglichen Begreifen der Ehe, hebt die Charakteristik der Ehe als religiöse Handlung mit pneumatologischer Dimension hervor. Es werden die Kanonen betreffend die Anerkennung des Eherechts der nichtkatholischen Kirchen interpretiert, wobei die Unterschiede, was die Ehehindernisse, Ehekonsens und insbesondere kanonische Form (der feierliche sakramentaler Ritus der Eheschließung in Ostkirchen) angeht, behandelt werden. Abschließend werden Gültigkeits- und Zulässigkeitsanforderungen, die mit der Zuständigkeit der Trauung vorzunehmenden Geistlichen für Brautleute, die Angehörige verschiedener Kirchen *sui iuris* sind, zusammenhängen, behandelt.

Riassunto

La comparazione del matrimonio secondo il Codice dei Canoni delle Chiese Orientali e il Codice di Diritto Canonico

L'articolo si occupa della comparazione tra il diritto matrimoniale secondo il Codice di Diritto Canonico 1983 della Chiesa latina e il Codice dei Canoni delle Chiese Orientali del 1990.

La concezione del matrimonio nella tradizione orientale si distingue da quella occidentale di carattere contrattuale, sottolineando la dimensione pneumatologica del matrimonio come un atto di fede. L'articolo si concentra poi ai canoni che regolano il riconoscimento del diritto matrimoniale delle Chiese non cattoliche e fa presente le differenze tra gli impedimenti ed il regolamento dei vizi del consenso, dedicando un'attenzione particolare alla differenza della forma canonica con la quale si distingue la celebrazione del matrimonio orientale nella forma di un rito sacro. Alla fine dell'articolo si elencano requisiti per la validità e liceità del matrimonio dal punto di vista della scelta del celebrante con riguardo all'appartenenza dei nupturienti alle diverse Chiese *sui iuris*.

Autor

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr., vystudoval práva a teologii na Univerzitě Palackého v Olomouci, posléze studoval na Fakultě východního kanonického práva na Papežském východním institutu v Římě (PIO), kde získal licenciát a následně doktorát. Vyučuje kanonické právo na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého i na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, a na Panevropské vysoké škole v Ostravě. Je soudcem Metropolitního soudu Arcibiskupství pražského. Pracuje jako asistent na Nejvyšším státním zastupitelství v Brně.

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr., studied law and theology at Palacký University in Olomouc. Later he studied at the Faculty of Eastern Canon Law at the Pontifical Oriental Institute in Rome (PIO), where he was awarded a licentiate and a doctorate. He teaches canon law at the Sts Cyril and Methodius Faculty of Theology of Palacký University in Olomouc and at the Pan-European University in Ostrava. He is a judge of the Metropolitan Court of the Prague Archdiocese, and is an assistant at the Supreme Public Prosecutor Office in Brno.

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr., absolvierte Recht und Theologie an der Palacký Universität in Olmütz. Ferner studierte er an der Fakultät des Östlichen kanonischen Rechts des Päpstlichen Orientalischen Instituts in Rom, wo er das Lizentiat- und demnächst Dokortitel erwarb. Er lehrt kanonisches Recht an der der Kyrill und Methodschen Theologischen Fakultät der Palacký Universität in Olmütz als auch an der Juristischen Fakultät derselben Universität und an der Paneuropäischen Hochschule in Ostrava. Er ist als Richter des Metropolitange-

richts des Prager Erzbistums und als Assistent an der Obersten Staatsanwaltschaft in Brünn tätig.

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr., si è laureato in giurisprudenza e in teologia alla Università di Palacký a Olomouc. Dopo aver studiato alla Facoltà di Diritto Canonico orientale del Pontificio Istituto Orientale dove ottenne il licenziato e il dottorato. Insegna il diritto canonico alla Facoltà Teologica dei Santi Cirillo e Metodio della Università di Palacký a Olomouc ed alla Facoltà di Giurisprudenza della stessa facoltà, ed anche alla Università Paneuropea a Ostrava. E' giudice del Tribunale Metropolitano dell'Arcidiocesi di Praga ed assistente della Procura Generale della Repubblica a Brno.

Právní zakotvení pastorační péče v necírkevních zdravotnických zařízeních v České republice

Damián Němec

Zpracování tohoto příspěvku bylo podpořeno z grantu SIVV s označením „CMTF_2013_012: Partikulární právo arcidiecéze olomoucké a diecéze ostravsko-opavské“.

Úvod

V období komunistického režimu bylo v Československu poskytování pastorační péče osobám ve zdravotnických zařízeních velmi obtížné – zpravidla bylo možné pouze v rámci návštěvních hodin (které bývaly obvykle pouze dvakrát týdně). Politické změny z přelomu let 1989 a 1990 vedly k uvolnění mnoha (nikoli však všech) bariér pro poskytování této péče, a to nejen bez jejího speciálního právního zakotvení, ale také s pouze postupně rostoucím poznáním její povahy a způsobů její realizace.

Proto podáváme v tomto článku nejprve v první kapitole stručný faktický popis situace pastorační péče ve zdravotnictví, speciálně v nemocnicích, a to obecně z hlediska jejího věcného opodstatnění i z hlediska jejího náboženského chápání, v němž bude zohledněno i mezinárodní hledisko a specifikována užívaná terminologie.

V druhé kapitole se věnujeme právnímu stavu v České republice *de lege lata* a jeho zhodnocení.

To je pak východiskem pro třetí kapitolu pojednávající o snaze o nové právní zakotvení pastorační péče ve zdravotnictví, tedy věnující se oblasti *de lege ferenda*. Zde popisujeme konkrétní návrhy na nové legislativní řešení projednávané v letech 2012 až 2013.

Další politický vývoj (demise vlády v červnu 2013, předčasné volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a dlouhá cesta ke jmenování nové vlády na konci ledna 2014) způsobil zastavení legislativního procesu, který se v době psaní tohoto článku (začátek října 2014) teprve znovu rozbíhá. Zaznamenání a publikování – byť

neukončených – výsledků jednání z let 2012 až 2013 má však nejen dokumentační význam, ale chce přispět k odborné diskusi o službě nemocničních kaplanů a o modalitách jejího právního zakotvení, a to i v situaci, kdy není jasno, zda a v jaké podobě k legislativní úpravě dojde.

1. Věcný základ duchovní péče ve zdravotnictví a její náboženské pojmání

1.1 Věcný základ duchovní péče ve zdravotnictví

Období 20. století je charakterizováno prudkým technologickým rozvojem, který se velmi výrazně projevil v oblasti zdravotních a sociálních služeb. Takto bylo možno do nečekané míry rozvinout především odbornou medicínskou péči a její technické zabezpečení.

Ke konci 20. století se však stále více prosazuje vědomí toho, že technický pokrok není všelék, ale že nejen neřeší mnohé důležité životní otázky, nýbrž nadto vytváří nové naléhavé otázky a výzvy.

Na tomto základu se stále více rozvíjí snaha o celostní (holistický) přístup k zdravotní péči a léčebnému procesu, který vyžaduje multidisciplinární součinnost, v níž hraje nemalou úlohu také starost o základní lidské a duchovní otázky člověka, a to nejen pacienta, ale též jeho blízkých, ba i samotného zdravotnického personálu.

Tento přístup dostal zavazující vyjádření v textu *mezinárodních akreditačních standardů* pro ty nemocnice, které chtějí dosáhnout příslušného mezinárodního uznání.¹ V nich jsou obsaženy též požadavky ohledně zabezpečení klinické pastorační péče:

„Práva pacientů a jejich blízkých:

Nemocnice má vytvořený postup, v rámci kterého uspokojí požadavky pacientů a jejich blízkých na poskytnutí duchovních služeb či podobné požadavky vyplývající z pacientových duchovních potřeb a náboženského přesvědčení.“²

¹ JOINT COMMISSION ON ACCREDITATION OF HEALTHCARE ORGANIZATIONS, *Joint Commission International Accreditation Standards for Hospitals*, Chicago, 2003.

² Citace je převzata z webu Asociace nemocničních kaplanů <<http://www.nemocnicnikaplan.cz/clanek/13-Pravni-ramec/index.htm>> (29. 9. 2014).

1.2 Náboženské pojmání klinické pastorační péče a specifikace užívané terminologie

Náboženské pojmání klinické pastorační péče obecně

Do situace potřeby holistického přístupu k trpícímu člověku je zasazena snaha nabídnout k němu kvalifikovaný náboženský příspěvek, a to především z hlediska křesťanských církví, v nichž vždy hraje velikou roli služba potřebnému člověku (*diakonia*), a to položením důrazu na duchovní a náboženské potřeby nejen pacientů, ale všech zainteresovaných osob, tedy především příbuzných pacientů a personálu zdravotnických zařízení.

V katolické církvi se tímto tématem zabývá rozsáhlý dokument Papežské rady pro pastorační zdravotníků Charta pracovníků ve zdravotnictví (*The Charter for Health Care Workers*) z roku 1995 (bez přesného vročení),³ který zasazuje zdravotní službu do celku služby životu jako Božím daru.

Specifikace užívané terminologie

Činnost poskytování náboženského příspěvku k celostní péči o trpícího člověka ve zdravotnických službách bývá dosud nejednotně označována různými termíny, odlišnými též s ohledem na náboženskou tradici jednotlivých křesťanských konfesí.

- a) Často se objevuje výraz *spirituální péče* (spiritual care) – ten je však až nadměrně široký a zahrnuje v sobě celou škálu všech možných spirituálních přístupů, a to přístupů pramenících z jednotlivých náboženských tradic, ale i nových, převážně eklektických náboženských proudů (např. New Age a novopohanství).
- b) Především v evangelickém prostředí se vyskytuje výraz *duchovní služba* (spiritual service) – tento termín více odpovídá specificky křesťanskému diakonickému akcentu, v českém prostředí se ustálil jako základní termín na půdě Ekumenické rady církví v České republice (dále jen „ERC“) a byl převzat do trojstranných smluv mezi Českou biskupskou konferencí (dále jen „ČBK“), ERC a příslušným orgánem státní správy (např. pro oblast armády, vězeňství).

³ THE PONTIFICAL COUNCIL FOR PASTORAL ASSISTANCE TO HEALTH CARE WORKERS, *The Charter for Health Care Workers*, Vatican City, 1995, in: *The Charter for Health Care Workers*, <http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/hlthwork/documents/re_pe_hlthwork_doc_19950101_charter_en.html> (28. 9. 2014). Český překlad: PAPEŽSKÁ RADA PRO PASTORACI MEZI ZDRAVOTNÍKY, *Charta pracovníků ve zdravotnictví (1995)*, Praha, 1996, 109 s.

Jeho variantou je výraz *duchovní péče*, který byl užít v dvoustranné dohodě mezi ČBK a ERC z roku 2006 pro oblast zdravotnictví (viz níže podkapitulu 1.3).

- c) Mezinárodně dosáhl největšího rozšíření výraz *clinical pastoral care* (Klinische Seelsorge, pastorele sanitaria, pastorele de la santé, consejería pastoral, klinická pastoračna starostlivosť), jemuž v češtině nejvíce odpovídá termín *klinická pastorační péče*, který zároveň vystihuje jak začlenění tohoto konání do prostředí klinické zdravotní služby, tak jeho pastorační obsah (spojený s nezbytným církevním zakotvením) i charakter péče (základní termín používaný ve zdravotnickém prostředí).

Proto v dalším textu budeme přednostně používat výraz „klinická pastorační péče“. V návaznosti na oficiální názvosloví v ekumenické dohodě mezi ČBK a ERC z roku 2006 budeme též užívat výrazu „duchovní péče“, ačkoli se netajíme svými výhradami vůči němu.

Méně rozrůzněné je označení osob, podílejících se na poskytování klinické pastorační péče. V ekumenickém prostředí se ustálila dvojice výrazů *nemocniční kaplan – dobrovolník*, z nichž první označuje osoby poskytující tuto péči soustavně a zpravidla profesionálně (byť ne nutně na plný úvazek), zatímco druhý označuje osoby podílející se na této péči ve svém volném čase. V angličtině bývá nemocniční kaplan označován výrazem *healthcare chaplain*. Je třeba přiznat, že české označení „nemocniční kaplan“ je oproti anglickému ekvivalentu významově užší a slovně odkazuje pouze na službu v nemocnicích, zatímco anglický termín více odpovídá tomu, že tyto osoby pracují v daleko širším kontextu různých zdravotnických zařízení, resp. též v zařízeních sociálních služeb, kde je výrazně přítomen prvek zdravotní péče. Je nutno podotknout, že službu nemocničního kaplana poskytují nejen duchovní jednotlivých církví, ale i pověření laičtí pracovníci – a v obou případech (v případě duchovních v návaznosti na konfesní tradici) to mohou být jak muži, tak ženy.

Užívání výrazu „nemocniční kaplan“ naráží na právní obtíže v případě katolické církve, protože její základní zákoník *Kodex kanonického práva* z roku 1983 vyhrazuje v kán. 564 tento výraz pro kněze či biskupy, jimž je natrvalo (alespoň zčásti) svěřena pastorační péče o některé společenství nebo některou skupinu katolíků (kategoriální pastorece), čímž jsou z rozsahu tohoto pojmu vyloučeni jak jáhni, tak i laici, a tím všechny ženy. V rámci ekumenických vztahů katolická církev přistoupila na širší užívání tohoto výrazu, naznačené v předchozím odstavci. V tomto širším významu budu tento termín nadále užívat.

Evropská koordinace klinické pastorační péče

Z praktické potřeby vzájemné znalosti, spolupráce a koordinace byla od roku 1990 pořádána evropská setkání zástupců nemocničních kaplanů⁴ a na tomto základu vznikla roku 2000 křesťanská ekumenická organizace *European Network of Health Care Chaplaincy* (Evropská síť kaplanství ve zdravotní péči),⁵ pořádající v periodicitě zpravidla dvou let konzultační a odborná setkání. Česká republika je v této organizaci provizorně zastoupena Mgr. Pavlem Pokorným, referentem Komise pro duchovní péči ve zdravotnických zařízeních Ekumenické rady církví v České republice, a MUDr. Marií Opatrnou, nemocniční kaplankou římskokatolické církve, oficiálně zástupkyní Univerzity Karlovy v Praze; Slovenská republika tu nemá zástupce.⁶ Protože řádnými členy této organizace jsou národní asociace nemocničních kaplanů, do budoucna bude třeba standardizovat zastoupení přijetím občanského sdružení *Asociace nemocničních kaplanů* i *Katolické asociace nemocničních kaplanů* za členy této organizace (viz níže podkapitulu 1.4).

Na sedmém setkání konaném ve dnech 12.–16. června 2002 ve finském Turku byl odsouhlasen krátký, ale hutný základní text s názvem *Standards for Health Care Chaplaincy in Europe*, česky *Standardy pro poskytování nemocniční kaplanské služby v Evropě*.⁷ Jeho obsah sloužil pro specifikaci klinické pastorační péče v České republice.

1.3 Smluvní specifikace klinické pastorační péče na ekumenické bázi v České republice

Pro působení církví a náboženských společností v oblasti zdravotnictví není na rozdíl od ozbrojených sil, věžeňství a veřejných sdělovacích prostředků uzavřena dohoda na vnitrostátní úrovni.⁸ Důvodem je především velká různost zřizovatelů

⁴ Viz *Some Historical Notes about the Consultation*, in: *European Network of Health Care Chaplaincy*, <<http://www.enhcc.eu/history.htm>> (28. 9. 2014).

⁵ Viz *Who we are*, in: *European Network of Health Care Chaplaincy*, <<http://www.enhcc.eu/about.htm>> (28. 9. 2014).

⁶ Zastoupené země a kontakty na jejich zástupce: *Health Care Chaplaincy in European Countries*, in: *European Network of Health Care Chaplaincy*, <<http://www.enhcc.eu/members.htm>> (28. 9. 2014).

⁷ Originální anglický text těchto standardů i jejich překlady jsou dostupné na <http://www.enhcc.eu/turku_standards.htm> (28. 9. 2014).

⁸ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund, *Stát a církev v České republice*, Kostelní Vydří, 2002, s. 66.

zdravotnických zařízení a také podstatně větší autonomie těchto zařízení, kdy orgány státní správy mají velmi limitované možnosti zasahování.

Protože zkušenosti postupného rozvoje pastoračního působení církví a náboženských společností v oblasti zdravotnictví z období získané v devadesátých letech 20. století jasně ukázaly potřebu jejího uceleného konsenzuálního uspořádání, došlo k jednání na ekumenické úrovni.

Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví z roku 2006

Prvním výsledkem jednání na ekumenické úrovni bylo uzavření *Dohody o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice* podepsané dne 20. listopadu 2006. Dohoda vychází jednak z relevantních mezinárodních úmluv⁹ a též z výše uvedených Standardů pro poskytování nemocniční kaplanské služby v Evropě.

Tato dohoda je velmi stručná, pouhá jedna strana formátu A4. Deklaruje odhodlání vzájemné spolupráce, přičemž nehodlá nahradit dosavadní formy pastorační péče. Nebylo v ní však ujednáno, že je třeba tyto formy uvést do souladu s dohodou:

Pastorační péče o nemocné, uskutečňována jednotlivými církvemi, případě jimi zřizovanými subjekty, zůstává nedotčena.

Zásadní význam má samotné vymezení pojmů nemocničního kaplana a dobrovolníka, které vychází z evropských standardů:

Nemocničním kaplanem se v této dohodě rozumí osoba (muž nebo žena), která poskytuje duchovní péči pacientům, personálu a návštěvníkům, řídí práci dobrovolníků v oblasti duchovní péče a zajišťuje kontakt s duchovními ostatních církví podle přání pacienta.

Dobrovolníkem, vyslaným ČBK a ERC ve smyslu této dohody se rozumí osoba (muž nebo žena), která se ve svém volném čase podílí na spirituální péči o nemocné pod vedením nemocničního kaplana.

Nemocniční kaplani a dobrovolníci mají být vysíláni po vzájemné dohodě ČBK a ERC, ale jsou zásadně vysíláni svou církví a jí dále podléhají:

Způsob vyslání a dobu jeho platnosti si jednotlivé církve upraví podle svých řádů. Vyslání se zúčastní zástupci ČBK a ERC na místní úrovni. Vyslání pracovníci jsou vázáni touto dohodou a řády své církve.

⁹ Jejich seznam je uveden v pozn. č. 1 přílohy č. 3 Dohody, viz s. 83.

Vyslaného pracovníka odvolává vysílající církev, v případě hrubého porušování této dohody tak učiní neprodleně.

Pro samotné vyslání se vyžaduje dosažení konsensu s konkrétním zdravotnickým zařízením a uzavření potřebné písemné dohody mezi ním a konkrétní církví:

Vysílání kaplanů a dobrovolníků se děje tam, kde došlo ke vzájemné dohodě mezi zdravotnickým zařízením a zástupcem ČBK nebo ERC. Zdravotnické zařízení a vysílající církev potom uzavírají vlastní dohodu, upravující činnost vyslaného spirituálního pracovníka v konkrétním zařízení.

Prakticky významnější jsou přílohy této dohody: příloha č. 1 specifikuje kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana, příloha č. 2 kvalifikační předpoklady dobrovolníka a příloha č. 3 pak etický kodex nemocničního kaplana a dobrovolníka. Po přečtení kvalifikačních předpokladů lze konstatovat, že jde o velmi rozsáhlé požadavky, přičemž rozdíl mezi požadavky na nemocničního kaplana a dobrovolníka spočívá pouze v tom, že se pro nemocničního kaplana navíc vyžaduje dokončené obecně uznávané teologické vzdělání na magisterském stupni:

1. Kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana:
 - dokončené obecně uznávané teologické vzdělání na magisterském stupni;
 - speciální kapitoly z religionistiky: náboženství a náboženská hnutí (sekty);
 - kurz pastorační péče;
 - podrobné znalosti o duchovní péči v jednotlivých církvích v ČR (včetně přesného názvosloví);
 - znalost organizace zdravotnictví a nemocnice;
 - ovládání „právního minima“ v oblastech sociální péče a zdravotnictví;
 - absolvování kurzu krizové intervence;
 - absolvování kurzu komunikace, zejména v obtížných situacích;
 - praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy;
 - obecné zásady spirituální péče;
 - schopnost komunikovat v některém ze světových jazyků;
 - základní orientace ve zdravotnických oborech;
 - základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky;
 - pověření vlastní církví.
2. Kvalifikační předpoklady dobrovolníka
 - teologické minimum (je v kompetenci jednotlivých církví – např. dle ŘKC zahrnuje: komentovaný výklad Kréda, Desatera, svátostí, zásad duchovního života);
 - speciální kapitoly z religionistiky: náboženství a náboženská hnutí (sekty);
 - kurz pastorační péče;
 - podrobné znalosti o duchovní péči v jednotlivých církvích v ČR (včetně přesného názvosloví);

- znalost organizace zdravotnictví a nemocnice;
- ovládání „právního minima“ v oblastech sociální péče a zdravotnictví;
- absolvování kurzu krizové intervence;
- absolvování kurzu komunikace, zejména v obtížných situacích;
- základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky;
- praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy;
- obecné zásady spirituální péče;
- pověření vlastní církví.

Dodatek č. 1 k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi ČBK a ERC z roku 2011

Praxe ukázala, že uvedení dohody z roku 2006 v život naráželo na velké problémy, a to jak v oblasti způsobu vysílání nemocničních kaplanů, tak naplnění kvalifikačních předpokladů pro nemocniční kaplany a dobrovolníky. Důsledkem těchto těžkostí bylo, že až do roku 2011 nedošlo ani k jedinému (*sic!*) vyslání nemocničního kaplana ani dobrovolníka, realizovanému podle ujednání dohody.

Pro uvedení dohody do života se ukázalo nezbytné:

- upřesnit způsob vysílání s rozrůzněním na vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků;
- revidovat kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana a kvalifikační předpoklady dobrovolníka, které se ukázaly jako příliš náročné, a více je navzájem rozrůznit;
- stanovit přechodné období, v němž nebude vyžadováno plné naplnění kvalifikačních předpokladů, a stanovit snížené kvalifikační předpoklady pro toto období;
- upřesnit, které církve jsou vázány touto dohodou, protože mezitím došlo k přijetí nových stanov Ekumenické rady církví v České republice a protože bylo nutno reagovat na aktivity Církve adventistů sedmého dne, která není členskou církví ERC, má v ní pouze statut pozorovatele.¹⁰

Formulování textu dodatku probíhalo v pracovní skupině zástupců ČBK a ERC 3 + 3 a bylo podstatně obtížnější než formulace samotné dohody, jednání trvala něco přes jeden rok. Dodatek byl podepsán 12. prosince 2011 s účinností od 1. ledna 2012.

Dodatkem došlo k takovému přepracování dohody samotné, že z ní zůstaly v platnosti pouze základní zásady pro vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků, přejeté do dodatku a upřesněné v něm, a příloha č. 3 – etický kodex;

¹⁰ Stanovy Ekumenické rady církví v České republice ze dne 26. 11. 2009, <http://www.ekumenickarada.cz/in/1583/nove_stanovy_erc_platne_od_26_11_2009> (28. 9. 2014).

dosavadní přílohy č. 1 a č. 2 byly zrušeny. V souvislosti s vysíláním ze strany církví zastupovaných Ekumenickou radou církví v České republice bylo také nutno konkrétně specifikovat a deklarovat, které autority těchto církví jsou oprávněny k vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků; to je obsaženo v nově zavedené příloze č. 4.¹¹

Dodatek je podstatně rozsáhlejší než dohoda sama, má celkem 4 strany formátu A4, a je členěn na 4 části:

1. Zvláštní předpis k vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků v oblasti duchovní péče
2. Kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana
3. Kvalifikační předpoklady dobrovolníka
4. Přejícná ustanovení

V dodatku došlo zejména k těmto upřesněním a změnám:

- bylo přesně specifikováno, které církve jsou vázány ujednáními dohody, přičemž na základě písemného prohlášení Církve adventistů sedmého dne, pozorovatele ERC, ze dne 29. 6. 2011, jímž se zavázala dodržovat dohodu a její dodatek, se dohoda vztahuje i na tuto církev;
- byla stanovena povinnost uvést ve lhůtě dvou let dosavadní formy pastorační péče ve zdravotnictví do souladu s dohodou ve znění dodatku;
- došlo k rozrůznění způsobů vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků;
- byly upraveny (a zmírněny) „cílové“ kvalifikační předpoklady nemocničních kaplanů a dobrovolníků, čímž došlo k jejich větší rozrůzněnosti;
- byla regulována možnost udělení výjimky z „cílových“ kvalifikačních předpokladů;
- bylo stanoveno přechodné období sedmi let, pro něž byly dány mírnější kvalifikační předpoklady pro nemocniční kaplany a dobrovolníky i specifikován způsob jejich ověření, umožňující potřebnou informovanost obou smluvních partnerů.

Zvlášť významné je ujednání, že ustanovení této dohody se analogicky uplatní také pro sociální a obdobná zařízení (např. domovy důchodců), v nichž je poskytována analogická duchovní péče. Tím došlo k žádoucímu rozšíření rozsahu uplatnění této dohody.

¹¹ Pozn. red.: Dodatek je zásadní text, a proto jej uveřejňujeme v tomto čísle Revue církevního práva v rubrice *Dokumenty*.

1.4 Vytvoření odborných asociací ze strany ERC a ČBK

Otázka založení jedné společné ekumenické asociace

V době jednání o výše zmíněném dodatku č. 1 k dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví, tedy v letech 2009 až 2011, byla projednávána i otázka odborné asociace pro osoby pracující v této oblasti.

Nejprve byl ze strany ERC podán České biskupské konferenci návrh na založení společné ekumenické asociace, a to včetně předložení návrhu jejích stanov. Ze strany ČBK byly při prvním projednání na plenárním zasedání ČBK v roce 2010 vneseny zásadní připomínky k návrhu stanov. Při druhém projednání roku 2011 byly úpravy ze strany ERC shledány jako nedostatečné, a proto ČBK nesouhlasila se založením jedné ekumenické asociace pro obě smluvní strany dohody o duchovní péči ve zdravotnictví. Je třeba dodat, že k negativnímu stanovisku ČBK přispělo také vědomí důležitosti církevního zakotvení této služby, jemuž návrh stanov zamýšlené asociace nedával odpovídající prostor, a též skutečnost, že ve většině evropských zemí se silnou přítomností katolické církve existuje samostatná katolická asociace,¹² a proto plénum ČBK rozhodlo o zřízení samostatné katolické asociace.

Založení Asociace nemocničních kaplanů na platformě ERC roku 2011

Nejprve došlo na platformě ERC v květnu 2011 ke zřízení odborné asociace s právní formou občanského sdružení a v červnu 2011 k volbě jejích prvních funkcionářů;¹³ stanovy asociace byly registrovány Ministerstvem vnitra v září 2011¹⁴ a slavnostní ustavení asociace se konalo 22. října 2011.¹⁵ Asociace si zvolila název *Asociace nemocničních kaplanů* a přijala za své členy i funkcionáře některé katolické nemocniční kaplany. Protože k tomu došlo v průběhu jednání o textu dodatku č. 1 k dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví a asociace se snažila navenek vystupovat jako zástupce všech nemocničních kaplanů, vedlo to bohužel k určitému

¹² Viz *Health Care Chaplaincy Contacts in Europe*, <<http://www.enhcc.eu/members.htm>> (28. 9. 2014).

¹³ Viz *Kdo jsme*, <<http://www.nemocnicnikaplan.cz/rubrika/2-Kdo-jsme/index.htm>> (28. 9. 2014).

¹⁴ Viz *Stanovy*, <<http://www.nemocnicnikaplan.cz/rubrika/3-Stanovy/index.htm>> (28. 9. 2014).

¹⁵ Viz *Tisková zpráva 17. října 2011, Tisková zpráva 22. října 2011*, <<http://www.nemocnicnikaplan.cz/clanek/22-Tiskova-zprava-17-rijna-2011/index.htm>>, <<http://www.nemocnicnikaplan.cz/clanek/48-Tiskova-zprava-22-rijna-2011/index.htm>> (28. 9. 2014).

rozladění ze strany ČBK. Nové vedení asociace bylo zvoleno na členské schůzi dne 21. června 2012.¹⁶

Založení Katolické asociace nemocničních kaplanů na platformě ČBK roku 2012

Po podepsání dodatku č. 1 k dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví došlo na straně ČBK k přípravě vzniku katolické asociace. Po vypracování potřebných materiálů, především stanov a jednacích řádů, schválilo plenární zasedání ČBK v červenci 2012 vznik *Katolické asociace nemocničních kaplanů v České republice* nikoli jako samostatného právního subjektu, ale jako odborné součásti samotné ČBK,¹⁷ přičemž do budoucna není ustanovení samostatné organizace vyloučeno, aniž by nyní byla specifikována eventuální budoucí právní forma tohoto subjektu. Následně ve shodě se stanovami asociace jmenoval příslušný biskup-delegát Jan Baxant prozatímní výbor a prozatímní revizní komisi asociace.¹⁸ První plenární zasedání asociace spojené s volbami jejích řádných orgánů se konalo na Velehradě dne 2. října 2012.¹⁹

Již v prvním roce působnosti katolické asociace jako součásti ČBK se projevil praktické problémy v oblasti ekonomicko-správní, jež vedly k hledání vhodnější právní formy asociace jako samostatné právnické osoby. V rámci jednání mezi představiteli ČBK a asociací byla nakonec zvolena forma účelového zařízení církve dle ustanovení § 15a odst. 1 písm. b) a § 16a zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, neboť tato asociace chce být zcela záměrně součástí struktur katolické církve. Dosavadní stanovы asociace i jednací řády byly proto náležitě upraveny a projednány v rámci ČBK. Vyústěním bylo modifikované založení *Katolické asociace nemocničních kaplanů v České republice* jako účelového

¹⁶ Viz *Členská schůze a nové vedení Asociace nemocničních kaplanů*, <<http://www.nemocnicni-kaplan.cz/clanek/84-Clenska-schuze-a-nove-vedeni-Asociace-nemocnicnich-kaplanu/index.htm>> (28. 9. 2014).

¹⁷ Viz zprávu Tiskového střediska ČBK *Čeští a moravští biskupové jednali na Velehradě*, <<http://www.cirkev.cz/z-domova/cesti-a-moravsti-biskupove-jednali-na-velehrade/>> (28. 9. 2014).

¹⁸ Viz *Na Velehradě se v říjnu setkají katolíci nemocniční kaplani*, <<http://www.cirkev.cz/z-domova/na-velehrade-se-v-rijnu-setkaji-katolicti-nemocnicni-kaplani/>>, *Celostátní setkání katolických nemocničních kaplanů na Velehradě a první Valná hromada Katolické asociace nemocničních kaplanů v ČR*, <<http://www.ado.cz/kaplan/aktuality.htm>> (28. 9. 2014).

¹⁹ Viz *Katolická asociace nemocničních kaplanů zahájila svou činnost*, <<http://tisk.cirkev.cz/z-domova/katolicka-asociace-nemocnicnich-kaplanu-zahajila-svou-cinnost/>> (28. 9. 2014).

zařízení registrované církve zakládací listinou z 24. 10. 2013, podepsanou předsedou ČBK kardinálem Dominikem Dukou.²⁰ Protože se jedná nikoli o nové zřízení, ale právní transformaci, dosavadní orgány asociace pokračovaly ve své funkci. Asociace byla zaevidována Ministerstvem kultury v Rejstříku evidovaných právnických osob dne 31. 1. 2014.²¹

2. Dosavadní právní základy postavení klinické pastorační péče a nemocničních kaplanů v České republice

2.1 Zakotvení v ústavním právu

V ústavním pořádku České republiky obsahuje relevantní právní úpravu zejména Listina základních práv a svobod, publikovaná pod č. 2/1993 Sb., z níž se našeho tématu týkají především tato ustanovení:

Čl. 15 odst. 1: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.

Čl. 16 odst. 1: Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

Čl. 16 odst. 4: Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Takto je zakotveno základní právo na náboženskou službu také v nemocnicích a obdobných zařízeních, byť ne explicitně, nadto s omezeními naznačenými ustanovením čl. 16 odst. 4.²²

²⁰ *Zakládací listina Katolické asociace nemocničních kaplanů*, čj. N.E.550/2013 ze dne 24. 10. 2013, <<http://kaplan-nemocnice.cz/zakladni-informace/>> (28. 9. 2014). Zde jsou dostupné i stanovy asociace.

²¹ Evidence byla ke dni 31. 1. 2014 realizována pod číslem evidenčním 8/1-00-740/2014-7847.

²² Srov. VALEŠ, Václav, *Konfesi právo*, průvodce studiem, Plzeň, 2008, s. 214.

2.2 Zakotvení v běžných zákonech a podzákonných normách

Zákony o církvích

Původní zákon o církvích č. 308/1991 Sb.²³ (dosud platný ve Slovenské republice) obsahoval kromě obsahového vymezení pojmu církev a náboženská skutečnost také ve svém § 6 demonstrativní výčet aktivit, jimiž naplňují své poslání, a mezi nimi je uvedeno:

- (1) Církev a náboženské společnosti mohou k plnění svého poslání zejména:
[...] k) zřizovat a provozovat vlastní zdravotnická zařízení a zařízení sociálních služeb a účastnit se na poskytování těchto služeb i ve státních zařízeních v souladu s obecně závaznými právními předpisy; [...].

Obdobný paragraf však chybí v nyní platném zákonu o církvích č. 3/2002 Sb., ba dokonce v něm chybí jakákoli zmínka o působnosti církví a náboženských společností v necírkevních zdravotnických zařízeních. Na druhé straně je významné, že zmínka o této působnosti není obsažena v taxativním výčtu zvláštních práv registrovaných církví a náboženských společností v ust. § 7, což znamená, že tato působnost není pro registrované církve a náboženské společnosti tímto zákonem nijak omezena.

Zdravotnické předpisy

Chápeme-li klinickou pastorační péči jako integrální součást zdravotní péče a nemocničního kaplana jako člena multidisciplinárního zdravotnického týmu, pak se nutně nabízí jeho zakotvení v legislativě týkající se personálu působícího ve zdravotnictví, ve shodě s níže uvedeným ustanovením § 2 odst. 2 písm. a) zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách):

- (2) Zdravotními službami se rozumí
a) poskytování zdravotní péče podle tohoto zákona zdravotnickými pracovníky, a dále činnosti vykonávané jinými odbornými pracovníky, jsou-li tyto činnosti vykonávány v přímé souvislosti s poskytováním zdravotní péče [...].²⁴

²³ V České republice byl zrušen zákonem č. 3/2002 Sb.

²⁴ Pozn. red.: Ustanovení § 28 odst. 3 písm. j) zák. č. 372/2011 Sb. stanovilo povinnost zdravotnických zařízení umožnit duchovním (všech) registrovaných církví a náboženských společností přístup k pacientům.

Z uvedeného citátu je patrné, že se jeví zcela přiměřeně zařadit nemocničního kaplana mezi jiné odborné pracovníky ve zdravotnictví. Postavení nelékařského personálu zdravotnických zařízení detailně určuje zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních, a na něj navazující vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků. Obě tyto normy však o nemocničním kaplanu zcela mlčí.

Činnost nemocničního kaplana jako člena multidisciplinárního týmu by měla být logicky též hrazena ze systému zdravotního pojištění, upraveného především zákonem č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, obzvláště v ustanovení jeho § 13. Také v tomto zákoně zcela chybí zmínka o hrazení nákladů na klinickou pastorační péči a na nemocniční kaplany.

Překvapivě tak jediným dosud platným dokumentem zahrnujícím oblast duchovní péče ve zdravotnictví zůstává *Metodické doporučení pro zavedení dobrovolnického programu v nemocnicích v souladu s procesy řízení rizik a bezpečnosti pacientů* vydané Ministerstvem zdravotnictví dne 20. července 2009²⁵ vycházející ze zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě, kde v rámci široce pojatého dobrovolnického programu určeného ke zlepšení psychosociálních podmínek pacientů má být zahrnuta také *dobrovolnická činnost v oblasti duchovní péče* (Centrum podpůrné péče), týkající se výpomoci dobrovolníků při poskytování duchovní péče, psychospirituální podpory a při akcích souvisejících s duchovní tematikou. Takový program má být zajišťován cestou smluvně upravené spolupráce zdravotnického zařízení s nestátní neziskovou organizací, která se zaměřuje na dobrovolnické programy. Celou dobrovolnickou činnost má řídit samo zdravotnické zařízení svým zaměstnancem ve funkci koordinátora dobrovolníků. Metodické doporučení však dále nijak nespecifikuje postavení center podpůrné péče, jež mají realizovat pomoc v oblasti duchovní péče, a ponechává tak volný prostor pro jejich organizaci a zakotvení. Tento volný prostor je zatím vyplněn aktivitami Církve adventistů sedmého dne cestou občanských sdružení ADRA a Lékořice.²⁶ Bohužel je nutno konstatovat, že takto pojatý dobrovolnický program se v oblasti duchovní péče vymyká obsahu dohody mezi ČBK a ERC o duchovní péči ve zdravotnictví z roku 2006, která stanoví, že dobrovolníci působící v této

²⁵ Zveřejněno ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví České republiky, ročník 2009, částka 6, s. 102–114.

²⁶ Více lze najít webu občanského sdružení ADRA <<http://www.adra.cz>> a dobrovolnického centra Lékořice <<http://www.lekorice.com>>.

oblasti podléhají nemocničním kaplanům a jednotlivým vysílajícím církvím a náboženským společnostem.

Interní předpisy jednotlivých zařízení a jejich dohody s církvemi a náboženskými společnostmi

Pokud se nejví vhodně zůstát na dosti vratké platformě neformálních dohod mezi jednotlivým zdravotnickým zařízením a církví či náboženskou společností, je nutno potřebná pravidla stanovit na místě samém.

Jednou z cest jsou interní normy jednotlivých zařízení. Jejich výhodou je možnost velmi konkrétního uzpůsobení jednotně pro všechny zúčastněné církve a náboženské společnosti, na druhé straně však musí zakotvit i zásadní principy poskytování klinické pastorační péče. Jako příklad si dovoluji použít dokument Fakultní nemocnice Olomouc – *Metodický pokyn č. MP-L004-02 Zajištění klinické pastorační péče ve FNOL (2011)*²⁷ platný v této nemocnici, jehož znění bylo vypracováno v úzké spolupráci s nemocničními kaplany v nemocnici působícími a jejich církevními nadřizeny.

Druhou cestou, kterou *Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice* z roku 2006 považuje za nutnou, je uzavírání dohod mezi jednotlivými zařízeními a jednotlivými církvemi či náboženskými společnostmi, v nichž je specifikováno poskytování klinické pastorační péče s potřebnými detaily v oblasti organizační, a především personální a finanční.

Nevýhodou této situace je však aplikace dosti rozrůzněných řešení pro zakotvení klinické pastorační péče v jednotlivých zařízeních v témže místě či regionu, a to i v obecných principiálních otázkách. Výrazné – a prakticky velmi významné – jsou rozdíly v otázkách personálních, především v postavení nemocničních kaplanů vůči zdravotnickému zařízení: většinou je jeho mzda plně hrazena vysílající církví a náboženskou společností, což vede k nejistotě postavení nemocničního kaplana v zařízení, zvláště v ohledu přístupu ke zdravotnické dokumentaci; nebo je kaplan ve vztahu k zařízení v částečném pracovním poměru (např. úvazek ve výši 0,05) či na základě dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr, což mu dává jasnější postavení mezi nemocničním personálem. Pouze výjimečně je kaplan zaměstnán na plný úvazek samotnou nemocnicí.

²⁷ Tento metodický pokyn není veřejně přístupný.

2.3 Zhodnocení dosavadního právního stavu

Dosavadní právní úprava nabízí pouze ústavněprávní základ k realizaci klinické pastorační péče a působnosti nemocničních kaplanů. Praxe si pak vynucuje řešení těchto otázek jak cestou vnitřních norem jednotlivých zdravotnických zařízení, zvláště nemocnic, tak cestou bilaterálních dohod těchto zařízení s konkrétní církví či náboženskou společností. Protože se těmito způsoby musí řešit i zásadní otázky klinické pastorační péče, vzniká tak nadměrná různost řešení, což jasně ukazuje potřebu systémového řešení základních principů poskytování klinické pastorační péče na celostátní úrovni, tedy v rámci odborné působnosti Ministerstva zdravotnictví. Zvláště obtížná je tato různost v oblasti postavení nemocničních kaplanů a financování jejich služby, kde dosavadní legislativa nedává podmínky pro jejich financování z fondů zdravotního pojištění, a proto tuto službu obvykle hradí vysílající církve a náboženské společnosti, ačkoli se jedná o službu ve veřejném zájmu, spjatou s realizací ústavně zakotveného práva na náboženskou svobodu.²⁸

Z tohoto rámce se vymyká doporučená regulace dobrovolnické služby, kterou nabízí *Metodické doporučení pro zavedení dobrovolnického programu v nemocnicích v souladu s procesy řízení rizik a bezpečnosti pacientů* vydané Ministerstvem zdravotnictví dne 20. července 2009, do něhož je jako okrajové téma zahrnuta i otázka duchovní péče. Zde nabídnuté řešení však neodpovídá principům obsaženým v dohodě mezi ČBK a ERC o duchovní péči ve zdravotnictví z roku 2006, která stanoví, že dobrovolníci působící v této oblasti podléhají nemocničním kaplanům a jednotlivým vysílajícím církvím a náboženským společnostem.

Je tedy zřejmé, že je naprosto nutné v krátkém časovém období připravit potřebnou legislativu.

3. Připravovaná nová právní úprava klinické pastorační péče a postavení nemocničních kaplanů v České republice

Upřesnění a vyjasnění mezicírkevních vztahů a způsobu spolupráce v klinické pastorační péči a stále rostoucí potřeba jejího zakotvení v právním řádu České republiky pocítovaná ze strany církví a náboženských společností i zdravotnických zařízení vyústila v zahájení reálné přípravy potřebné nové legislativy.

²⁸ V této souvislosti je výmluvné, že i ve Francii s přísným odlukovým systémem jsou duchovní působící v nemocnicích placeni z veřejných zdrojů. Viz BASDEVANT-GAUDEMET, Brigitte, *Stát a církev ve Francii*, in: ROBBERS, Gerhard (ed.), *Stát a církev v zemích EU*, Praha, 2002, s. 152.

Tato snaha našla pozitivní odezvu u státní správy, konkrétně na Ministerstvu zdravotnictví. Zásadním vyjádřením této skutečnosti bylo setkání předsedy ČBK Dominika Duky, arcibiskupa pražského, a předsedy ERC Joela Rumla, synodního seniora Českobratrské církve evangelické, s ministrem zdravotnictví Leošem Hegerem dne 12. prosince 2011, při níž došlo k podpisu *Dodatku č. 1 k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice*. Ministerstvo zdravotnictví převzalo záštitu nad přípravou nové legislativy v duchu dohody mezi ČBK a ERC, jak je vyjádřeno v tiskové zprávě:²⁹

„Ministr Heger tuto službu ocenil jako velmi potřebnou a důležitou nejen pro pacienty, jejich rodinné příslušníky, ale i pro nemocniční personál. Při společné schůzce se zúčastněné strany dohodly, že Ministerstvo zdravotnictví ČR převezme oficiální záštitu nad duchovní službou v nemocnicích a ve spolupráci s církvemi vypreciuje právní zakotvení přítomnosti nemocničních kaplanů ve zdravotnických zařízeních.

Působení nemocničních kaplanů ve zdravotnických zařízeních se řídí Dohodou o duchovní péči ve zdravotnictví, která byla mezi Českou biskupskou konferencí (ČBK) a Ekumenickou radou církví (ERC) uzavřena roku 2006. Nemocničním kaplanem se v této dohodě rozumí osoba (muž nebo žena), která poskytuje pastorační péči pacientům, personálu a návštěvníkům, řídí práci dobrovolníků v oblasti pastorační péče a zajišťuje kontakt s duchovními ostatních církví podle přání pacienta.“

Následně započala práce expertů zúčastněných stran.

Nejdále pokročila jednání v kontaktu Ministerstva zdravotnictví a ČBK.³⁰ Ministr zdravotnictví zaslal dne 12. března 2012 generálnímu sekretáři ČBK Mons. Tomáši Holubovi dopis, v němž vyjádřil oficiální stanoviska k dosud neformálně předloženým návrhům a žádal o oficiální odpověď do 31. března 2012. Protože tento termín byl příliš krátký, došlo ústní dohodou k jeho prodloužení. Generální sekretář ČBK zaslal odpověď dne 13. dubna 2012. Ministr reagoval svým dopisem ze dne 10. května 2012, v němž vybidl k pracovnímu jednání odborných zástupců s pracovníky ministerstva, konkrétně jeho odboru vzdělávání a vědy. K jednání nad předloženými návrhy textů došlo dne 28. června 2012 na Ministerstvu zdravotnictví; na výsledky tohoto jednání a další odborné práce navazuje list generálního

²⁹ Viz společnou zprávu Ministerstva zdravotnictví a České biskupské konference *Ministerstvo zdravotnictví podpoří nemocniční kaplany*, <http://www.mzcr.cz/dokumenty/ministerstvo-zdravotnictvi-podpori-nemocnicni-kaplany_5683_1.html> (29. 9. 2014).

³⁰ Autor tohoto příspěvku se účastnil na této práci jako jeden z odborných zástupců ČBK, a proto o této věci může podat podrobné informace.

sekretáře ČBK z 27. září 2012, obsahující zcela konkrétní návrhy, které budou níže probrány po jednotlivých oblastech.

Ostatní církve byly při jednání zastupovány (evangelickou) Asociací nemocničních kaplanů (což není právně zcela náležité, protože smluvní stranou není asociace, ale ERC; je však pravdou, že zastoupení asociace a ERC se personálně ze značné části překrývá). O detailním průběhu jednání s těmito církvemi nemá autor příspěvku podrobné informace; je však zřejmé, že konkrétní návrhy textů, o nichž se jedná, pocházejí ze strany ČBK.

Z důvodů legislativních se celá příprava koncentrovala na regulaci postavení nemocničních kaplanů.

Politické změny, především demise vlády ze dne 17. června 2013, předčasné volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v říjnu 2013 a dlouhá cesta k jmenování nové koaliční vlády pod vedením České strany sociálně demokratické způsobily faktické zastavení legislativního procesu. V době koncipování tohoto článku (začátek října 2014) potřebná opětná jednání teprve započala. Proto jsou níže uvedeny jen legislativní úpravy připravované v letech 2012 až 2013.

3.1 Zakotvení v zákoně o nelékařských zdravotnických povoláních

Dosavadní právní postavení nelékařského personálu zdravotnických zařízení detailně určuje zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních. Ministerstvo mělo zprvu záměr tento zákon novelizovat; ukázalo se však, že pro rozsáhlost potřebných úprav bude vhodnější tento zákon nahradit novou zákonnou úpravou.

Vychází se přitom z dohodnuté zásady, že nemocniční kaplani nebudou mít postavení přímo zdravotnických pracovníků, ale jiných odborných pracovníků ve zdravotnictví.

Bylo dohodnuto znění nového ustanovení, specifikujícího základní požadavky na nemocničního kaplana, především z hlediska odborné způsobilosti:

Odbornou způsobilost k výkonu povolání jiného odborného pracovníka má [...] x) nemocniční kaplan po absolvování magisterského studia v oblasti teologie a kvalifikačního kurzu nemocniční kaplanství v akreditovaném zařízení, které má doporučující stanovisko České biskupské konference nebo Ekumenické rady církvi, a který prokáže celkově alespoň 3 roky působení v obecné pastorační péči.

Tento text jasně vychází z dodatku č. 1 dohody mezi ČBK a ERC. Předpokládá existenci kvalifikačního kurzu nemocničního kaplanství akreditovaného Minister-

stvem zdravotnictví (viz níže podkapitolu 3.3) a zakotvuje zásadu, že schválení k realizaci akreditovaného kursu od ministerstva může obdržet pouze zařízení, mající doporučení ČBK nebo ERC.

3.2 Zakotvení ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 55/2011 Sb.

Postavení jiných odborných pracovníků ve zdravotnictví je v dosavadním znění vyhlášky č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků, vyjádřeno obecně v následujících ustanoveních:

§ 44

Činnosti jiného odborného pracovníka s odbornou způsobilostí

Jiný odborný pracovník uvedený v § 45 až 53 pod odborným dohledem nebo přímým vedením zdravotnického pracovníka způsobilého k poskytování zdravotní péče vykonává činnosti, které přímo souvisejí s poskytováním zdravotní péče, v rozsahu své odborné způsobilosti; rozsah odborné způsobilosti vyplývá z obsahu absolvovaného studijního programu; přitom zejména

- a) dbá na dodržování hygienicko-epidemiologického režimu v souladu s právními předpisy upravujícími ochranu veřejného zdraví,
- b) vede zdravotnickou dokumentaci a další dokumentaci vyplývající z jiných právních předpisů v rozsahu činností, ke kterým je způsobilý, pracuje s informačním systémem zdravotnického zařízení,
- c) podílí se na praktickém vyučování ve studijních oborech k získání způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání uskutečňovaných středními školami a vyššími odbornými školami, v akreditovaných zdravotnických studijních programech k získání způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání uskutečňovaných vysokými školami v České republice a ve vzdělávacích programech akreditovaných kvalifikačních kurzů, podílí se na výzkumu a zavádění nových metod.

Při jednání odborných zástupců ČBK na Ministerstvu zdravotnictví bylo oboustranně konstatováno, že:

- ustanovení úvodního odstavce dosavadního § 44 bude nahrazeno jiným textem; především garantujícím samostatnou činnost a působnost odborných pracovníků, ne tedy pouze „pod odborným dohledem nebo přímým vedením zdravotnického pracovníka způsobilého k poskytování zdravotní péče“. Formulaci tohoto textu si vyhradilo ministerstvo;
- dosavadní ustanovení § 44 písm. a) až c) zřejmě budou ponechána, neboť je lze bezkonfliktně vztáhnout i na práci nemocničního kaplana.

Protože dosavadní text vyhlášky neobsahuje žádné ustanovení ohledně nemocničních kaplanů, bylo pro novelizaci této vyhlášky dohodnuto následující znění nového paragrafu:

§ x

Absolvent akreditovaného kvalifikačního kurzu v oboru klinická pastorační péče po absolvování studijního magisterského programu v oblasti teologie (nemocniční kaplan)

- a) poskytuje klinickou pastorační péči (tj. péči o existenciální, duchovní a náboženské potřeby pacientů, jejich příbuzných a personálu, s respektem k autonomii, osobním hodnotám a klientem preferovanému kulturnímu rámci) v souladu s právními předpisy a standardy,
- b) poskytuje duchovní a psychickou podporu umírajícím a jejich příbuzným,
- c) prostřednictvím včasného zjištění, vyhodnocení a řešení existenciálních, duchovních a náboženských potíží se podílí na zlepšování kvality života pacientů,
- d) zajišťuje, aby klinická pastorační péče byla bez zbytečného prodlení dostupná každému, kdo ji potřebuje,
- e) poskytuje pacientovi informace v souladu se svou odbornou způsobilostí, případně dle pokynů lékaře,
- f) koordinuje poskytování klinické pastorační péče v rámci zdravotní péče, včetně zajišťování kontaktu na duchovní církvi a náboženských společnostech registrovaných v ČR, odborné průpravy a řízení práce dobrovolníků v klinické pastorační péči pro přímou práci s pacienty,
- g) orientačně hodnotí sociální situaci pacienta, identifikuje potřebnost spolupráce sociálního pracovníka a zprostředkuje pomoc v otázkách sociálních a sociálně-právních,
- h) orientačně hodnotí psychický stav pacienta, identifikuje potřebnost spolupráce klinického psychologa a zprostředkuje pomoc v psychických problémech pacienta,
- i) poskytuje poradenství v oboru zdravotnické etiky a chrání před proselytismem,
- j) provádí školení zdravotnických pracovníků v oboru klinická pastorační péče,
- k) podílí se na přípravě standardů a rozvoje oboru klinická pastorační péče,
- l) přednáší a publikuje v oboru klinická pastorační péče v rámci celoživotního vzdělávání,
- m) průběžně se vzdělává v oboru klinická pastorační péče a účastní se supervizí, které provádí nemocniční kaplan alespoň se sedmiletou praxí v oboru.
- n) Práce nemocničního kaplana je součástí práce multidisciplinárního týmu.

Toto znění vychází jak z textu dodatku č. 1 dohody mezi ČBK a ERC, tak z navrženého textu vzdělávacího programu akreditovaného kvalifikačního kurzu pro nemocniční kaplany (viz níže podkapitola 3.3).

3.3 Vzdělávací program akreditovaného kvalifikačního kurzu pro nemocniční kaplany

Vzdělávací program akreditovaného kvalifikačního kurzu pro nemocniční kaplany je nejrozsáhlejší a nejpodrobnější text, diskutovaný na jednáních odborných zástupců ČBK a Ministerstva zdravotnictví, ze strany ministerstva rozsáhle připomínkový.

V jednáních bylo upřesněno, že tento vzdělávací program bude vypracován v souladu s ustanoveními vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 39/2005 Sb., kterou se stanoví minimální požadavky na studijní programy k získání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání; nebude však obsahovat odkaz na tuto vyhlášku, neboť se nejedná o zdravotnického pracovníka, ale jiného odborného pracovníka ve zdravotnictví. Ministerstvo do budoucna zvaží zařazení jiných odborných pracovníků do této vyhlášky.

Návrh nového textu vzdělávacího programu, mající 22 stran formátu A4 (z nichž tvoří podrobné popisy jednotlivých vyučovaných předmětů celkem 18 stran), zaslala ČBK dne 27. 9. 2012 Ministerstvu zdravotnictví. Návrh obsahuje tyto zásady:

- Pořadatelem vzdělávacího programu akreditovaného kvalifikačního kurzu *Nemocniční kaplan* je teologická fakulta, které byla udělena akreditace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) k uskutečňování magisterského studijního programu Teologie, souhlasné stanovisko Ministerstva zdravotnictví k uskutečňování vzdělávacího programu akreditovaného kvalifikačního kurzu *Nemocniční kaplan* a která má doporučující stanovisko České biskupské konference nebo Ekumenické rady církví.
- Teologická fakulta při vzdělávání spolupracuje s lékařskou fakultou, které byla udělena akreditace MŠMT k uskutečňování magisterského studia oboru *Všeobecné lékařství*, příp. zdravotnickou (nebo zdravotně sociální) fakultou, které byla udělena akreditace MŠMT k uskutečňování magisterského studijního programu *Ošetřovatelství* nebo *Specializace ve zdravotnictví*.
- Nemocniční kaplan je v rámci legislativy zařazen jako jiný odborný pracovník ve zdravotnictví. Odborná způsobilost k výkonu povolání nemocničního kaplana se získává absolvováním akreditovaného vysokoškolského vzdělání v oblasti teologie na magisterském stupni, prokázáním minimálně tří let praxe v obecné pastorační péči a absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného kvalifikačního kurzu *Nemocniční kaplan*, který je prováděn vysokou školou podle zvláštního právního předpisu, a to dle § 60 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, a také na základě doporučujícího stanoviska České biskupské konference nebo Ekumenické rady církví.
- Vzdělávací program akreditovaného kvalifikačního kurzu *Nemocniční kaplan* je v souladu s požadavky na vykonávání povolání nemocničního kaplana obsaženými

v Části II. *Kvalifikační požadavky nemocničního kaplana* Dodatku č. 1 (s platností a účinností od 1. 1. 2012) k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice uzavřené dne 20. 11. 2006.

- Program kurzu je rozvržen na dva semestry, základní rozsah kurzu je tedy jeden rok. Vzdělávací program kvalifikačního kurzu zahrnuje nejméně 160 hodin teoretického vyučování a nejméně 100 hodin praktického vyučování. Vysoká škola organizuje průběh kurzu dle svých možností, většinou formou blokové výuky jednotlivých modulů o pátcích a sobotách.
- Akreditovaný kvalifikační kurz bude ukončen po absolvování všech stanovených modulů teoretické a praktické části.
- Po úspěšném složení kolokvia účastník kurzu obdrží osvědčení o absolvování akreditovaného kvalifikačního kurzu *Nemocniční kaplan* vystavené akreditovaným zařízením.

3.4 Další otázky spojené s postavením nemocničního kaplana

Otázka přístupu ke zdravotnické dokumentaci

Na jednáních odborných zástupců ČBK na Ministerstvu zdravotnictví bylo dohodnuto, že bude (patrně zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách) umožněn přístup nemocničního kaplana ke zdravotnické dokumentaci.

Otázka funkčního zařazení nemocničního kaplana

v rámci struktury řízení nemocnic

Bude třeba upravit, nejlépe jednotně, komu budou nemocniční kaplani přímo v nemocnicích podřízeni – zda řediteli, hlavní sestře nebo někomu jinému. Ačkoli tuto otázku nelze upravit v zákoně o zdravotnických povoláních, ze strany ministerstva bude hledána vhodná možnost úpravy, byť cestou pouhého metodického doporučení.

Zařazení nemocničních kaplanů do Katalogu prací

a Národní soustavy povolání a hrazení nákladů jejich činnosti

Dosud je postavení nemocničního kaplana specifikováno v Katalogu prací (nařízení vlády č. 222/2010 Sb.); ČBK nepožaduje úpravy tohoto textu, který zní:

1.05.04 KAPLAN

11. platová třída

1. Poskytování duchovní služby ve vězeňských, zdravotních, sociálních a jiných zařízeních včetně zajišťování styku s jednotlivými církvemi.

12. platová třída

1. Metodická a koordinační činnost v oblasti duchovní služby ve vězeňských, zdravotních, sociálních a jiných zařízeních. Koordinace regionální problematiky duchovní služby v návaznosti na související odvětví.

13. platová třída

1. Tvorba zásadních koncepcí duchovní služby a její řízení ve vězeňských, zdravotních, sociálních a jiných zařízeních. Systémová koordinace duchovní služby s přesahem do souvisejících sociálně-společenských oblastí. Synchronizace duchovních aktivit na mezinárodní úrovni s účastí na systémovém řešení evropské multikulturní problematiky.

Do budoucna bude nutno zavést pozici nemocničního kaplana do Národní soustavy povolání.³¹

Je evidentní, že výkon činnosti nemocničního kaplana jako člena multidisciplinárního zdravotnického týmu je součástí integrálního systému zdravotní péče. Do budoucna je proto třeba zahrnout výkon činností nemocničního kaplana do položek hrazených z nemocenského pojištění, aniž by však bylo pro nemocniční kaplany možno aplikovat způsob vykazování úkonů běžný pro zdravotnická povolání.

Závěr

V článku jsme se věnovali otázce právního zakotvení pastorační péče v necírkevních zdravotnických zařízeních v České republice neboli klinické pastorační péče a postavení jejích poskytovatelů, především nemocničních kaplanů, a to jak z hlediska jejího věcného vymezení, tak právní regulace v oblasti *de lege lata* i *de lege ferenda*. Pohybovali jsme se tedy v oblasti konfesního práva.

V tomto pojednání přitom nebylo možno opomenout náboženský pohled na danou problematiku, a to – jak vzhledem k religiozní situaci v České republice, tak vzhledem ke specifikům jednotlivých náboženství – z pohledu křesťanských církví, neboť právě pro křesťanství je charakteristický důraz na pomáhající lásku (*charitas*) a její projevování jako základní bytostný rys života křesťanského společenství (*diakonia*). To vede k praktické i institucionální spolupráci mezi jednotlivými církvemi a jejich reprezentanty, což jsou v České republice ze strany katolické církve Česká biskupská konference a ze strany převážně evangelických církví Ekumenická rada církví v České republice. Ačkoli přitom nebylo možno

³¹ Národní soustava povolání je výsledkem projektu v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí, směřujícího k vytvoření otevřené, všeobecně dostupné, flexibilní a průběžně aktualizované databáze povolání, odrážející měnící se situaci na trhu práce. Podrobné informace jsou dostupné na webu <<http://www.nsp.cz/>>.

zamlčet obtíže provázející tuto spolupráci, je možno konstatovat, že na tomto poli došlo k dosažení významných výsledků, které jsou ilustrovány jak citacemi v samotném textu příspěvku, tak uvedením *Dodatku č. 1 k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církvi v České republice*, podepsaného roku 2011.³²

Těžiště práce spočívá v deskripci a zhodnocení současné právní situace, která se vyznačuje zásadní nedostatečností, a dále v popisu legislativních iniciativ a jejich zacílení, které by měly ustavit právní stav srovnatelný s evropskými standardy vycházejícími z chápání pastorační péče ve zdravotnických zařízeních jako integrální součásti veřejné služby, zajišťující podmínky pro adekvátní výkon náboženské svobody. Proto je tato služba v Evropě obvykle hrazena z veřejných zdrojů.

Politické změny v České republice uskutečněné v letech 2013 až 2014 vedly k zastavení zahájeného legislativního procesu. V době koncipování tohoto článku (říjen 2014) se nacházíme na začátku přípravy nových právních předpisů. Proto lze pouze doufat, že dříve nebo později dojde ke konsensuálnímu vyřešení sporných otázek. Nicméně je pro odbornou diskusi užitečné představit dosud navrhovaná řešení odborné veřejnosti.

Resumé

Příspěvek pojednává o právním zakotvení pastorační péče v necírkevních zdravotnických zařízeních v České republice neboli klinické pastorační péče a postavení jejich poskytovatelů, především nemocničních kaplanů, a to jak z hlediska jejího věcného vymezení, tak právní regulace v oblasti *de lege lata* i *de lege ferenda*. Je v něm představen pohled církvi na tuto oblast a zdůrazněna působnost jejich reprezentantů, České biskupské konference a Ekumenické rady církvi v České republice, a to jak v hodnocení současné legislativy, tak v utváření právního zakotvení této služby jak na bázi smluvní, tak na bázi vnitrostátního práva. V letech 2012 až 2013 se v České republice uskutečnila legislativní příprava řádného zakotvení této služby i postavení nemocničních kaplanů. Její nová fáze nastala po politických změnách v roce 2014.

³² Pozn. red.: viz rubriku *Dokumenty* v tomto čísle Revue církevního práva.

Summary

The Legal Foundation of Pastoral Care in Non-Church Healthcare Institutions in the Czech Republic

The article examines the legal foundation of pastoral care in non-church healthcare institutions in the Czech Republic, meaning clinical pastoral care and the status of its providers, particularly hospital chaplains, from the viewpoint of the substantive definition of the care, and the legal regulation *de lege lata* and *de lege ferenda*. The article introduces the view of churches toward this care and emphasizes the competences of their representatives – the Czech Bishops' Conference and the Ecumenical Council of Churches in the Czech Republic – in both the churches' assessment of current legislation and in the creation of the legal foundation of the care on the basis of contract and national legislation. The legislative preparations for laying down the proper foundation for the care and for the status of hospital chaplains in the Czech Republic took place in 2012–2013. A new phase of the preparations began after the political changes that occurred in 2014.

Zusammenfassung

Rechtliche Grundlagen der Seelsorge in nichtkirchlichen Einrichtungen des Gesundheitswesens in der Tschechischen Republik

Der Beitrag behandelt die rechtliche Verankerung der Seelsorge in nichtkirchlichen Einrichtungen des Gesundheitswesens in der Tschechischen Republik, d.h. der klinischen Seelsorge, und die rechtliche Stellung der Seelsorger, insbesondere der Krankenhauskapläne, was ihre Tätigkeit an sich und die rechtliche Regelung *de lege lata* und *de lege ferenda* anbelangt. Es wird die kirchliche Anschauung dieser Problematik dargestellt und der Wirkungsbereich der Repräsentanten der Kirchen (der Tschechischen Bischofskonferenz und des Ökumenischen Kirchenrats) betreffend die Bewertung der bestehenden Gesetzgebung und die rechtliche Gestaltung dieses Dienstes auf der vertraglichen oder gesetzlichen Basis hervorgehoben. Die Gesetzesvorbereitungsarbeiten für eine gründliche Verankerung dieses Dienstes und eine Klarstellung des Statuts der Krankenhauskapläne erfolgten in den Jahren 2012/2013. Eine neue Phase begann mit der neuen politischen Lage in 2014.

Riassunto

Il regime legale della cura pastorale negli stabilimenti ospedalieri non gestiti dalle Chiese nella Repubblica Ceca

Il contributo tratta sul regime legale della cura pastorale negli stabilimenti ospedalieri che non sono gestiti dalle Chiese stesse nella Repubblica Ceca, ovvero sulla cura pastorale cli-

nica e sulla posizione legale di chi l'amministra, cioè soprattutto di cappellani ospedalieri dal punto di vista del contenuto materiale dei loro compiti ma anche la loro posizione legale così *de lege lata* come *de lege ferenda*. Si presenta lo sguardo delle Chiese sottolineando l'attività dei loro rappresentanti, la Conferenza Episcopale Ceca e il Consiglio Ecumenico delle Chiese nella Repubblica Ceca, con valutazioni sulla situazione legale odierna come la formazione del regime legale sia alla base contrattuale sia alla base del diritto nazionale. Fra 2012–2013 si sono svolti i lavori preparativi per esprimere in forma legislativa lo stato di cappellani ospedalieri e del loro servizio. Una fase nuova del processo si è aperta nel 2014 con i cambiamenti politici.

Autor

Doc. lic. Damián Němec, dr, OP, nar. 18. 6. 1960 v Boskovicích, je vedoucím katedry církevního práva na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a proděkanem této fakulty. Současně vyučuje církevní a konfesní právo již řadu let na právnické fakultě téže univerzity. Je absolventem olomoucké teologické fakulty (1991). Licenciát a doktorát teologie získal na Papežské teologické fakultě ve Vratislavi v oboru kanonického práva. V roce 2008 se na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci habilitoval. Je členem vedení Společnosti pro církevní právo a předsedou její olomoucké místní skupiny.

Doc. lic. Damián Němec, dr, OP, born on 18 June 1960 in Boskovice, is the Head of the Church Law Department at the Sts. Cyril and Methodius School of Theology of Palacký University in Olomouc, where he also serves as the Associate Dean; he has taught church law and the state law on churches at the School of Law of the same University for several years. He graduated from the Olomouc Theological School (1991) and obtained his licentiate and doctor of theology degree in the field of canon law at the Pontifical Theological School in Wrocław. He obtained the title associate professor in 2008 at the Sts. Cyril and Methodius School of Theology of Palacký University in Olomouc and is a member of the leadership of the Church Law Society and the president of its Olomouc local group.

Univ.-Doz. Lic. Damián Němec, dr, OP, geb. 18. 6. 1960 in Boskovice, leitet den Lehrstuhl des Kirchenrechts an der Kyrill und Methodschen Theologischen Fakultät der Palacký Universität in Olmütz. Gleichzeitig lehrt er Kirchen- und Staats-

kirchenrecht an der Juristischen Fakultät derselben Universität. Lizentiat und Dokortitel erwarb er an der Päpstlichen theologischen Fakultät in Breslau im Bereich des kanonischen Rechts. In 2008 folgte seine Habilitation an der Kyrill und Methodschen Theologischen Fakultät der Palacký Universität in Olmütz. Er ist Mitglied der Leitung der Gesellschaft für Kirchenrecht und der Vorsitzende ihrer Olmützer Gruppe.

Doc. lic. Damián Němec, dr, OP, nato il 18 giugno 1960 a Boskovice, cattedratico della cattedra di diritto canonico della Facoltà Teologica dei Santi Cirillo e Metodio della Università di Palacký a Olomouc e vicedecano di questa facoltà. Attualmente insegna il diritto canonico ed ecclesiastico alla Facoltà di Giurisprudenza della stessa università. Si è laureato alla facoltà di teologia a Olomouc (1991). Il licenziato e il dottorato in teologia ha ottenuto alla Pontificia Facoltà Teologica a Wroclaw in materia di diritto canonico. Nel 2008 si è abilitato alla Facoltà Teologica dei Santi Cirillo e Metodio della Università di Palacký a Olomouc. E' il presidente della filiale della Società per il Diritto Canonico a Olomouc e partecipa alla direzione della Società.

Doc. Damián Němec, dr, OP a Mark E. Chopko na 15. kongresu vědecké organizace Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo, Washington, D. C.

Foto Záboj Horák

Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice

Česká biskupská konference,

zastoupená jejím předsedou Mons. Janem Graubnerem a

Ekumenická rada církví v ČR,

zastoupená jejím předsedou ThDr. Pavlem Černým, Th.D.,

vědomy si společného poslání sloužit potřebným, uzavírají dohodu o vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků do zdravotnických zařízení s cílem prospět trpícím v těžkých situacích bez ohledu na jejich vyznání.

Vysílání kaplanů a dobrovolníků se děje tam, kde došlo ke vzájemné dohodě mezi zdravotnickým zařízením a zástupcem ČBK nebo ERC. Zdravotnické zařízení a vysílající církev potom uzavírají vlastní dohodu, upravující činnost vyslaného spirituálního pracovníka v konkrétním zařízení.

Nemocničním kaplanem se v této dohodě rozumí osoba (muž nebo žena), která poskytuje duchovní péči pacientům, personálu a návštěvníkům, řídí práci dobrovolníků v oblasti duchovní péče a zajišťuje kontakt s duchovními ostatních církví podle přání pacienta.

Dobrovolníkem, vyslaným ČBK a ERC ve smyslu této dohody se rozumí osoba (muž nebo žena), která se ve svém volném čase podílí na spirituální péči o nemocné pod vedením nemocničního kaplana.

Osoby, vyslané podle této dohody církvemi, musí splňovat kvalifikační předpoklady uvedené v této dohodě, a dodržovat etický kodex, který je součástí této dohody.

Způsob vyslání a dobu jeho platnosti si jednotlivé církve upraví podle svých řádů. Vyslání se zúčastní zástupci ČBK a ERC na místní úrovni. Vyslání pracovníci jsou vázáni touto dohodou a řády své církve.

Vyslaného pracovníka odvolává vysílající církev, v případě hrubého porušení této dohody tak učiní neprodleně.

Pastorační péče o nemocné, uskutečňována jednotlivými církvemi, případně jimi zřizovanými subjekty, zůstává nedotčena.

ThDr. Pavel Černý, Th.D.
za ERC v ČR

Mons. Jan Graubner
za ČBK

V Praze, 20. listopadu 2006

Přílohy:

1. Kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana
2. Kvalifikační předpoklady dobrovolníka
3. Etický kodex

Tyto přílohy jsou nedílnou součástí dohody.

1. Kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana:

- dokončené obecně uznávané teologické vzdělání na magisterském stupni;
- speciální kapitoly z religionistiky: náboženství a náboženská hnutí (seky);
- kurz pastorační péče;
- podrobné znalosti o duchovní péči v jednotlivých církvích v ČR (včetně přesného názvosloví);
- znalost organizace zdravotnictví a nemocnice;
- ovládnání „právního minima“ v oblastech sociální péče a zdravotnictví;
- absolvování kurzu krizové intervence;
- absolvování kurzu komunikace, zejména v obtížných situacích;
- praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy;
- obecné zásady spirituální péče;
- schopnost komunikovat v některém ze světových jazyků;
- základní orientace ve zdravotnických oborech;
- základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky;
- pověření vlastní církví.

2. Kvalifikační předpoklady dobrovolníka

- teologické minimum (je v kompetenci jednotlivých církví – např. dle ŘKC zahrnuje: komentovaný výklad Kréda, Desatera, svátostí, zásad duchovního života);

- speciální kapitoly z religionistiky: náboženství a náboženská hnutí (sekty);
- kurz pastorační péče;
- podrobné znalosti o duchovní péči v jednotlivých církvích v ČR (včetně přesného názvosloví);
- znalost organizace zdravotnictví a nemocnice;
- ovládnání „právního minima“ v oblastech sociální péče a zdravotnictví;
- absolvování kurzu krizové intervence;
- absolvování kurzu komunikace, zejména v obtížných situacích;
- základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky;
- praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy;
- obecné zásady spirituální péče;
- pověření vlastní církví.

3. Etický kodex nemocničního kaplana a dobrovolníka – poskytovatele spirituální péče vyslaného církví

Kodex vychází z mezinárodních i národních dokumentů. Mezinárodní deklarace a úmluvy o lidských právech vytvářejí obecné standardy a poukazují na práva, která jsou globální společností akceptována.¹

Spirituální péči v širším slova smyslu rozumíme takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu s úctou k důstojnosti lidské osoby z pozice věřících křesťanů, věnujeme pozornost jeho sociálnímu okolí, doprovázíme ho v jeho obtížích, nemoci, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.

¹ Dokumenty relevantní pro pastorační práci v nemocnicích jsou: Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech; Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen, Úmluva o právech dítěte, Helsinská deklarace Světové lékařské organizace, Úmluva o lidských právech a biomedicině, Etický kodex práv pacientů, Doporučení Rady Evropy o ochraně lidských práv a důstojnosti nevyléčitelně nemocných a umírajících, Pařížská charta proti rakovině, Charta práv dětí v nemocnici, Standardy pro zdravotní kaplanství v Evropě, Mezinárodní akreditační standardy pro nemocnice, Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy členským státům Organizace paliativní péče a Příloha k Doporučení, Charta práv duševně nemocných, Evropská charta práv seniorů.

Pracovníci, kteří o něj v různých zdravotnických zařízeních pečují, se mu s ohledem na existenciální, duchovní a náboženské potřeby snaží zprostředkovat zdroje víry, kulturní hodnoty i podporu společenství.²

Nemocniční kaplani a dobrovolníci jsou ve vztahu k pacientům, příbuzným, jiným jim blízkým osobám i pracovníkům ve zdravotnických zařízeních zavázáni dodržovat tyto etické zásady:

1. proklamovat, respektovat a chránit nedotknutelnou hodnotu a důstojnost každé osoby;
2. s úctou respektovat existenciální a duchovní rozměr utrpení, nemoci a smrti;
3. bez vnucování přibližovat uzdravující, podpůrnou, usměřňující a smírčující sílu náboženské víry;
4. dbát na to, aby spirituálním potřebám lidí z různých náboženských nebo kulturních prostředí bylo vyhověno při respektování osobního přesvědčení pacienta i pracovníka;
5. chránit pacienty před nevhodnou duchovní vtíravostí nebo proselytismem;
6. poskytovat podpůrnou spirituální péči zejména empatickým nasloucháním a s porozuměním vnímat stavy úzkosti, obav a znejistění;
7. zprostředkovat či poskytovat bohoslužbu, obřady a svátosti podle potřeb pacienta a svých vlastních možností, daných řádem té které církve;
8. přijímat případné úkoly v multidisciplinárním zdravotnickém týmu, jsou-li do něho zařazeni;³
9. působit jako zprostředkující a smírčí osoby v konfliktních situacích;
10. nevyužívat těžké situace pacienta ani informací, přijatých v souvislosti se spirituální péčí, ve svůj prospěch;
11. zachovávat mlčenlivost o svěřených důvěrných informacích;
12. rozvíjet a udržovat požadované znalosti, dovednosti a kompetence v oblasti své práce;
13. v případě potřeby zprostředkovat kontakt s duchovními vlastní církve;
14. chápání služby nemocničního duchovního je primárně neevangelizační.

² Srov. Standardy pro zdravotní kaplanství v Evropě, čl. 1.

³ Srov. Standardy pro zdravotní kaplanství v Evropě, čl. 3.

Dodatek č. 1

k Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice uzavřené dne 20. 11. 2006

Česká biskupská konference,
zastoupená jejím předsedou Mons. Dominikem Dukou,
reprezentující církev římskokatolickou a církev řeckokatolickou
(dále jen „katolická církev“),

a

Ekumenická rada církví v ČR,
zastoupená jejím předsedou Mgr. Joelem Rumlem,
reprezentující své členy dle výčtu uvedeného v Části V. (příčemž dodatek užívá
výrazu „členské církve“), (dále jen „ERC“),

připojují k **Dohodě o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice** uzavřené dne 20. 11. 2006 (dále jen „Dohoda“) **dodatek č. 1** (dále jen „Dodatek“), který upřesňuje a upravuje ujednání obsažená v Dohodě i v jejích přílohách č. 1 a 2. Z důvodu návaznosti na Dohodu užívá Dodatek termínu „duchovní péče“, přičemž považuje za rovnocenný též běžně užívaný termín „pastorační péče“.

Část I.

Zvláštní předpis k vysílání nemocničních kaplanů a dobrovolníků v oblasti duchovní péče

1. Vyslání nemocničních kaplanů a dobrovolníků v oblasti duchovní péče se děje tam, kde došlo k vzájemné dohodě mezi zdravotnickým zařízením a církví, působící v místě, kde se příslušné zdravotnické zařízení nachází. Vysílající církev přitom může vůči zdravotnickému zařízení zastupovat více církví, mezi nimiž o tom dojde k dohodě. Pro vyslání nemocničního kaplana uzavírají vysílající církev a zdravotnické zařízení písemnou smlouvu, upravující činnost vyslaného kaplana v konkrétním zdravotnickém zařízení.

2. Podle Dohody se pod názvem nemocniční kaplan rozumí osoba, která poskytuje duchovní péči ve zdravotnickém zařízení na základě pověření daného svou církví a smlouvy s nemocnicí jako člen multidisciplinárního zdravotnického týmu.
3. Vyslání nemocničního kaplana se děje předáním jmenovacího dekretu.
4. Za katolickou církev vysílá nemocničního kaplana diecézní biskup či exarcha (resp. osoba dočasně řídící diecézi či exarchát v době uprázdnění biskupského stolce či zabránění výkonu úřadu biskupa), nebo jimi pověřená osoba.
5. Za členské církve ERC vysílá nemocničního kaplana příslušná autorita jednotlivé církve určená jejími vnitřními předpisy, přičemž se vždy jedná buď o představitele její vyšší správní jednotky, nebo o představitele celé církve v ČR (nikoli tedy o představitele na lokální úrovni). Informace o příslušné vysílající autoritě členských církví ERC je přílohou č. 4 Dohody.
6. Vyslání nemocničních kaplanů probíhá zpravidla při společné ekumenické bohoslužbě, na kterou jsou pozváni zástupci církve římskokatolické, církve řeckokatolické a členských církví ERC působících v daném místě.
7. Podle Dohody se pod názvem dobrovolník v oblasti duchovní péče rozumí osoba, která se ve svém volném čase pod vedením nemocničního kaplana podílí na duchovní péči ve zdravotnickém zařízení na základě pověření daného svou církví.
8. Vyslání dobrovolníků v oblasti duchovní péče probíhá obdobně podle ustanovení odst. 2 až 5 s tím rozdílem, že se při této příležitosti zpravidla nekoná ekumenická bohoslužba.
9. Vyslání nemocničních kaplanů, skončení a změny jejich vyslání členské církve oznamují bez zbytečného prodlení příslušným koordinujícím složkám ČBK a ERC.⁴ Vyslání nemocničních kaplanů a dobrovolníků v oblasti duchovní péče, skončení a změny jejich vyslání je žádoucí ze strany vysílající autority sdělit také zástupcům církve římskokatolické, církve řeckokatolické a členských církví ERC, působících v daném místě.

⁴ V době podpisu tohoto Dodatku je koordinující složkou ze strany ČBK její Rada pro zdravotnictví a ze strany ERC její Komise pro duchovní péči ve zdravotnických zařízeních.

Část II.

Kvalifikační předpoklady nemocničního kaplana

1. Pověření vlastní církví.
2. Ukončené vysokoškolské vzdělání v oblasti teologie na magisterském stupni.
3. Minimálně tři roky působení v obecné pastorační péči.
4. Specializovaný kurz nemocničního kaplanství nebo odpovídající vzdělání zahrnující:
 - a) znalosti obecných zásad a základů organizace pastorační péče v katolické církvi a v jednotlivých členských církvích ERC (včetně přesného názvosloví);
 - b) základní znalosti o církvích a náboženských společnostech registrovaných v ČR, světových náboženstvích, nových náboženských hnutích a sektách působících v ČR;
 - c) znalosti bioetiky, zejména lékařské a zdravotnické etiky;
 - d) znalosti organizace zdravotnictví a nemocnice;
 - e) znalosti právního minima v oblastech sociální péče a zdravotnictví;
 - f) kurs komunikace, zejména v obtížných situacích;
 - g) minimálně jednoměsíční praxi, nejlépe však tříměsíční.

Část III.

Kvalifikační předpoklady dobrovolníka

1. Pověření vlastní církví a ověření způsobilosti nemocničním kaplanem.
2. Teologické minimum (je v kompetenci jednotlivých církví) a znalost obecných zásad a základů organizace pastorační péče v katolické církvi a v jednotlivých členských církvích ERC.
3. Základní znalosti o církvích a náboženských společnostech registrovaných v ČR, světových náboženstvích, nových náboženských hnutích a sektách působících v ČR.
4. Základní znalost organizace zdravotnictví a nemocnice.
5. Schopnost komunikace, zejména v obtížných situacích.
6. Základní znalosti z bioetiky, lékařské a zdravotnické etiky.

Část IV.

Přechodná ustanovení

1. Smluvní strany se zavazují do dvou let od data účinnosti tohoto dodatku Dohody všechna dosud udělená pověření ke službě nemocničního kaplana a dobrovolníka uvést do souladu s Dohodou a tímto Dodatkem.
2. Splnění všech kvalifikačních předpokladů stanovených výše v částech II. a III. bude vyžadováno v plném rozsahu po 7 (sedmi) letech od data účinnosti tohoto dodatku Dohody. Tato doba má sloužit především pro vybudování vzdělávacího systému umožňujícího splnit požadavky kladené Dohodou ve znění tohoto dodatku.
3. Na přechodnou dobu uvedenou v odst. 2 je možné uvnitř členských církví ČBK a ERC (zvláště v katolické církvi) rozlišit nemocniční kaplany na nemocniční kaplany v užším slova smyslu a na pastorační asistenty; práce pastoračních asistentů a dobrovolníků je řízena nemocničním kaplanem v užším slova smyslu. Zařazení kategorie „pastorační asistent“ sleduje umožnit oficiální vyslání těch, kteří s několikaletou dobrou praxí poskytují pastorační péči ve zdravotnických, resp. sociálních zařízeních, ale nemají dokončené vysokoškolské vzdělání v oblasti teologie na magisterském stupni. Toto rozlišování je interní církevní záležitostí, vůči zdravotnickým zařízením se nadále užívá zavedené rozlišení „nemocniční kaplan“ a „dobrovolník v oblasti duchovní péče“.
4. Na přechodnou dobu uvedenou v odst. 2 platí následné kvalifikační předpoklady:
 - A. **pro nemocničního kaplana v užším slova smyslu (NK):**
 - a) dokončené vysokoškolské vzdělání v oblasti teologie na magisterském stupni;
 - b) kurs v oblasti pastorace nemocných (viz odst. 6);
 - c) praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy (doporučeno 2 roky);
 - d) pověření vlastní církví.
 - B. **pro pastoračního asistenta (PA):**
 - a) alespoň úplné středoškolské vzdělání;
 - b) kurs v oblasti pastorace nemocných (viz odst. 6);
 - c) praxe předchozí i praxe v průběhu přípravy (doporučeno 2 roky);
 - d) pověření vlastní církví.
 - C. **pro dobrovolníka v oblasti pastorační péče (D):**
 - a) pověření vlastní církví;

- b) teologické minimum (je v kompetenci jednotlivých církví – např. v katolické církvi toto minimum zahrnuje komentovaný výklad Kréda a Desatera a základní znalosti svátostí a zásad duchovního života);
 - c) základní znalosti pastorační péče nemocných;
 - d) praxe v průběhu přípravy.
5. Splnění výše uvedených kvalifikačních předpokladů pro vyslání nemocničního kaplana a pastoračního asistenta v oblasti pastorační péče se ověřuje pohovorem (zkouškou) před komisí, jmenovanou příslušnou autoritou katolické církve (zpravidla biskupský vikář pro pastorační péči nemocných) či členské církve ERC. Do komise je vždy přizván zástupce druhé smluvní strany, který v ní má postavení pozorovatele. V kompetenci této autority pak je doporučit, nebo nedoporučit vysílající autoritě katolické církve nebo členské církve ERC, aby vyslala nemocničního kaplana a pastoračního asistenta v oblasti duchovní péče do konkrétního zdravotnického zařízení. Způsobilost dobrovolníka ověřuje nemocniční kaplan.
6. Vysílající církev pak zajistí v brzké době následné vzdělání NK a PA v těchto oblastech:
- a) pastorační péče a spiritualita nemocných;
 - b) speciální kapitoly z religionistiky: náboženství, nová náboženská hnutí a sekty;
 - c) kontakty a spolupráce s představiteli jiných křesťanských církví na území, kde se zdravotnické zařízení nachází;
 - d) základní orientace v medicínských oborech;
 - e) základní znalosti z lékařské a zdravotnické etiky;
 - f) duchovní formace (účast na formačně vzdělávacích setkáních).

Část V.

Závěrečná ustanovení

1. Členskými církvemi ERC jsou nemocniční kaplani vysíláni způsobem odpovídajícím tradicím a vnitřním předpisům jednotlivých církví. Pravidla pro vysílání jsou uvedena v příloze k tomuto Dodatku. Jakékoli změny jsou členské církve ERC povinny neprodleně sdělit příslušným koordinujícím složkám ČBK a ERC i ostatním členským církvím ERC.
2. Ustanovení této dohody se analogicky uplatní také pro sociální a obdobjí zařízení.
3. Výjimku z kvalifikačních požadavků pro jednotlivé nemocniční kaplany může po skončení přechodného období udělit ze závažných důvodů a po vzájemné

dohodě pověřená autorita jedné ze smluvních stran, tj. ČBK a ERC (udělení výjimky se týká zpravidla lékařů, psychologů a obdobných profesí).

4. Vzhledem k právní povaze ČBK a ERC se ustanovení Dohody (včetně jejích příloh a dodatků) vztahují na katolickou církev a členské církve ERC uvedené výčtem v odst. 5. Tyto církve se zavazují k tomu, že při výběru kandidátů nemocničního kaplanství budou (vedle svých interních požadavků) dbát na osobnostní kvality uchazeče, zvláště ekumenickou otevřenost (vyznačující se především vstřícnou spoluprací s duchovními jiných církví) a schopnost komunikace.
5. Seznam členských církví ERC, na které se vztahuje Dohoda včetně příloh a dodatků:
 - Apoštolská církev;
 - Bratrská jednota baptistů;
 - Církev bratrská;
 - Církev československá husitská;
 - Českobratrská církev evangelická;
 - Evangelická církev augsburského vyznání v České republice;
 - Evangelická církev metodistická;
 - Jednota bratrská;
 - Pravoslavná církev v českých zemích;
 - Starokatolická církev v ČR;
 - Slezská církev augsburského vyznání.
6. Práva z této Dohody a jejího Dodatku se vztahují také na Církev adventistů sedmého dne, pozorovatele ERC, která se dne 29. 6. 2011 zavázala dodržovat Dohodu a její Dodatek.
7. Tímto dodatkem se ruší dosavadní přílohy č. 1 a č. 2 Dohody a přidává se příloha č. 4 uvedená v čl. I. odst. 5 tohoto Dodatku.
8. Dodatek nabývá platnosti a účinnosti dnem 1. 1. 2012.

V Praze 12. 12. 2011

Mons. Dominik Duka
za ČBK

Mgr. Joel Ruml
za ERC v ČR

**Příloha č. 4 Dodatku k Dohodě o duchovní péči
ve zdravotnických zařízeních
POVĚŘOVÁNÍ A VYSÍLÁNÍ NEMOCNIČNÍCH KAPLANŮ
EKUMENICKÁ RADA CÍRKVÍ V ČR**

Apoštolská církev

Nemocničního kaplana pověřuje a vysílá Rada církve.

Bratrská jednota baptistů

Nemocničního kaplana vysílá výkonný výbor BJB (VV BJB). Jménem VV BJB pak jedná tajemník nebo předseda.

Církev adventistů sedmého dne

Na základě doporučení výboru kaplanské služby a předchozího schválení Výborem Unie CASD vysílá nemocničního kaplana předseda sdružení, na jehož území má nemocniční kaplan působit (České, Moravskoslezské a Slovenské sdružení).

Církev bratrská

Nemocničního kaplana pověřuje a vysílá rada Církve bratrské.

Církev československá husitská

Na základě doporučení příslušné diecézní rady schvaluje vyslání nemocničního kaplana Ústřední rada.

Církev starokatolická

Nemocničního kaplana pověřuje a vysílá biskup.

Českobratrská církev evangelická

Na základě vyjádření místního sboru a seniorátního výboru při splnění podmínek odborné způsobilosti pověřuje a vysílá nemocničního kaplana synodní rada ČCE.

Evangelická církev a. v. v ČR

Na základě rozhodnutí konsistoria vysílá nemocničního kaplana superintendent.

Evangelická církev metodistická

Nemocniční kaplan je vyslán biskupem.

Jednota bratrská

O pověření nemocničního kaplana rozhoduje Úzká rada. Vysílání je v kompetenci biskupů.

Pravoslavná církev v českých zemích

Nemocničního kaplana pověřuje a vysílá arcibiskup, případně kancléř.

Slezská církev evangelická a. v.

Nemocničního kaplana vysílá senior na základě biskupského pověření.

V Praze 1. 1. 2012

Joel Ruml, předseda ERC

Stanislav Balík a kol.: **Dějiny notářství v českých zemích**

Vydala notářská komora České republiky a Národní galerie v Praze, Praha, 2014, 183 s.,
ISBN 978-80-260-5768-0.

Výpravná publikace, vydaná společnou péčí Notářské komory České republiky a Národní galerie v Praze, mapuje na 183 stranách v devíti základních kapitolách a čtrnácti subkapitolách-exkursech dějiny českého notářství a českého notářského stavu od jeho doložených počátků v polovině 13. století až do současnosti. Dějiny českého notářství jsou předmětem nosných kapitol v chronologicky sestavené řadě historického vývoje. Z nich třeba zvláště poukázat na obsáhlou úvodní stať, jejíž společní autoři Stanislav Balík a Marie Bláhová seznamují čtenáře se samotným pojmem notáře, institucí notářství, jeho historiky a také s rozdílnými rysy, které od sebe odlišují jednotlivá právníká povolání, totiž notariát, soudcovství a advokacii. Stanislav Balík je také autorem nebo spoluautorem většiny dalších stať, zařazených do hlavních kapitol vydané publikace. Čtenář je postupně seznamován s dějinami notářství od husitských dob až do roku 1848. Zvláštní pozornosti zasluhují pasáže o dochované závěti významné osobnosti českých dějin Albíku z Uničova nebo o notářském řádu císaře Maxmiliána I. z roku 1512, který již velmi podrobně upravoval náležitosti a formu veřejných listin, a který zůstal v českých zemích výlučnou právní normou upravující notářství až do období vlády Josefa II., kdy je vydán Obecný řád soudní. Tím se také podle názoru autora začíná období boje o notářství v habsburské monarchii. První a druhou kapitolu vhodně doplňují subkapitoly, v nichž je čtenář seznamován s významnými osobnostmi českého středověkého notářství z období vlády Přemysla Otakara II. a notářem-světcem Janem Nepomuckým. Autoři těchto exkursů, kterými jsou Marie Bláhová a Vít Vlnas, vhodným způsobem poukazují na skutečnost, že nositeli vzdělání a právní kultury u nás byli ve středověku především hluboce vzdělaní příslušníci duchovního stavu. Marie Bláhová je také autorkou exkursů o listinách jako písemném svědectví o právním jednání a jeho výsledku a o středověkých formulářích.

V dalších kapitolách III.–IX. mapují jejich autoři Stanislav Balík, Petra Krtková, Hana Šatánková, Ondřej Holub a Karel Wawerka vývoj českého notářství a notářského stavu od vydání prvních notářských řádů v letech 1850 a 1855 až do roku 2012, tedy do doby autorské uzávěrky vydané publikace. Pozornosti zaslouží obsažná společná studie Stanislava Balíka a Hany Šatánkové, obsažená v kapitole IV., kde se autoři zabývají českým notářstvím v letech 1871–1918. Jde o období, kdy notářský stav uhájil nejen své postavení, ale dosáhl uznání i na mezinárodním poli. Kongres notářů z Rakouska a Německa, který se konal 7. září 1907 ve Vídni za účasti 477 delegátů-notářů, učinil první kroky k širší a dlouhodobější mezinárodní spolupráci.

Všechny kapitoly uvedené publikace jsou vhodně doplněny opět exkursy, z nichž zvláštní pozornosti zaslouží pojednání Barbory Pelzlové o notářích-spisovatelích nebo Vendulky Valentové o ženách v notářské praxi. Kniha prezentuje rovněž bohatý obrazový materiál jak z dějin notářství, tak ze současnosti, včetně portrétů jednotlivých výrazných osobností notářského stavu. Z právněhistorického pohledu je přínosem uveřejnění dobových dokumentů z notářské praxe. Publikaci vhodně doplňuje poměrně vyčerpávající výběr pramenů a literatury.

Publikace Dějiny notářství v českých zemích, vydaná v reprezentativní podobě, je cenným přínosem pro zdokumentování historie českého notářství jako právního odvětví a právního stavu, nejen z pohledu české právní historie, ale českých dějin vůbec.

Jan Kotous

Piotr Kroczek: Wychowanie Optyka prawa polskiego i kanonicznego

Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie, Kraków, 2013, 159 s.,
ISBN 978-83-7438-334-9.

Autorem recenzované knihy je R. D. dr hab. Piotr Kroczek, vedoucí Katedry rodinného práva Institutu sociální práce na Fakultě sociálních věd Papežské univerzity Jana Pavla II. v Krakově. Habilitoval se na základě práce „Umění zákonodárství: zákonodárná pravidla v církvi“ v roce 2011. Je autorem řady vědeckých prací.¹

Recenzovaná publikace má 159 stran a je rozdělena do čtyř kapitol. Obsahuje také předmluvu autora, obsah (v polštině a angličtině), obsáhlý rejstřík, seznam použité literatury a resumé v anglickém jazyce. Knížka má pěknou grafickou úpravu.

Kapitola I. nazvaná *Úvod do problematiky* představuje význam základních probíraných pojmů, jako je např. „výchova“ a „educatio“, význam problematiky výchovy pro zákonodárce a často komplikovaný vztah „občan – věřící“.

Pozornost autora recenze, jenž se specializuje na světské správní právo, zaujaly pasáže zdůrazňující význam výchovy pro zákonodárce jak světského i církevního a pojetí vztahu „občan – věřící“, který autor knihy popisuje především z hlediska sociální nauky katolické církve a kanonického práva (zejména v souladu s obsahem kánonu 227 CIC/1983).² P. Kroczek opírá postulát plné občanské angažovanosti katolíků jak o pozitivní světské mezinárodní i národní právo, tak o kanonické právo. Je důležité zdůraznit, že autor knihy doporučuje v zákonodárné praxi zohledňovat také přirozené právo. V současné právní kultuře, v níž dominuje pozitivní právo, nejsou tyto hlasy časté, ale občas zaznívají.³

¹ Viz <<http://nauka-polska.pl/dhtml/raporty/ludzieNauki?rtype=opis&objectId=121453&lang=en>> (22. 10. 2014), <<http://wdzianat.upjp2.edu.pl/index.php/pracownik/214/Piotr+Kroczek>> (22. 10. 2014).

² Srov. CAPARROS, Ernest et al. (ed.), *Code of Canon Law Annotated*, Montreal, 2004, s. 183–184.

³ Srov. WACKS, Raymond, *Philosophy of Law*, Oxford, 2014, s. 3–24; COUGHLIN, John, *Law, Person and Community*, Oxford, 2012, s. 79 a násl.

Kapitola II. nazvaná *Výchova ve světle polského práva* pojednává o platném polském světském právu, které se týká výchovy. Tato kapitola je rozdělena do sedmi podkapitol s těmito názvy: *Právní předpisy a další dokumenty*, *Oblasti právní regulace*, *Cíle výchovy*, *Pravidla výchovy*, *Princip subsidiarity ve výchově*, *Rovnost pohlaví ve výchově*, *Gender v právu*.

Autor knihy systematicky a přehledně představuje právní kulturu světského pozitivního práva, která se vztahuje k výchově, a to na příkladu polského práva. Podle názoru P. Krocza se jedny z nejpodstatnějších norem světského práva v oblasti výchovy nacházejí v ústavě, což se týká nejen polské ústavy (např. čl. 48), ale také např. německého Základního zákona.⁴

Kapitola III. se nazývá *Výchova z pohledu kanonického práva*. Nejprve shrnuje relevantní fakta a dále se věnuje takovým otázkám jako *Právní předpisy a judikáty*, *Cíle výchovy*, *Plody výchovy*, *Nenahraditelná role rodičů*, *Podpůrná role různých subjektů*, *Některé úpravy týkající se náboženské výchovy*, *Legální protest svěřence vůči vychovateli*. Nakonec zařazuje exkurs: *sexuální výchova*.

Zvláště cenné úvahy obsahuje podkapitola pojednávající o principu subsidiarity v právní reglementaci výchovy. P. Krocze považuje stát za jeden ze subjektů s podpůrnou rolí v oblasti výchovy, čímž zastává podobné stanovisko jako sv. Jan Pavel II.⁵

V poslední kapitole autor představuje závěrečné shrnutí, které se zaměřuje na tři základní témata: podobnosti a rozdíly v přístupu k výchově z hlediska světského a kanonického zákonodárství, požadavek spolupráce církve a státu v oblasti výchovy a nutnosti otevřenosti zákonodárců vůči požadavkům *de lege ferenda*.

Zajímavá je zejména výzva P. Krocza ke spolupráci státu a církve v oblasti výchovy. Měla by probíhat s ohledem na blaho věřících, kteří jsou zároveň občany státu. Je potřeba zdůraznit, že požadavek spolupráce různých subjektů společenského života ve společensky důležitých záležitostech, k nimž výchova jednoznačně patří, není cizí ani současnému světskému myšlení v oblasti společenských věd (zejména koncepcím *good governance*).⁶

⁴ Srov. BOČ, Jan (ed.), *Konstytucje Rzeczypospolitej*, Wrocław, 1998, s. 95 a násl.; SACHS, M. (ed.), *Grundgesetz. Kommentar*, München, 1996, s. 318 a násl.

⁵ Srov. ŁUŻYŃSKI, Wiesław, *Państwo pomocnicze*, Lublin, 2001, s. 40 a násl.

⁶ Srov. BEVIR, Mark, *A Theory of Governance*, Berkeley, 2013, s. 55 a násl., WHITTINGTON, Keith (ed.), *Oxford Handbook of Law and Politics*, Oxford, 2010, s. 385 a násl.

Recenzovaná publikace obsahuje řadu podrobných úvah *de lege lata* a *de lege ferenda*, uznání si zaslouží zejména důslednost autorových závěrů a formulační jasnost při zpracování obtížné problematiky.⁷

Recenzovanou knihu lze doporučit všem účastníkům výchovného procesu a představitelům sociálních věd, zejména právníkům, a to jak z řad kanonistů, tak světských právníků, zejména v oboru veřejného práva. Kniha P. Krocza může být užitečná nejen pro duchovní a laiky působící v církvi, ale také pro všechny účastníky výchovného procesu nebo pro osoby, které se na své působení dosud připravují.

Piotr Feczko

⁷ Jasná sdělnost obsahu a důslednost autorova přístupu splňují aktuální, klasické požadavky vědecké metodologie. Srov. COHEN, Morris, OLSON, Kent, *Legal Research in a Nutshell*, St. Paul, 2013, s. 2 a násl.; HOECKE, Mark, *Methodologies of Legal Research*, Portland, 2013, s. 118 a násl.

*Bazilika Neposkvrněného početí Panny Marie, národní svatyně USA,
Washington D. C.*

Foto Záboj Horák

20. konference Církev a stát, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno, září 2014

Na počátku každého září pořádá Katedra ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně ve spolupráci se Společností pro církevní právo pravidelnou celodenní vědeckou konferenci v oboru konfesního práva pod názvem „Církev a stát“, a to již od roku 1995. Na konferenci jsou zváni odborníci zabývající se právními záležitostmi církví a jejich postavením ve státě, a to z celé České republiky i ze sousedních zemí. O průběhu loňského ročníku, tj. devatenáctého, uspořádaného dne 10. září 2013 na téma „Zvláštní práva registrovaných církví a náboženských společností“, byla podána zpráva v Revue církevního práva č. 56–3/2013, na s. 97–99.

Dne 11. září 2014 se uskutečnila na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně jubilejní dvacátá konference „Církev a stát“, tentokrát na téma

Právní postavení duchovních a autonomie církví.

Konferenci moderoval JUDr. Pavel Molek, Ph.D., LL.M. (Católica), z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a Katolické univerzity v Lisabonu.

V rámci zahájení vystoupili doc. JUDr. Jan Svatoň, CSc., vedoucí Katedry ústavního práva a politologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera, předseda Společnosti pro církevní právo, garant výuky církevního a konfesního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D., soudkyně Ústavního soudu ČR, předsedkyně místní skupiny Společnosti pro církevní právo v Brně, garantka výuky církevního a konfesního práva na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně.

V prvním bloku vystoupili Ass.-Prof. Dr. Wolfgang Wieshaider z Právnické fakulty Vídeňské univerzity se svou přednáškou *Duchovní osoby versus duchovní úkony z hlediska základních práv a svobod* a doc. ICLic. JUDr. Zábaj Horák, Ph.D., LL.M., z Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, s přednáškou *Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Hosanna-Tabor Evangelical Lutheran Church and School v. Equal Employment Opportunity Commission*.

V druhém bloku vystoupili JUDr. Kamila Bubelová, Ph.D., z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, s přednáškou *Hoden jest dělník mzdy své? Diskriminace při odměňování duchovních*, doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., IC.D, z Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, s přednáškou *Autonomie ustanovování duchovních v katolické církvi* a JUDr. Lucia Madleňáková, Ph.D., z Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, s přednáškou *Vojenský kaplan jako účastník sporu z veřejnoprávní smlouvy*.

V třetím bloku vystoupili JUDr. Martin Turčan, PhD., z Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, s přednáškou *K otázce (ne)vypovědatelnosti Základnej zmluvy so Svätou stolicou* a JUDr. Michal Lamparter, Ph.D., s přednáškou *Sametová revoluce a postavení duchovních*.

Konferenci bylo přítomno asi 40 účastníků z českých zemí i zahraničí. O organizaci se významným způsobem zasloužil Mgr. Jaroslav Benák z Katedry ústavního práva a politikologie Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně.

Po každém bloku byla zařazena diskuse, na které se v bohaté míře podíleli jak přednášející, tak většina účastníků konference.

Velkým obohacením pro širší právnickou veřejnost je skutečnost, že se brněnským organizátorům podařilo obnovit tradici vydávání sborníků z konference. Sborníky vydala Masarykova univerzita v Brně v rámci teoretické řady spisů její právnické fakulty. První z nich nazvaný *Církev a stát. Sborník příspěvků z 19. ročníku konference* byl vydán roku 2013 v tištěné i elektronické verzi.¹ Nejnovější sborník pod názvem *Církev a stát. Sborník příspěvků konference 2014* spatřil světlo světa na podzim 2014 a je k dispozici v elektronické podobě.² Editorem obou sborníků je Mgr. Jaroslav Benák.

Záboj Horák

¹ Viz <<http://www.law.muni.cz/dokumenty/25707>> (10. 12. 2014).

² Viz <<https://www.law.muni.cz/dokumenty/29193/6>> (10. 12. 2014).

Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo: 15. kongres, Washington, D. C., září 2014

Ve dnech 17. – 21. září 2014 se ve Washigtonu, D. C., konalo zasedání kanonistů a konfesionalistů pořádané světovou organizací *Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo*, sdružující odborníky zabývající se uvedenými obory. Její XV. pravidelný kongres hostila Americká katolická univerzita (The Catholic University of America), jejímž sídlem je právě Washington, D. C.

Téma kongresu znělo *Zločin a trest. Povaha, problémy a perspektivy kanonického trestního práva a jeho vztah ke světskému právu*. Kongresu se zúčastnilo asi 250 kanonistů z celého světa. Vědu kanonického práva v České republice zastoupili doc. lic. Damián Němec, dr a doc. ICLic. JUDr. Zábaj Horák, Ph.D.

Během pěti dnů kongresu se uskutečnilo dvanáct plenárních zasedání, věnovaných platnému trestnímu právu Katolické církve i úvahám *de lege ferenda*, které souvisejí s připravovanou revizí VI. knihy Kodexu kanonického práva z roku 1983. Tato zasedání, při nichž zaznělo čtrnáct hlavních přednášek, byla doplněna o semináře, konané odpoledne po tři konferenční dny, o vybraných tématech kanonického trestního práva. Jednacímí jazyky byla angličtina, italština a španělština, simultánní tlumočení bylo zajištěno.

Ve středu 17. září dopoledne byl kongres slavnostně zahájen. Uvítací projevy přednesli Donald kardinál Wuerl, arcibiskup washingtonský a velký kancléř Americké katolické univerzity, prof. John Garvey, prezident Americké katolické univerzity, Mons. prof. Patrick Valdrini, prezident Consociationis a prof. Robert J. Kaslyn SJ, děkan Fakulty kanonického práva Americké katolické univerzity.

Prvním přednášejícím byl Jeffrey Lena, Kalifornie/Vatikánské Město, advokát zastupující Apoštolský stolec ve sporech před soudy v USA. Ve svém dosti otevřeném projevu hovořil nejprve o soudních sporech, vzniklých na základě žalob podaných na Apoštolský stolec u soudů v USA. V druhé části projevu se zabýval některými koncepčními nedostatky současně platné kanonickoprávní trestní úpravy i na dosavadní nedůslednost při jeho aplikaci. Kritizoval rovněž přetrvávající

nedostatečně silné faktické postavení kanonického práva a kanonistů v rámci církevní správy. Přimlouval se za to, aby příslušní kanonisté, působící v praxi, ještě více prohloubili svou schopnost aplikovat kanonické právo, při současné znalosti světského práva v té které zemi.

Dále vystoupil prof. Damián Guillermo Astigueta SJ, z Papežské gregoriánské univerzity v Římě, s přednáškou na téma „Základy a funkce kanonického trestního práva“.

V odpoledním vystoupení se prof. Olivier Échappé z Katolického institutu v Paříži věnoval kanonickému trestnímu právu a požadavkům státu.

Odpolední semináře se konaly v prostorách Právnické fakulty Americké katolické univerzity (Columbus School of Law) a byly věnovány jednotlivým speciálním tématům kanonického trestního práva.

Ve čtvrtek 18. září se konala valná hromada společnosti Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo. Novým prezidentem byl zvolen prof. Luis Navarro z Papežské univerzity sv. Kříže v Římě.

Poté se uskutečnila přednáška Marka E. Chopka, partnera advokátní kanceláře Stradley Ronon Stevens & Young ve Washingtonu, D. C., který se specializuje na zastupování církví a náboženských společností, na téma „Kanonické předběžné šetření a jeho vztah k světskému soudnímu procesu“. Mark E. Chopko, který byl v letech 1987–2007 hlavním právním poradcem Konference katolických biskupů USA, je čestným členem naší Společnosti pro církevní právo a v roce 2000 přednášel na Třetí mezinárodní konferenci Pražské rozhovory o vztahu státu a církve organizované touto společností v Praze.

Dalším přednášejícím byl Mons. prof. Joaquin Llobell z Papežské univerzity sv. Kříže v Římě, který se věnoval požadavku na spravedlivý proces v rámci kanonického trestního řízení a uplatňování kanonického správního řízení v jeho rámci.

V pátek 19. září dopoledne vystoupili Mons. Robert W. Oliver, generální sekretář Papežské komise pro ochranu nezletilých v Římě a Mons. Charles Scicluna, auxiliární biskup maltský, člen Kongregace pro nauku víry, s přednáškami věnovanými stíhání zvláště závažných kanonickoprávních deliktů (delicta graviora) církevními orgány. Na ně navázal Francesco kardinál Coccopalmerio, předseda Papežské rady pro legislativní texty, s výkladem o principech, na nichž spočívá revize trestněprávních kanonickoprávních norem. Odpoledne bylo věnováno návštěvě některých muzeí v centru Washingtonu.

V sobotu 20. září vystoupil Mons. prof. Ronny E. Jenkins z Fakulty kanonického práva Americké katolické univerzity, generální sekretář Konference katolických biskupů USA, s přednáškou věnovanou kanonickopravní povinnosti respektovat svěřené tajemství. Dalším přednášejícím byl prof. Giuseppe Dalla Torre, předseda soudního tribunálu Státu Vatikánského Města, který pojednal o tématu „Trestní právo Státu Vatikánského Města a jeho vztah ke kanonickému trestnímu právu“. Prof. Helmuth Pree z univerzity v Mnichově se v následující přednášce věnoval otázce náhrady škody z pohledu kontinentálního práva a srovnal ji s odlišným přístupem angloamerického práva.

V neděli 21. září vystoupil prof. Piero Antonio Bonnet (Univerzita Teramo) s výkladem o kanonickopravních sankcích, a prof. John P. Beal z Fakulty kanonického práva Americké katolické univerzity, který shrnul výsledky kongresu.

Záboj Horák

Juridicum, hlavní budova Právnické fakulty Vídeňské univerzity (2014).

Foto Universität Wien

European Consortium for Church and State Research: 26. kongres, Vídeň, listopad 2014

Religious Jurisdictions and Pluralisation of Legal Adjudication: The Emergence of Religious Parallel Jurisdictions in Europe

Evropské konsorcium pro výzkum vztahu církve a státu pořádá každým rokem vždy na podzim svůj výroční kongres, pokaždé v jiném z evropských měst, jak jsme popsali v loňské zprávě z Klingenthalu ve francouzském Alsasku v Revue církevního práva č. 57–1/2014 (s. 79). Pro letošní listopad byla vybrána Vídeň.

Zpravodajové zastupující jednotlivé země EU zaslali své referáty za zastupovaný stát také letos podle předem vypracovaného schématu a všichni účastníci měli možnost se s nimi seznámit.

Kongres zasedal v ústřední budově právnické fakulty, zvané Juridicum, proslulé moderní stavbě „ze skla“ na ulici Schottenbastei na vídeňském Starém Městě, v prostorném sále nejvyššího patra (Dachgeschoß), za účasti 29 zástupců z 18 zemí Evropské unie.

Jednání otevřel ve čtvrtek 13. listopadu 2014 hostitel prof. Richard Potz, vedoucí Institutu právní filosofie, konfesního a kulturního práva (Institut für Rechtsphilosophie, Religions- und Kulturrecht) na Právnické fakultě Vídeňské univerzity (Rechtswissenschaftliche Fakultät der Universität Wien), který sídlí na adrese Schenkenstraße 8–10, 1010 Wien.

Jednotlivá zasedání byla věnována tématům

- The Resolution of Disputes: The Practices and Norms of Religious Communities,
- Religious Disputes: The Approach of the State,
- Religious Perspectives on State Approaches to Religious Disputes.

Souhrnné referáty na uvedená tři témata přednesli prof. Mark Hill QC z Londýna, prof. Wolfgang Wieshaider z Vídně a dr. Michał Rynkowski z Bruselu. Všechna zasedání a diskuse vedl dosavadní prezident Konsorcia prof. Agustín Motilla de la Calle z Madridu.

Za Českou republiku zaslali společný referát a v diskusi vystoupili prof. Jiří Rajmund Tretera OP a doc. Záboj Horák.

Na závěr, v sobotu 15. listopadu 2014 odpoledne, se konalo valné shromáždění Konsorcia. Novým prezidentem byl zvolen prof. Iván C. Ibán z Madridu. Příští kongres se koná v listopadu 2015 v Alcalá de Henares (Španělsko).

Jiří Rajmund Tretera

Ze Společnosti pro církevní právo

*Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht
Dalla Società per il diritto canonico*

Společnost pro církevní právo přijata do Rady vědeckých společností České republiky

Společnost pro církevní právo byla v pondělí dne 24. listopadu 2014 na plenárním zasedání Rady vědeckých společností přijata za jejího člena. Zasedání se konalo v sídle Akademie věd ČR v Praze 1, Národní 3. Rada těsně spolupracuje s Akademií věd ČR a sdružuje k dnešnímu dni 77 vědeckých společností, zastupujících 26.000 členů včetně 450 členů Společnosti pro církevní právo.

70. večer v cyklu Působení práva ve společnosti a církvi

V úterý 2. prosince 2014 se uskutečnil v barokním refektáři dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze 1, na Starém Městě, jubilejní sedmdesátý večer uspořádaný Společností pro církevní právo v Praze v rámci uvedeného cyklu. Navzdory mrazové kalamitě, která postihla především vlakové spojení a zabránila mnoha pravidelným účastníkům z větší vzdálenosti v účasti, dostavily se čtyři desítky účastníků.

Na téma *Vývoj judikatury Ústavního soudu ČR ve věcech církví a církevních restitucí* přednášel JUDr. PhDr. Stanislav Balík, advokát, emeritní soudce Ústavního soudu ČR. Vyprávěl o svých zkušenostech ze svého desetiletého působení ve funkci ústavního soudce v Brně. Účastníci naslouchali s velkou pozorností a nadšením a odměnili přednášejícího dlouhotrvajícím potleskem.

Také navazující rozprava, v níž vystoupil větší počet diskutujících, se nesla v radostném duchu vzájemného porozumění. Po přípitku následovala volná zábava a pohoštění.

Gratulace členům Společnosti pro církevní právo

Rev.mus prof. ICDr. MVDr. Miroslav Konštanc Adam OP, rektor Papežské univerzity sv. Tomáše Akvinského (Angelicum) v Římě, byl jmenován jedním z deseti

členů zvláštní studijní komise pro reformu kanonického manželského procesu, kterou papež František zřídil ke dni 27. srpna 2014.

Mgr. Jan Šejdl, doktorand Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, obhájil dne 29. září 2014 disertační práci na téma *Obecné nauky římskoprávních služebností*. Při promoci ve staroslavném Karolinu dne 19. listopadu 2014 mu byl udělen titul Ph.D. Od 1. října 2014 působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy jako tajemník Katedry právních dějin a asistent v oboru římského práva.

JUDr. Miroslav Černý, Ph.D., J.U.D., z Právnické fakulty Západočeské univerzity v Plzni, úspěšně ukončil habilitační řízení na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a dne 9. prosince 2014 obdržel ve staroslavném Karolinu dekret docenta.

(jrt)

From the Church Law Society

The Church Law Society Accepted as a Member of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic

On Monday, 24 November 2014, a plenary session of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic accepted the Church Law Society as a member of the Council. The session took place at the seat of the Academy of Sciences of the Czech Republic in Prague 1 at Národní 3. The Council cooperates closely with the Academy of Sciences and currently has 77 scientific societies as members, representing 26,000 individual members, including 450 members of the Church Law Society.

The 70th Evening Law in Society and the Church

The 70th Evening *Law in Society and the Church*, organized by the Church Law Society, took place on Tuesday, 2 December 2014, in the Baroque refectory of the St. Gill Dominican monastery in Prague 1, Old Town. Notwithstanding the freeze that negatively impacted the country, particularly train connections, and prevented many regular participants from attending, about 40 participants attended the Evening.

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, an attorney and a Justice Emeritus of the Constitutional Court of the Czech Republic, presented a lecture on *The Development of Jurisprudence of the Constitutional Court of the Czech Republic in Matters of Churches and Church Restitutions*. He spoke about his experience from his ten-year tenure as a constitutional justice in Brno. The participants welcomed the lecture with great enthusiasm and reacted with extended applause. A number of participants spoke during the follow-up discussion, which was infused with mutual understanding. A toast, a free discussion, and refreshments concluded the event.

Congratulations to Church Law Society Members

Rev. mus prof. ICDr. MVDr. Miroslav Konštanc Adam OP, the President of the Pontifical University of St. Thomas Aquinas (the Angelicum) in Rome, was appointed one of ten members of the special commission for study of the reform of

the matrimonial processes in canon law, which Pope Francis established as of 27 August 2014.

Mgr. Jan Šejdl, a Ph.D. candidate at the Law School of Charles University in Prague, defended his dissertation *General Studies of Roman Law Servitudes* on 29 September 2014. He was awarded a Ph.D. degree in the graduation ceremony at the Carolinum on 19 November 2014. As of 1 October 2014 he became the Secretary of the Department of Legal History and an assistant professor of Roman law at the Law School of Charles University in Prague.

JUDr. Miroslav Černý, Ph.D., JU.D., of the Law School of University of West Bohemia in Pilsen, successfully finished his habilitation procedure at the Catholic Theological School of Charles University in Prague and on 9 December 2014 received the decree of associate professor at the Carolinum.

(jrt)

Diplomové, rigorózní a disertační práce obhájené v letech 2013/2014 v České republice v oborech církevního a konfesního práva

Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Diplomové práce

FIŘT, Josef, *Privilegium víry jako určité řešení rozporu mezi nově přijatou vírou a setrváním v manželství*

FUTERA, Stanislav, *Nové církevní zákony z roku 1949*

Dizertační práce

BUDSKÝ, Dominik, *Mikuláš Puchník. Život a právnícké dílo*

PŘIBYL, Stanislav, CSsR, *Právní situace litoměřické diecéze v letech 1989–2010*

Právnícká fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Diplomové práce

GAZÁREK, Jakub, *Vývoj konkordátního práva od roku 1964 do současnosti*

NEJDL, Oldřich, *Právní postavení diecézních, vikariátních a farních rad v římskokatolických diecézích v českých zemích*

Právnícká fakulta Západočeské univerzity v Plzni

Diplomové práce

BOČEK, Radek, *Dějiny státu a práva starověké Izraele*

BÖHMOVÁ, Kateřina, *Porovnání principů a institutů kanonického a českého práva*

Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Diplomová práce

GAJDUŠEK, Jan, *Apoštolská konstituce Anglicanorum Coetibus a její aplikace na Britských ostrovech*

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci**Diplomová práce**

VAVŘÍČKOVÁ, Nikola, *Možnosti rozvázání manželství podle kanonického práva a jejich srovnání s rozvodem podle českého práva*

Vysoká škola CEVRO Institut, o. p. s.

Diplomové práce

HANÁKOVÁ, Ilona, *Právní postavení muže a ženy v raném novověku*

JÍCHOVÁ, Michaela, *Uzavírání manželství podle židovského práva a podle civilního práva v ČR po roce 1989*

(red)

Z nové literatury

From New Publications – Neu erschienene Literatur – Dalle novità letterarie

ADAMOVIÁ, Karolina, KNOLL, Vilém, VALEŠ, Václav (a kol.), *Pozapomenuté právní instituty*, Aleš Čeněk, Plzeň, 2014, 143 s., ISBN 978-80-7380-512-8,

z obsahu:

ČERNÝ, Miroslav, *Místní interdikt*, s. 40–59.

AMBROS, Pavel (ed.), *Evangelium pro rodinu dnešní doby*, Pastorační výzvy v podmínkách evangelizace, Centrum Aletti, Olomouc, 2014, 284 s., ISBN 978-80-7412-166-1,

z obsahu:

PŘIBYL, Stanislav, *Pastorační aspekty působení kanonického manželského práva*, s. 175–203.

BALÍK, Stanislav (a kol.), *Dějiny notářství v českých zemích*, Notářská komora České republiky, Praha, 2014, 184 s., ISBN 978-80-260-5768-0.

BENÁK, Jaroslav (ed.), *Církev a stát 2014*, sborník z konference [online], Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Brno, 2014, 54 s., ISBN 978-80-210-7499-6,

z obsahu:

HORÁK, Záboj, *Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci Hosanna-Tabor Evangelical Lutheran Church and School v. Equal Employment Opportunity Commission*, s. 7–12,

MADLEŇÁKOVÁ, Lucia, *Vojenský kaplan jako účastník sporu z veřejnoprávní smlouvy*, s. 13–22.

FLORJA, Boris N., *Církevní rozkol a slovanský svět*, Pavel Mervart, 2014, 192 s., ISBN 978-80-7465-097-0.

GHIRLANDA, Gianfranco, *Il diritto nella Chiesa, mistero di comunione*, Compendio di diritto ecclesiale, Gregorian & Biblical Press, Roma, 2014, 960 s., ISBN 978-88-7839-289-2.

HELAN, Pavel, ŠEBEK, Jaroslav (eds.), *Československo a Svatý stolec, II/I. Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti (1919–1925)*, Výběrová edice dokumentů, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, Praha, 2013, 308 s., ISBN 978-80-86495-74-3.

JAROŠOVÁ, Markéta, LOMIČKOVÁ, Radka (eds.), *Ora et labora*, Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha, 2013, 253 s., ISBN 978-80-7422-246-7,

z obsahu:

KUBÍN, Petr, *Založil břevnovský klášter opravdu sv. Vojtěch?*

JUKL, Jakub Jiří, *Adamité*, Historie a vyhubení husitských naháčů, Dokořán, Praha, 2014, 168 s., ISBN 978-80-7363-601-2.

JUST, Jiří, NEŠPOR, Zdeněk R., MATĚJKA, Ondřej (eds.), *Luteráni v českých zemích v proměnách staletí*, Lutherova společnost, Praha, 2009, 396 s., ISBN 978-80-903632-8-1.

KRAS, Paweł, NODL, Martin, *Manželství v pozdním středověku: rituály a obyčejy*, Colloquia mediaevalia Pragensia 14, FILOSOFIA, Praha, 2014, 308 s., ISBN 978-80-7007-365-0.

KRUKOWSKI, Józef, SITARZ, Mirosław, PIERON, Bartłomiej (eds.), *Przynależność do Kościoła a uczestnictwo wiernych w życiu publicznym*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin, 2014, 197 s., ISBN 978-83-7306-659-5,

z obsahu:

COCCOPALMERIO, Francesco, *La comunione ecclesiale. Riflessioni per un confronto tra i due Codici e il Vaticano II sul requisito di comunione dello Spirito di Cristo*, s. 9–25,

JANCZEWSKI, Zbigniew, *Przyjęcie sakramentu chrztu. Skutki teologiczno-prawne*, s. 57–75,

KRUKOWSKI, Józef, *Przynależność chrześcijan do Kościoła a uczestnictwo w życiu publicznym*, s. 35–55,

MAJER, Piotr, *Problemy dotyczące zawarcia małżeństwa kanonicznego ze skutkami cywilnymi. Aspekty kanoniczne i cywilne*, s. 151–167,

NECEL, Wojciech, *Prawo wiernych do otrzymania od pasterzy pomocy duchownych – słowa Bożego i sakramentów (kan. 213 KPK)*, s. 77–89,

NYKIEL, Krzysztof, *L'esclusione dei fedeli dalla comunione con la Chiesa. Aspetti teologici e giuridici*, s. 111–129,

SITARZ, Mirosław, *Obowiązek wiernych do zachowania posłuszeństwa Biskupowi Rzymu i biskupom będącym w łączności z nim*, s. 91–109.

MADLEŇÁKOVÁ, Lucia, *Církev a náboženské společnosti*, Správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti, Leges, Praha, 2014, 224 s., ISBN 978-80-7502-039-0.

MARČIN, Jozef, *Sytuacja ekonomiczna Kościoła rzymskokatolickiego na Słowacji w świetle prawa kanonicznego i prawnego porządku Republiki Słowacji*, Katolícka univerzita v Ružomberku, Právnický inštitút, Stalowa Wola, 2014, 400 s., ISBN 978-83-63835-04-0.

MARTIN, Dieter, MIETH, Stefan, SPENNEMANN, Jörg, *Die Zumutbarkeit im Denkmalrecht*, Eigentumsgrundrecht und Denkmalschutz in der Praxis, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 2014, 348 s., ISBN 978-3-17-023332-4.

MÍČKA, Roman, *Znovu jsme se ujali dědictví otců...*, Konzervativní politický katolicismus v USA na pozadí komparace Michaela Novaka a Patricka Buchana, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno, 2014, 269 s., ISBN 978-80-7325-348-6.

OSPPE, Jan Mazur (ed.), *Prawo do pracy a polityka społeczna*, Wydawnictwo KUL, Lublin, 2005, 158 s., ISBN 83-7363-299-9,

z obsahu:

AULEYTNER, Julian M., *Laborem exercens a bezrobocie w Polsce*, 121–128,

DYCZEWSKI, Leon, *Wieloaspektowe skutki bezrobocia*, 103–119,

MIERZWIŃSKI, Bronisław, *Aktywna troska kościoła o bezrobotnych*, 141–151.

RAKOCZY, Tomasz, *Publiczne stowarzyszenia wiernych v Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku*, Gaudentinum, Gniezno, 2011, 456 s., ISBN 978-83-62263-52-3.

REICHOLD, Hermann, KORTSTOCK, Ulf (eds.), *Das Arbeits- und Tarifrecht der katholischen Kirche*, Praxishandbuch für Kirche und Caritas, Verlag C. H. Beck, München, 2014, 384 s., ISBN 978-3-406-65090-1.

SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily*, Ohniska církevních dějin, Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), Brno, 2014, 338 s., ISBN 978-80-7325-345-5.

SITARZ, Mirosław, ROMANKO, Agnieszka, WASILEWICZ, Urszula, ZAJĄC, Paweł, *Ustrój hierarchiczny Kościoła*, Wybór źródeł, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, Lublin, 2013, 781 s., ISBN 978-83-7306-635-9.

STODOLA, Jiří, KRATOCHVÍL, Mirosław, *Nejmenší z nás 2014*, Sborník příspěvků interdisciplinární konference o právní ochraně osob před narozením, Bios – společnost pro bioetiku, Brno, ISBN 978-80-905358-2-4,

z obsahu:

CARRASCO DE PAULA, Ignacio, *Právní ochrana nascitura: antropologické, etické a právní úvahy*, s. 35–47,

CIGÁNEK, Radim, *Povolení umělých potratů v Československu*, s. 153–171,

KOTRLÝ, Tomáš, VALIŠOVÁ, Jana, *Občanská společnost mění zacházení s dětmi, které zemřely před narozením*, s. 229–264.

SVOBODA, Bohumil, *Thomas More: světec a utopista*, Stanislav Juhaňák – TRITON, Praha, 192 s., ISBN 978-80-7387-726-2.

ŠMID, Marek (ed.), *Právo národov na sebaurčenie v kontexte moderného medzinárodného práva*, Zborník príspevkov, Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, Trnava, 2012, 160 s., ISBN 978-80-8082-529-4,

z obsahu:

ŠMID, Marek, *K osobitostiam medzinárodnoprávnej subjektivity Svätej stolice*, s. 115–122.

TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Religion and Law in the Czech Republic*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2014, 128 s., ISBN 978-90-411-5896-3.

Časopisy, periodika – Reviews, Periodicals

Acta Universitatis Brunensis Iuridica, Masarykova univerzita v Brně, Brno, 2014, ISBN 978-80-210-6814-8, svazek č. 475,

z obsahu:

ČERNÝ, Mirosław, *Papežské soudnictví ve středověku*, s. 47–55.

Adnotatio Iurisprudentiae, Časopis jurisprudence kanonického práva, Akademie kanonického práva, Brno, 2014, ISSN 2336-4629, č. 1–2/2014,

z obsahu:

KUBÍKOVÁ, Zuzana, *Aktivita a statistika DCS v Brně v roce 2012*, s. 118–124.

Agora, Magazin der Katholischen Universität Eichstätt-Ingolstadt, Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Eichstätt, 2014, ISSN 0177-9265, č. 1/2014.

Biuletyn, Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Lublin, 2014, ISSN 1731-1438, Nr 27.

Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 2014, ISSN 1896-8406, Tom IX, numer 11 (1),

z obsahu:

JAWORSKI, Zbigniew, *Wolność religijna według Edyktu mediolańskiego – w 1700 rocznicę wydania*, s. 17–29.

Bulletin advokacie, Česká advokátní komora, Praha, 2014, ISSN 1210-6348, č. 6/2014,

z obsahu:

KOVÁŘOVÁ, Daniela, *Lenka Bezoušková: Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*, recenze, s. 60–61.

Eastern canon law, St Athanasius Greek-Catholic Theological Institute, Nyíregyháza, 2013, ISSN 2064-0412, č. 1/2013,

z obsahu:

PREE, Helmuth, *Il ruolo dell'interpretazione dello ius commune nell'identificare lo spazio a disposizione delle legislazioni particolari: un CCEO rigido o flessibile?*, s. 177–200,

SZABÓ, Péter, *L'«antiqua traditio» fonte «vigente» di diritto? Ermeneutica del can. 2/CCEO sull'interpretazione*, s. 201–232.

Ecclesiastical Law Journal, Cambridge University Press, Cambridge, September 2014, ISSN 0956-618X, Vol 16 No. 3,

z obsahu:

McCULLOUGH, Peter, *'Anglicanism' and the Origins of the Church of England*, s. 319–334,

OMBRES, Robert, *The Synod of Bishops: Canon Law and Ecclesial Dynamics*, s. 306–318,

OMBRES, Robert, *The Fifteenth Colloquium of Anglican and Roman Catholic Canon Lawyers*, s. 363–365.

Folia Theologica et Canonica, Szent István Társulat, Budapest, 2013, ISSN 2063-9635, č. II (2013),

z obsahu:

ÁLVAREZ DE LAS ASTURIAS, Nicolás, *Las dos codificaciones canónicas y su lugar en la historia*, s. 159–176.

Kirche & Recht, Zeitschrift für die kirchliche und staatliche Praxis, Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, 2013, ISSN 0947-8094, č. 2/2013,

z obsahu:

HAMMER, Felix, *Der Auftrag der kirchlichen Archive zum Kulturgut- und Archivalienschutz nach katholischem Kirchenrecht und weltlichem Verfassungsrecht*,
SCHÜLLER, Thomas, *Kirchliche Vermögens- und Finanzverwaltung unter Legitimations- und Transparenzdruck – Was man aus dem „Fall Limburg“ lernen kann*.

Law Briefs, Recent Church-State Developments, Office of the General Counsel of the US Conference of Catholic Bishops, Washington DC, 2014.

May/June 2014,

z obsahu:

Supreme Court Upholds Prayer at Town Board Meetings, s. 2–4,
July 2014,

z obsahu:

Family-Owned For-Profit Companies Prevail in Challenge to HHS Contraceptive Mandate, s. 2–6,
Massachusetts Law Banning Sidewalk Counseling Within 35 Feet of Abortion Clinic Violates Free Speech Clause, s. 6–8.

Mezinárodní vztahy, Ústav mezinárodních vztahů, Praha, 2013, ISSN 0323-1844, č. 4/2013,

z obsahu:

ŽÁK, Petr, *Proměny vztahu papežství k evropské integraci: Od Pia XII. k Benediktu XVI.*, s. 67–88.

CHURCH LAW REVIEW, Volume XXI, No. 60–1/2015.

A peer-reviewed scientific journal listed in the List of Peer-Reviewed Non-Impacted Periodicals Published in the Czech Republic; the List is issued by the Research, Development and Innovation Council of the Government of the Czech Republic.

Published by the Church Law Society, IČO: 62934121, a member of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic.

A winner of the prestigious award of the Society of German, Czech, Slovak, and Austrian Lawyers “Karlsbader Juristentage” for the best scientific legal journal published in the Czech Republic in 2003. In 2014 awarded second place as the best legal journal published in the Czech Republic and the Slovak Republic.

All articles are subject to double-blind peer-review.

Published three times a year (in February, July, and October of each year).

Office Address: Revue církevního práva, CZ–130 00 Praha 3, Sudoměřská 25,
email: spcp@prf.cuni.cz.

Internet website: in English <<http://spcp.prf.cuni.cz/review>>,
in Czech <<http://spcp.prf.cuni.cz/revue>>.

Editor-in-chief: Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera.

Deputy Editor-in-chief: Doc. ICLic. JUDr. Zábaj Horák, Ph.D., LL.M.

Editor: Jakub Kolda.

Editorial Board: Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera.
JUDr. Miloš Holub, Ph.D.
Doc. ICLic. JUDr. Zábaj Horák, Ph.D., LL.M.
JUDr. Štěpán Hülka, Ph.D., LL.M.
Doc. JUDr. Matúš Nemeč, PhD.
Doc. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., IC.D.
Mgr. Stanislav Pšenička.

Print: Antonín Plicka.

Cover design: † Ing. arch. Josef Hyzler.

Printed by: Tomos Praha, a.s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4.

Administration: Adam Csukás.

Distribution: Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková.

This issue was closed as of 15 January 2015.

Print run of 900 copies.

ISSN 1211-1635 (print)

ISSN 2336-5609 (online)

Reg. No. MK ČR E 7429

© Church Law Society, Prague, 2015.

The Czech version of this imprint text is available on the following page.

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA, ročník XXI., č. 60–1/2015.

Recenzovaný odborný časopis uvedený v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice vyhlášeném Radou pro výzkum, vývoj a inovace vlády České republiky.

Vydává Společnost pro církevní právo, IČO: 62934121, člen Rady vědeckých společností České republiky.

Nositel Prestižní ceny Společnosti německých, českých, slovenských a rakouských právníků Karlovarské právnické dny za nejlepší odborný právnícký časopis vydávaný v České republice za rok 2003 a druhého místa za rok 2014 v soutěži českých a slovenských právníckých časopisů.

Všechny články procházejí oboustranně anonymním recenzním řízením.

Vychází třikrát ročně (v únoru, červenci a říjnu každého roku).

Adresa redakce: Revue církevního práva, 130 00 Praha 3, Sudoměřská 25,
e-mail: spcp@prf.cuni.cz.

Internetové stránky: česky <<http://spcp.prf.cuni.cz/revue>>,
anglicky <<http://spcp.prf.cuni.cz/review>>.

Šéfredaktor: Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera.

Zástupce šéfredaktora: Doc. ICLic. JUDr. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.

Redaktor: Jakub Kolda.

Redakční rada: Prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera.
JUDr. Miloš Holub, Ph.D.
Doc. ICLic. JUDr. Záboj Horák, Ph.D., LL.M.
JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M.
Doc. JUDr. Matuš Nemeč, PhD.
Doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., IC.D.
Mgr. Stanislav Pšenička.

Sazba: Antonín Plicka.

Grafická úprava obálky: † Ing. arch. Josef Hyzler.

Tisk: Tomos Praha, a.s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4.

Administrace: Adam Csukás.

Distribuce: Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková.

Toto číslo bylo redakčně uzavřeno ke dni 15. ledna 2015.

Náklad: 900 výtisků.

ISSN 1211-1635 (tištěná verze)

ISSN 2336-5609 (elektronická verze)

reg. č. MK ČR: E 7429

© Společnost pro církevní právo, Praha, 2015.

The English version of this imprint text is available on the previous page.